

SAĞLIKLI BURSA İÇİN VİZYONUMUZ VE PLANLARIMIZ

HAZIRLAYANLAR

Bursa Büyükşehir Belediyesi
Sağlıklı Şehirler Proje Koordinatörlüğü

Yayına Hazırlayanlar

A.Nalan FİDAN
Yük. Şehir Plancısı Sağlıklı Şehirler Proje Koordinatörü

Jülide ALAN
Şehir Plancısı

Esin GÜNİÇEN
Sosyal Projeler Sorumlusu

2005

BURSA'DA ZAMAN	3
ÖNSÖZ	4
ÖNSÖZ	5
GİRİŞ	6
TARİHTE BURSA	7
PRUSA'DAN BURSA'YA	8
İLKLER ŞEHİRİ BURSA	8
GÜNÜMÜZDE BURSA	10
RAKAMLARLA BURSA	11
SAĞLIKLI ŞEHİRLER PROJESİNİN GELİŞİMİ	15
1. SAĞLIKLI ŞEHİR PROJESİ NEDİR?.....	15
2. SAĞLIKLI ŞEHİR ÖZELLİKLERİ.....	15
3. DSÖ SAĞLIKLI ŞEHİR PROJESİNİN DÜNYADAKİ GELİŞİMİ.....	15
4. BURSA'DA SAĞLIKLI ŞEHİRLER PROJESİ'NİN GELİŞİMİ	16
5. TÜRKİYE SAĞLIKLI KENTLER BİRLİĞİ.....	19
6. DSÖ(WHO) SAĞLIKLI ŞEHİRLER PROJESİ IV. FAZ (2003-2007).....	22
6.1 Sağlıklı Yaşlanma	23
6.2 Sağlık Etki Değerlendirmesi.....	26
6.3 Sağlıklı Şehir Planlaması	28
BURSA'DA SAĞLIKLI OLMAK	30
1. GEZİCİ SAĞLIK ARACI PROJESİ.....	30
2. ETLERİN SAĞLIKLI TÜKETİMİNİN SAĞLANMASI PROJESİ	30
3. SOKAK HAYVANLARINI KISIRLAŞTIRMA PROJESİ	31
4. YAŞLI SAĞLIĞI.....	32
4.1 YAŞLI SAĞLIĞI İZLEME PROJESİ	32
4.2 YAŞLI SAĞLIĞI FAALİYETLERİ	33
5. GIDA İŞLETMELERİNDE "BEYAZ ZAMBAK" PROJESİ	33
6. SAĞLIK EĞİTİM PROJESİ.....	35
7. DEMİR GİBİ TÜRKİYE PROJESİ.....	35
8. AİLE PLANLAMASI PROJESİ.....	36
9. SAĞLIK ETKİ DEĞERLENDİRMESİ.....	36
BURSA'DA SAĞLIKLI ÇEVRE YARATMAK	37
1. ÇEVRE KORUMA PROJELERİ	37
1.1 DOĞAL ARITIM PROJESİ.....	37
1.2 DÜZENSİZ DEPOLAMA ALANLARININ REHABİLİTASYONU PROJESİ.....	37
1.3 TIBBİ ATIKLARIN TOPLANMASI, BERTARAFI VE STERİLİZASYONU PROJESİ	38
1.4 SANAYİ ATIKLARI VE TEHLİKELİ ATIK YÖNETİMİ PROJESİ.....	38
1.5 KAYNAKTA AYIRIM VE GERİ KAZANIM PROJESİ	39
1.6 KENT KATI ATIK DEPOLAMA ALANI VE SÜZÜNTÜ SUYU ARITMA TESİSİ KURULMASI VE İŞLETİMİ PROJESİ.....	40
1.7 ÖZEL ATIK YÖNETİMİ PROJESİ.....	41
1.8 HAVA KALİTESİ İZLEME SİSTEMİ (AIRNET) VE HAVA KİRLİLİĞİ MÜCADELE.....	42
1.9 GÜRÜLTÜ KİRLİLİĞİNİ ÖNLEME PROJESİ.....	43
1.10 GÖRÜNTÜ KİRLİLİĞİNİ ÖNLEME PROJESİ.....	44
1.11 TERMAL TURİZM PROJESİ.....	44
2. ÇEVRE EĞİTİM PROJELERİ	45
2.1 OKULLARDA UYGULAMALI ÇEVRE EĞİTİM PROJESİ.....	45
2.2 ÇOCUKLARIN ÇEVRE BİLİNCİNİN ARTTIRILMASI PROJESİ.....	45
2.3 ATIK PİLLERİN AYRI TOPLANMASI VE ÇEVRE SAĞLIĞINA ETKİLERİNİN AZALTILMASI PROJESİ	46
BURSA'DA SAĞLIKLI ULAŞMAK	47
1. BURSA HAFİF RAYLI SİSTEM PROJESİ (BursaRay)	47
2. TOPLU TAŞIMA ENTEGRASYONU PROJESİ (Doğu Bölgesi).....	50
3. KENTSEL TRAFİK YÖNETİMİ PROJESİ	51
4. ENGELLİ VE YAŞLILAR İÇİN ULAŞIMI KOLAYLAŞTIRMA PROJESİ	51
5. YAYA VE BİSİKLET YOLLARI PROJESİ.....	52

6. KAVŞAK DÜZENLEME PROJELERİ	53
6.1 YÜKSEK İHTİSAS HASTANESİ KAVŞAĞI	53
6.2 FİLAMANT KÖPRÜLÜ KAVŞAĞI	53
6.3 ACEMLER KÖPRÜLÜ KAVŞAĞI	54
6.4 FSM-BEŞEVLER KÖPRÜLÜ KAVŞAĞI	54
6.5 ORHANELİ KAVŞAĞI	55
6.6 MERİNOŞ KAVŞAĞI.....	55
BURSA'YI SAĞLIKLI PLANLAMAK.....	56
1. SAĞLIKLI ŞEHİR PLANLAMASI.....	56
1.1 BURSA İLİ 2020 ÇEVRE DÜZENİ STRATEJİ PLANI	57
1.2 5216 SAYILI BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE YASASI VE BURSA'NIN PLANLAMA YAKLAŞIMINA ETKİSİ	59
1.3 1/25.000 ÖLÇEKLİ ALT BÖLGELER NAZIM İMAR PLANLARI	60
1.4 KENTSEL YENİLEME VE DÖNÜŞÜM PROJELERİ	62
1.4.1 KÜKÜRTLÜ KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ	62
1.4.2 KÜLTÜRPARK SAĞLIKLAŞTIRMA VE YENİLEME PROJESİ	63
1.4.3. MERİNOŞ KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ.....	63
1.4.4 SANAYİ ALANLARININ REHABİLİTASYONU PROJESİ	64
1.4.5 KENT GİRİŞLERİNİ SAĞLIKLAŞTIRMA PROJELERİ	64
1.4.6 ATATÜRK CADDESİ ve TOPHANE YAMAÇLARI SAĞLIKLAŞTIRMA PROJESİ	65
1.4.7 SANTRAL GARAJ KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ	65
2. TARİHİ VE KÜLTÜREL MİRASIN DEĞERLENDİRİLMESİ PROJELERİ	66
2.1 FABRİKA-İ HUMAYUN PROJESİ	66
2.2 KOZAHAN-GEYVEHAN-FİDANHAN KORUMA VE İYİLEŞTİRME PROJESİ	66
2.3 BALİBEY HANI RESTORASYONU PROJESİ	67
3. YEŞİL ALANLARI ARTTIRMA PROJESİ.....	67
BURSA'YA GÖNÜLLÜ OLMAK.....	69
KENT GÖNÜLLÜLERİ EVLERİ.....	69
BURSA'DA SOSYAL GELİŞİM SAĞLAMAK	72
1. RİSK ALTINDAKİ ÇOCUKLARIN MESLEKİ EĞİTİM VE REHABİLİTASYONU PROJESİ	72
2. İHTİYAÇ SAHİBİ BAYANLARA ÇOCUK BAKICILIĞI EĞİTİMİ PROJESİ.....	72
3. İŞİTME ENGELLİLERİN KAMU KURUMLARIYLA İLETİŞİMİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ PROJESİ	73
4. ENGELLİLERİN MESLEKİ EĞİTİMİ PROJESİ.....	73
5. EVLAT EDİNER AİLELERE ANNE - BABA EĞİTİMLERİ PROJESİ	74
6. ÇOCUĞUN PSİKOSOSYAL GELİŞİMİNİ DESTEKLEME PROJESİ	74
7. "BİR ÇOCUK YETİŞTİRİYORUZ" PROJESİ	77
8. KADINLARIN BİLİNÇLENDİRİLMESİ VE TOPLUMDAKİ ROLLERİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ PROJESİ	77
9. SOSYAL YARDIMLAŞMA VE YOKSULLUKLA MÜCADELE PROJESİ	78
BURSA'DA GÜVENDE OLMAK.....	80
1. AFET BİLGİ BANKASI PROJESİ.....	80
2. AKOM (AFET KOORDİNASYON MERKEZİ)	80
3. İTFAİYENİN REORGANİZASYONU PROJESİ	81
BURSA İTFAİYESİ İSTASYONLARININ DURUMU	82
4. AFET EĞİTİMLERİ PROJESİ	83
SONUÇ	84
TEŞEKKÜR.....	85
KAYNAKÇA.....	86

BURSA'DA ZAMAN

Bursa'da bir eski cami avlusu,
Küçük şadırvanda şakırdayan su;
Orhan zamanından kalma bir duvar...
Onunla bir yaşta ihtiyar çınar
Eliyor dört yana sakın bir günü.
Bir rüyadan arta kalmanın hüznü
İçinde gülüyor bana derinden.
Yüzlerce çeşmenin serinliğinden
Ovanın yeşili göğün mavisini
Ve mimarîlerin en ilâhisi.

Bir zafer müjdesi burada her isim
Sanki tek bir anda gün, saat, mevsim
Yaşıyor sihrini geçmiş zamanın
Hâlâ bu taşlarda gülen rüyanın.
Güvercin bakışlı sessizlik bile
Çınıyor bir sonsuz devam vehmiyle.
Gümüşlü bir fecrin zafer aynası,
Muradiye, sabrın acı meyvesi,
Ömrünün timsali beyaz Nilüfer,
Türebeler, camiler, eski bahçeler,
Şanlı hikâyesi binlerce erin
Sesi nabzım olmuş hengâmelerin
Nakleder yâdını gelen geçene.

Bu hayâle uyur Bursa her gece,
Her şafak onunla uyanır, güler
Gümüş aydınlıkta serviler, güller
Serin hülyasıyla çeşmelerinin.
Başımdayım sanki bir mucizenin,
Su sesi ve kanat şakırtılarından
Billûr bir âvize Bursa'da zaman.

Yeşil türbesini gezdik dün akşam,
Duyduk bir musikî gibi zamandan
Çinilere sinmiş Kur'an sesini.
Fetih günlerinin saf neşesini
Aydınlanmış buldum tebessümünle.

İsterdim bu eski yerde seninle
Başbaşa uyumak son uykumuzu,
Bu hayâl içinde... Ve ufkumuzu
Çepçevre kaplasın bu ziya, bu renk,
Havayı dolduran uhrevî âhenk..
Bir ilâh uykusu olur elbette
Ölüm bu tılsımlı ebediyette,
Belki de rüyâsı bu cetlerin,
Beyaz bahçesinde su seslerinin.

Ahmet Hamdi TANPINAR

ÖNSÖZ

Bir şehri sevmek, orada yaşayan insanları ve içinde barındırdığı tüm özellikleriyle benimsemek, bir yerel yöneticinin en güzel hizmetleri sunmasında ilham kaynağıdır. Özellikle de, söz konusu olan şehir, geçmişten önemli izler taşıyan, bugün de planlı ve sağlıklı bir şehir olma yolunda ise...

Bursa, başta Osmanlı İmparatorluğu olmak üzere çeşitli medeniyetlere başkentlik yapan ve tarihinin her döneminde "cazibe merkezi" olmuş bir şehirdir. Bu bakımdan sorumluluğumuzun farkında olarak göreve geldiğimiz andan itibaren, yaşadığımız bu büyük kentin ulusal ve uluslararası alanda daha itibarlı olması için hızla projeler geliştirmeye başladık.

Bizim idealimiz; Avrupa Birliği'ne entegrasyon sürecinde tarihi mirasıyla bütünleşmiş modern bir şehir oluşturmaktır. Büyükşehir Belediyesi olarak hayallerimizi süsleyen Bursa'yı oluşturmak amacıyla kararlılıkla çalışıyoruz.

Bu anlamda; modern ve sağlıklı bir şehir oluşturma yolunda yürürken, tüm vatandaşların yeme-içme, barınma, iş, sağlık, eşitlik ve güvenlik gibi ihtiyaçlarının karşılanmasını, yaşam alanlarının en iyi seviyeye ulaştırılmasını ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda herkes için kaliteli bir yaşamı hedefleyen Dünya Sağlık Örgütü Sağlıklı Şehirler Projesi, aynı hedefleri taşıyan Bursa'mız için büyük bir önem taşımaktadır.

Geçmişine sahip çıkan ve yeniliklere açık yönetim anlayışımızla; her yönden öncü, önde ve örnek bir şehir oluşturma yolunda gerçekleştirdiğimiz tüm çalışmalar, Dünya Sağlık Örgütü'nün yol göstericiliği ve desteğiyle daha da hız kazanmış, şehrimizi IV. Dönem üyeliğine kadar taşımıştır.

"Sağlıklı Şehir" olmak için gösterdiğimiz gayret sonucu, DSÖ tarafından ödüllendirilerek Sağlıklı Şehirler Ağı ve Avrupa Ulusal Sağlıklı Şehirler Ağı 2005 toplantısının şehrimizde yapılmasına karar verilmiştir. Şehrimiz ve ülkemiz adına gurur verici olan bu karar, Bursa'nın doğru yolda olduğunun bir göstergesidir.

Bu yolda, Türkiye'de de "Sağlıklı Şehir" hareketinin gelişimi ve benimsenmesi için Bursa'nın öncülüğünde Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği kurulmuş, yeni bir yerel yönetim ve yönetim anlayışı başlatılmıştır.

Bizler, sorumluluğumuzun bilinci ile Bursa'yı belediyecilikte hak ettiği hizmetlerle buluşturmaya kararlıyız. Projelerimizin devreye girmesiyle Bursa; ulaşımı, planlaması, çevresi, turizm-kültür-sanat faaliyetleri, eğitim-sağlık-sosyal ve spor projeleri ile hemşehrilerimizin yaşamaktan mutluluk duyacakları bir şehir haline gelecektir.

2005 ve sonraki yıllar, Bursa'nın belediyecilikteki atılım yılları olacak ve kentimiz ulusal ve uluslararası alanda daha itibarlı bir şehir haline gelecektir. Şuna inancım tamdır ki, sınıf atlayan, hayallerimizi süsleyen marka şehir Bursa'yı, ekip arkadaşarımla birlikte oluşturacağız.

Hikmet Şahin
Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı
Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği Başkanı

ÖNSÖZ

Bursa, DSÖ Sağlıklı Şehirler Ağı içerisinde kendini bu işe en fazla adanmış, yenilikçi ve yaratıcı şehirlerden biridir. Bursa şehri, yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde oldukça faal bir durumdadır. Şehir, çok iyi örgütlenmiş ve dinamik bir Sağlıklı Şehirler Projesi'ne sahip olmanın yanında, Türkiye'de Sağlıklı Şehirler hareketinin gelişimi ve yayılması için destek, liderlik, danışmanlık sağlamakta; ayrıca DSÖ' nün uluslararası çalışmalarında da oldukça aktif bir rol oynamaktadır.

Sağlık ve sürdürülebilir gelişme, Bursa şehrinin tüm hemşehrileri için hayat kalitesini ve yaşam şartlarını geliştirme çabalarının temel değerlerini meydana getirmektedir. Sektörler arasında geniş bir ortaklığa dayanan şehir sağlık gelişim planlarının geliştirilmesi ve uygulanması, güçlü bir politik taahhüde, stratejik düşünmeye ve bir dizi sistematik ve metodolojik çalışmaya gereksinim duymaktadır. Bursa'nın sektörler arası şehir sağlık gelişim planının revize edilmiş hali oldukça muhteşemdir. Kapsamlı ve somut bir nitelik arz eden bu çalışma, sağlığın genel belirleyicileri ve DSÖ Sağlıklı Şehirler 4. Faz ana temaları hakkındaki aktivitelere de vurgu yapmaktadır.

Bursa şehrinin sağlık gelişim planı ve sağlıklı şehir planlaması konusundaki tecrübe ve uzmanlığı, Avrupa Sağlıklı Şehirler hareketine katılan şehirler için en değerli öğrenme ve teknik bilgi kaynağı olacaktır.

Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı Sayın Hikmet Şahin'i de Sağlıklı Şehirler Projesi'ne sağladığı vizyonu ve devam eden güçlü desteğinden ötürü kutlamak istiyorum. Bunun yanı sıra tebriklerimi, muazzam bir istek ve başarı sergileyen Proje Koordinatörü Sayın Nalan Fidan ve onun takım arkadaşlarına da iletmek istiyorum.

Dr Agis D. Tsouros
Kent Sağlığı Merkezi Başkanı
DSÖ Sağlıklı Şehirler ve Kentsel Yönetişim
DSÖ Avrupa Bölge Ofisi

GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü Sağlıklı Şehirler Projesi bir şehrin ne olduğu ve sağlıklı şehrin ne olması gerektiğinden yola çıkar. Yaklaşımına göre "şehir"; yaşayan, nefes alan, büyüyen, sürekli değişen bir iç dinamiğe sahip karmaşık bir organizmaya benzetilmektedir.

Sağlıklı şehir çevresini geliştirebilen ve kaynaklarını genişletebilen bir şehirdir.

Sağlıklı şehir kavramı bir **sonuç** değil, aynı zamanda bir **yöntemdir**.

Sağlıklı şehir sadece **belirli bir sağlık düzeyine ulaşmış şehir değil, sağlık bilincine sahip ve onu geliştirmek için çaba harcayan şehirdir**. Nitekim herhangi bir şehir varolan sağlık statüsüne bakılmaksızın sağlıklı şehir olabilir; gerekli olan başarmak için bir yapı ve işleyişe sahip olmak ve sağlık için kesin karar almaktır.

DSÖ(WHO) Sağlıklı Şehirler Ağı'nın (2003 - 2007) 4. Faz üyesi Bursa şehri olarak hazırlanan bu yayın Şehir Sağlık Gelişim Planı'nın IV. Faz ana konuları kapsamında hazırlanan bir revizyon kitabıdır.

Bursa Büyükşehir Belediyesi olarak "Sağlıklı Şehir Olma Yolunda Bursa" için IV. Faz (2003-2007) boyunca vizyonumuz ve gerçekleştirmeyi hedeflediğimiz planlarımızı sizlerle paylaştık.

Dünya, sürdürülebilir ve sağlıklı şehirler için bir **gelişim**, Türkiye, bir **değişim**, Bursa şehri ise **izleme** sürecinde. Gelişen ve değişen şehrimizde yeni projeler üreterek izlemeye devam edeceğiz ve iyileşme yolunda bir adım daha ilerleyeceğiz.

Bu yayına katkılarını esirgemeyen Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin tüm birimlerine Sağlıklı Şehir Proje Ortaklarından Bursa Valiliği, Bursa Sağlık İl Müdürlüğü ve Uludağ Üniversitesi'nin değerli üyelerine teşekkür ederiz. Sizlerle şehrimizi daha güzel bir hale getirmeyi amaçlayan bu işbirliğinin içinde bulunmaktan son derece mutluluk duyuyoruz.

Nalan Fidan
Yük. Şehir Plancısı
Sağlıklı Şehirler Proje Koordinatörü

TARİHTE BURSA

Bursa, kuzeybatı Anadolu'nun en eski doğa ve tarih kentidir. Kuzeyden Yalova ve İzmit, doğudan Bilecik, güneyden Kütahya ve Balıkesir illeriyle çevrilidir. Bursa ve çevresi, çok eski yıllardan bu yana büyük kültürlerin beşiği olmuştur. Bulunduğu alan ve Asya ile Avrupa arasındaki bir bölgede olması nedeniyle hem Asya, hem de Avrupa kültüründen etkilenen Bursa' da Hitit, Lidya, Frigya, Roma, Bizans Selçuklu ve Osmanlı kültürleri izler bırakmıştır.¹

Bursa ve civarı önceleri Bithynia olarak anılmaktaydı. Bithynia'nın en eski halkı Bebryk/Bebryces, Migdon/Migdonos ve Mariandines/Mariandini'lerdi. Avrupa'dan gelen Bithyn'ler adlarını tarihten sildikleri Bebryk'lerin yerine yerleşmişlerdir. Bugün Anadolu' nun en eski halkının İ.Ö. VII yüzyılda göç eden Bithynia'lılar olduğu kabul görmüştür. Sonra da Mysia'lılar gelmiştir.

Adını Bithynia kralı 1. Prusias'dan alan Bursa ve çevresi çok eski çağlardan beri yerleşimlere sahne olmuştur. 1942 yılında Alman Arkeologlarca İnegöl höyüğünde gerçekleştirilen kazılarda höyüğün; en alt tabakalarındaki buluntuların Troya I, daha üst tabakalarındaki buluntuların ise Bozüyük ve Demircihöyük ile çağdaş olabileceği ortaya çıkmıştır. 1948'de İznik gölünün kuzeyinde yapılan yüzey araştırmalarında taş devirlerinde kurulduğu anlaşılan bazı höyükler saptanmıştır. 1955'de yapılan bir başka araştırmada prehistorik (yazılı tarih öncesine geçiş dönemi) kalkolitik (bakır-taş çağı) buluntularına rastlanmıştır. Aynı yörede son kalkolitik ve erken Tunç Çağı'nın preklasik Lydia çanak çömlekleri elde edilmiştir.²

Orhangazi ilçesi yakınlarında ki Ilıpınar höyüğünde 1986 yılından bu yana yapılan kazı çalışmalarında üst üste altı-yedi yerleşim alanı saptanırken, bu höyüğün yakınlarındaki Hacılarteppe höyüğünün taş devrinden kalma bir yerleşim alanı olduğu belirlenmiştir. İ.Ö V. Yüzyılda yazılan Herodot tarihinde Kius/Gemlik, Bursa ve çevresinde var olan ve Argonotların kolonisi olan tek kenttir. Kius/Gemlik'in kuruluşu İ.Ö. XII yüzyıla kadar çıkar. Apamea/Mudanya kentinin ise İ.Ö. X yüzyılda kurulduğu sanılmaktadır. Uluabat gölü üzerindeki Apollonia/Gölyazı yerleşiminin de İ.Ö. VI yüzyıldan önce kurulduğu sanılmaktadır.³

Krezus/Kroisos (İ.Ö. 561-546) tarafından Lidyalıların egemenliğine sokulan Bursa bölgesi daha sonra bir süre Pers/İran egemenliğine girmiş ve bu savaşlar sırasında tahrip olmuştur. Kadıköy' de kurulan Chalchedon Cumhuriyeti, Bursa ve civarını saldırılarla tahrip etmiştir. Dedaldes, İranlılara karşı savaşarak bir bakıma bağımsız bir Bithynia Devleti kurmuştur. Dedaldes'in oğlu Boritas ve onun oğlu Bas/Byas (İ.Ö. 378-328) Bithynia krallığının ilk kralı sayılmaktadır.

İ.Ö. III. Yüzyılda Mudanya' da Myrleia/Apameia kenti, İ.Ö. II. Yüzyılda M. Kemalpaşa yakınlarındaki Melde tepesinde antik Miletopolis kenti, 356 yılında Orhangazi'de Basilinopolis kenti kurulmuştur. Tüm bu antik kentlerin dışında, İznik gölünün güneyinde bugünkü Sölöz köyünde Pythopolis, Yenişehir' de Otroia, Orhaneli' de Adriani, Karacabey' de Kremastis, Eşkel' de Daskilium, Çekirge' de Plai, Kurşunlu'da Brilllos gibi ikinci derece önemde olan yerleşimlerde vardır. Bölgenin bir diğer önemli kenti de Niceea/İznik' tir. İ.Ö. V. Yüzyıldan önce kurulan ve Helikore adını taşıyan İznik, İ.Ö. 316 yılında işgal edilip Yunan kolonisi olmuştur.⁴

İ.Ö. I. yüzyılda yaşayan Strabon'un ünlü coğrafyasında Bursa kenti ile ilgili en eski bilgi şu şekilde yer alır; "Prusa, 'Mysia Olympos'u eteklerinde kurulmuş ve iyi yönetilen bir kenttir.

¹ Kaplanoğlu R., Doğal ve Anıtsal Eserleri ile Bursa, Osmangazi Belediyesi, 2003 s:13

² Akkılıç.Y. Bir Kentin Tarihsel Serüveni, Yıldırım Belediyesi 2001; s.10

³ Kaplanoğlu R., Doğal ve Anıtsal Eserleri ile Bursa, Osmangazi Belediyesi, 2003 s:14

⁴ ibid, s:14

Frigyalılar ve Mysialılar ile sınır komşusu olan bu kent, Kroisos'a karşı savaşıyan Prusias tarafından kurulmuştur". V.yüzyılda yaşamış Yunan coğrafyacısı Bizantion'lu Etien'e göre de Bursa; Cyrus ile çağdaşı olan kral Prusias döneminde kurulmuştur. Bursa, Bithynia kralı I. Prusias (İ.Ö. 232-192) döneminde kent statüsüne yükseltip çevresi surlarla çevrilmiştir. Roma ile yaptığı savaşı kaybeden Kartaca Kralı Hannibal, askerleriyle birlikte sığındığı I. Prusias tarafından büyük itibar görmüş ve krala minnettarlığının belirtisi olarak İ.Ö. 185' de Bursa kentini kurmuş bu nedenle de kente Prusa adı verilmiştir. Bursa'nın kuruluşuyla ilgili bu en eski bilgi İ.Ö. II.-III. yüzyılda yaşamış Plinius'a aittir. Ancak, yöreye ait kesin bilgiler M.Ö. 700'lere dayanmaktadır. Homeros bölgeden Mysia olarak söz etmektedir. Günümüzde ise Bursa yöresinde Mysia yerleşmelerini anımsatan iki yerleşim bulunmaktadır: Misi (Gümüştepe) ve Misebolu (Aydınpınar).

Prusia adı zamanla Prusa, sonra da Bursa'ya dönüşmüştür. Bithynia Krallığı ile Bergama Krallığı arasındaki savaşlar neticesinde zayıflayan Krallık, M.Ö. 74'te Roma İmparatorluğu tarafından gönderilen Proconsul'lerce (Eyalet Valisi) yönetilen bir Asya Eyaleti haline gelmiştir.

Bursa M.S. 385-1326 yılları arasında ise Bizans dönemini yaşamıştır. M.S. 555'lerde bölgede ipek üretimine başlanmış ve doğal sıcak suları nedeniyle küçük bir kaplıca kenti kurulmuştur.

PRUSA'DAN BURSA'YA

Türkler bölgeye ilk kez 1071 yılından sonra gelmişlerdir. İznik 1081-1097 yıllarında Anadolu Selçuklu Devletinin başkentliğini yapmıştır. 1097 yılındaki haçlı savaşları sonucunda İznik haçlıların eline geçti. 1204 yılında Theodor Laskaris' in kurduğu İznik Bizans İmparatorluğu 1261 yılına kadar varlığını sürdürdü. Prusa (Bursa) 1204-1261 yılları arasında Nicaea (İznik) 'ya bağlı, genelde kale içinde kalmış ve fazla büyümemiştir. XII. Yüzyılda Bizanslıların Bursa ve civarına çok sayıda Sırp ve Bulgar'ı iskan ettiği bilinmektedir.⁵

Selçuk İmparatorluğu'nun zayıflayıp dağılmaya başlamasıyla kurulan Anadolu Beylikleri içinde zamanla gelişen Osmanlı Beyliği çevredeki Tekfurların⁶ topraklarını alarak güçlenmiştir. Osmanlılar Bursa'ya geldiklerinde, Bursa ve çevresinde çok değişik etnik gruplardan Ortodoks Hristiyanları bulmuştu.

Bursa 1307 yılında Osman Bey tarafından kuşatılmış, uzun süren kuşatmadan sonra 6 Nisan 1326'da Osman Bey'in oğlu Orhan Bey'in kenti teslim alması ile Bizans devri kapanmış, Osmanlı devri başlamıştır.

İLKLER ŞEHİRİ BURSA

Osmanlılar Bursa'yı aldıklarında kent sadece hisar içinden ibarettir. Fetih sırasında uzun süren kuşatmalar esnasında Bursa çevresinde mahalleler kurulmuş, Orhan Gazi adına bir külliye yaptırmıştır. Surlar dışında mevcut yerleşmeye yakın, hakim noktalarda cami, hamam, imarethane, darüşşifa, medrese gibi kamu yapıları inşa edilerek bu külliyelerin çevrelerinde konut alanları yaratılmış ve böylece bir yerleşme geleneği başlamıştır.

Bursa'da yapılan anıtlar içinde en büyük payı cami ve mescitler oluşturur. II. Murat' da dahil olmak üzere ilk Osmanlı Sultanlarının eserlerinin büyük çoğunluğu Bursa'da yapılmıştır. Bu

⁵ Kaynaklar : www.bursa-bld.gov.tr, www.bursa.gov.tr

⁶ Tekfurlar, Türk Beylikleri veya Bizans İmparatorluğu'na bağlı yerel yöneticilerdir.

nedenle Osmanlıların ilk devirlerine özgü mescit ve cami yapımı Bursa'da gelişmiştir. Kanatlı veya "Ters T" planlı camiler olarak adlandırılan bu yapılar adeta Bursa ile özdeşleşmiştir.⁷

Orhan Gazi'nin şehrin doğusuna yaptırdığı külliye karşın Sultan I. Murat Çekirge'de yaptırdığı yapı kompleksiyle şehrin batıya gelişimini hedeflemiştir. Kentin ana merkezini Ulucami ve Kapalıçarşı belirler. Bu bölgenin özelliği günümüze kadar değişmeden gelmiştir. Bursa'da ki mescit ve camiler sadece ibadet değil mahallenin birer meclis binası olarak da kullanılmıştır. Yeşil caminin XIV. yüzyılda hükümet binası olarak kullanıldığı bilinmektedir.

Osmanlı İmparatorluğunun ilk 200 yıllık döneminde diğer kentlere göre Bursa, büyük gelişmeler göstermiş, bir çok mimari yapı ile süslenmiş, devrinin tanınmış medreseleri ile bilim aleminin merkezi olmuş, canlı bir ticaret şehridir. Osman Gazi zamanında 11, Orhangazi Gazi zamanında 130, I. Murad döneminde 66 ve Yıldırım Beyazıt döneminde 111 anıt yapı yapılmıştır. Yapılan bu anıtlarında 140'ı cami veya mescit, 30'u medrese, 7'si okul, 5'i han, 2' si kervansaray, 45'i hamam, 27' si türbe, 3'ü köprü, 5'i kale, 17' si imaret, 6'sı saray, 24'ü zaviyedir. Bu dönemdeki anıtların çok büyük bölümü de Bursa ve ilçelerinde yapılmıştır ve büyük çoğunluğu dinsel yapıtlardır.⁸

1390 yılında Yıldırım Beyazıt tarafından yaptırılan ve Osmanlı Devletinin ilk hastanesi olarak kabul edilen Yıldırım Darüşşifası, 1399 yılında Yıldırım Beyazıt tarafından yaptırılan, Evliya Çelebi'ye göre Bursa'nın Ayasofya'sı olan 20 kubbeli Ulucami, 1421 yılında Çelebi Sultan Mehmet tarafından yaptırılan ve Bursa'nın en değerli anıtsal yapısı olan Yeşil türbe, 1425 yılında Sultan II. Murat tarafından yaptırılan "Bursa kemerli" ve "Ters T" planlı Muradiye Camii, XV. yüzyılın başında Yıldırım Beyazıt'ın kızı ve Emirsultan'ın eşi Hundi Fatma Hatun tarafından yaptırılan, Bursa camileri içerisinde en geniş ve en güzel avlusu olan Emirsultan camii Bursa'nın mekansal gelişimini etkileyen ve geçmiş günümüze taşıyan sanat eserleridir. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın dediği gibi "yapı yapmıyor ibadet ediyordu ceddimiz".

1900'lü yıllarda Bursa'da 253 türbe belirlenirken bugün 45'i türbe, 19'u yapısız toplam 64 kadar türbe ayakta kalabilmiştir. Bursa tarih boyunca önemli bir ticaret kenti idi. Han ve bedestenler birer ticaret merkezi görevi üstlenirlerdi. Çin'in, Orta Asya'nın ve İran'ın ham ipeğini, baharatını, cam ve porselenlerini, sanatını batıya taşıyan kervanlar hanlar bölgesinde konaklayıp, mal bırakır ve Bursa ipeklisini yükleyerek dönerlerdi.

Floransa, Venedik ve Lofça ile birlikte dünyadaki 4 çarşı köprüden biri olan ve üzerinde 30 dükkanın bulunduğu Irgandı köprüsü 1442 yılında yapılmıştır. Bursa'da yapılan 25 kadar handan bugün 13 tanesi ayakta kalabilmiştir.

Bursa, 1453'te İstanbul'un fethine değin Osmanlı'nın kuruluş dönemindeki başkent konumunu korumuş ve sürekli gelişmiştir. Ancak Edirne'nin Murat Hüdavendigar zamanında başkent olması ve Osmanlı Ordusu'nun Rumeli'ye geçerek tutunmasından sonra; Bursa ümeranın ve Türkmen akıncılarının gaza üssü olmaktan uzaklaşmış, giderek önemini yitirmeye başlamıştır. Bununla beraber, gerek ekonomik gelişmesi, gerekse Anadolu seferleri için zorunlu bir merkez üs niteliğini koruması açısından geleneksel başkent sayılma konumunu sürdürmüştür.

İstanbul'un fethi ile Bursa Marmara Bölgesi'nde çarşı, pazar ve hanları ile önemli bir ticaret merkezi; medreseleri ile kültür şehri olarak önemini devam ettirmiştir.

Bursa kaplıcalar açısından da zengin bir kenttir. Kaplıcalarla ilgili en erken bilgi M.S. 82 yılına kadar iner. Bursa hamamlarının Türklerden önce Romalılarca yapıldığı yazılı belgelerde yer

⁷ Kaplanoğlu R., Doğal ve Anıtsal Eserleri ile Bursa, Osmangazi Belediyesi, 2003 s:40

⁸ ibid, s:40

almaktadır.⁹ 1927 yılında Bursa'da 50 hamam varken, günümüzde ancak 37 tarihi hamam ayakta kalabilmiştir.

1839'da Bursa, Hüdavendigâr Vilayeti'nin merkezi olurken Bilecik, Kütahya, Karesi (Balıkesir), Karahisar (Afyon) ise bağlı sancaklardır.

8 Temmuz 1920'de Bursa'nın Yunanlılar tarafından işgalinden sonra, 11 Eylül 1922'de yeniden Türk egemenliğine geçmiştir. 29 Ekim 1923'te ilan edilen Cumhuriyet ile birlikte Bursa şehri kültür, sanayi ve tarım merkezi olarak gelişmesini sürdürmüştür.

Cumhuriyet dönemiyle birlikte planlama çalışmalarına başlanan şehirde, 1960'lı yıllardan itibaren sanayinin önemi artmış, kentin nüfus ve kentsel gelişimi hızlı bir değişime uğramıştır. Coğrafi konumu, tarımsal, ticari ve sanayi potansiyelinin yüksek oluşu kentin çekiciliğini her dönem korumasını sağlamaktadır.

GÜNÜMÜZDE BURSA

Bursa, adı yeşille birlikte anılan tek kenttir. Verimli ovası ve suları ile Bursalıların yüzyıllarca refah içinde yaşamasını sağlamıştır. Zaten Bursa, asırlardır bir ipek şehri ve tarihi ipek yolunun en önemli merkezlerinden biri olarak tüm dünyada tanınmış, keşanesi ve şeftalisiyle de ün yapmış bir şehirdir. Günümüzde Bursa'nın yeşili ile bu yeşillik içindeki o ünlü keşane ve şeftalileri artık eskisi kadar yok, ipek üretimi de birkaç köy dışında yapılmıyor. Buna karşın Türkiye'nin önde gelen otomotiv ve tekstil kenti unvanını muhafaza ediyor.

Dünyada Bursa gibi, kaplıca kaynaklarının bu kadar bol bulunduğu bir başka kent yoktur. Bu açıdan yüzyıllardır bir şifa kenti olan Bursa, kaplıcalarını özenle korumayı sürdürüyor. Geleneksel Türk tiyatrosunun temel taşı olan Karagöz ve Hacivat, Kılıç-Kalkan ve dağ yöresinin Türkmen folkloru da Bursa'nın ülkemiz kültürüne yaptığı önemli katkılardır. Bursa'nın sırtını yasladığı Uludağ, kış turizmi açısından ülkemizin önemli merkezidir. Bir şehri bir dağa bağlayan ilk havai hat olan teleferik Türkiye'de ilk kez Bursa'da kurulmuştur.

Bursa tarihi içinde, dinamikleri sayesinde ünü tüm ülkemize, hatta dünyaya yayılan yeni markalar üretmiştir: İskender kebabı, keşane şekeri, Mihaliç peyniri, Kemalpaşa tatlısı, Uludağ gazozu, Özdilek havlu, Merinos, İpekiş... Son yıllarda da, Tofaş ve Renault Bursa ile bütünleşen markalardır. Gerçek sofralık zeytinin yetiştiği tek ildir Bursa¹⁰...

Hızlı sanayileşme, göç ve nüfus artışı beraberinde çevre kirliliği, kaçak yapılaşma, işsizlik, suç oranının artması gibi dünyanın büyük metropollerine özgü birçok kentsel sorunu da doğurmuştur. Bu sorunlarla mücadele etmek için 1990'larda başlayan bir hareketle yerel, ulusal ve uluslararası kaynaklardan yararlanarak içme suyu, kanalizasyon, ulaşım, eğitim, çevre kirliliği, güvenlik, sağlık ve istihdam gibi konularda önemli adımlar atılmaya başlanmıştır. Sivil toplum örgütleri, özel sektör, üniversite ve vatandaşların giderek artan duyarlılığına cevap verebilmek için yeni parklar, binalar, kültür merkezleri, çevresel yatırımlar ve kentsel düzenlemeler yapılmıştır.

Özellikle, Sağlıklı Şehirler Projesi ve Yerel Gündem 21'in hayata geçirilmesi ile kentin tüm yerel aktörlerinin ve paydaşlarının karar verme mekanizmalarına katılma, eşgüdüm ve koordinasyon içinde çalışma süreci ivmelenmiştir.

⁹ ibid, s:43

¹⁰ Bursa Kent Müzesi kaynakları

RAKAMLARLA BURSA

COĞRAFI KONUM¹¹

Bursa, 40 derece boylam ve 28 - 30 derece enlem daireleri arasında Marmara Denizi'nin güneydoğusunda yer alan Türkiye'nin 4. büyük kentidir.

Denizden yüksekliği 100 m.dir.

Yüzölçümü : 300 000 hektar (Bursa Büyükşehir Belediyesi dahilinde)

NÜFUS VE DEMOGRAFİK YAPI¹²

Bursa İli Nüfus (2000) : 2.125.140

Nüfus(2000) : **1.528.820** (Bursa Büyükşehir Belediyesi sınırları dahilinde)

Km² ' ye düşen insan sayısı : 510

2000 yılı nüfus sayım sonuçlarına göre erkek nüfus oranı %50.1, kadın nüfus oranı ise %49.9'tur.

Bursa ilinde doğanların genel nüfusa oranı %57.5

Bursa ili dışında doğanlar arasında en büyük oran Doğu Anadolu Bölgesi'ne aittir.

Bursa'da nüfusun% 25,6'sı 15 yaşın altında, % 66,6'sı 15-59 yaş grubunda yer alırken; % 7,8'i 60 yaş ve üzerindedir.

Kadın başına düşen ortalama çocuk sayısı 3,2'dir.

SAĞLIK¹³

Birinci basamak sağlık hizmeti veren Sağlık Bakanlığına bağlı **818** sağlık ocağı, sağlık evi, dispanser, ana çocuk sağlığı ve aile planlama merkezi bulunmaktadır.

İkinci basamak sağlık hizmeti veren kamuya ait **22** ve özel **3** olmak üzere toplam **25** yataklı tedavi kurumu,

Üçüncü basamak sağlık hizmeti veren **1** üniversite hastanesi mevcuttur.

Bu kurumlardaki mevcut yatak sayısı **4.665** olup her **10.000** kişiye **20.91** yatak düşmektedir.

2028 hekimin görev yaptığı ilimizde toplam **8038** sağlık personeli mevcuttur.

İl genelinde bir pratisyen hekime **1324** kişi, bir uzman hekime **1061** kişi düşmektedir.

İlimizde ayakta teşhis ve tedavi hizmeti vermek amacıyla kurulmuş toplam 94 özel poliklinik, dal merkezi ve tıp merkezi mevcuttur. Yine Bursa İl genelinde hizmet veren 728 eczacı ve toplam 664 eczane bulunmaktadır.

EĞİTİM¹⁴

İl genelinde okuma yazma oranı %94'tür.

İlköğretimde okullaşma oranı yüzde 99,00, ortaöğretimde okullaşma oranı 86,56 kadardır.

İlimizdeki toplam 10 özel eğitim kurumunda 1317 öğrenci öğrenim görmektedir.

Bursa ilinde 24 özel ilköğretim okulu, 26 özel lise ve 1 özel fen lisesi bulunmaktadır.

İlimizde 2004 rakamları itibariyle :

Yüksek Öğretim Kurumu Sayısı:	1
Uludağ Üniversitesi Öğrenci Sayısı:	43.019
Uludağ Üniversitesi Öğretim Üyesi Sayısı:	2.071
İlköğretim Kurumu Sayısı:	590
İlköğretim Öğretmen Sayısı:	11.042

¹¹ www.bursa.gov.tr, Bursa Şehir Sağlık Profili, www.kentler.com

¹² DİE, Devlet İstatistik Enstitüsü, 2000 Genel Sayımları

¹³ İl Sağlık Müdürlüğü, <http://www.bsm.gov.tr/istatistik>, 2004

¹⁴ Bursa Şehir Sağlık Profili 2003

İlköğretim Öğrenci Sayısı:	303.017
Orta Öğretim Kurumu Sayısı:	137
Orta Öğretim Öğretmen Sayısı:	5.672
Orta Öğretim Öğrenci Sayısı:	97.247

Tablo 1. Kaynak : Bursa Valiliği, www.bursa.gov.tr, Uludağ Üniversitesi www.uludağ.edu.tr

İSTİHDAM¹⁵

Bursa'da İstihdam Edilenlerin Dağılımı (2001)

İstihdam biçimi	Sayı	%
Ücretli, maaşlı veya yevmiyeli	261.356	75,82
İşveren	31.785	9,22
Kendi Hesabına	39.396	11,43
Ücretsiz aile işçisi	12.177	3,53
Toplam İstihdam	344.714	100,00

Tablo 2. Kaynak: DİE, 2001.

İşsizlik oranı %11.6 tır. Bu oran, işgücünde her 100 kişiden 11'inin işsiz olduğunu göstermektedir. Bu oran erkek nüfusta %10.4 , kadın nüfusta %15.4'dür.

SANAYİ¹⁶

Bursa, ülke ekonomisine sağladığı katma değer açısından İstanbul, Kocaeli ve İzmir'den sonra 4. sırada yer almaktadır. Türkiye genelinde sosyoekonomik gelişmişlik sıralamasında ise Bursa, İstanbul, Ankara, İzmir ve Kocaeli'nden sonra 5. sıradadır.

Bursa ilinin çalışan insan sayısı ve işyeri sayısı bakımından da İstanbul ve İzmir'den sonra Türkiye'de 3. sırada yer almaktadır. Bursa'dan yapılan ihracat Türkiye ihracatının yaklaşık %15'idir.

İmalat sanayinde işgücü verimliliğinin bir göstergesi olarak kullanacağımız katma değer/çalışan sayısı oranı 64.17'dir. Ülke ortalama işgücü verimliliğinin (51.98) üstündedir. Bursa'da sermaye verimliliği, ülke ortalamasının (4.60) 2 katına yakındır.

¹⁵ ibid

¹⁶ ibid

GÜVENLİK

Bursa'da Suç ve Şiddet

Suçun türü		Sayı
ŞAHSA KARŞI İŞLENEN	Kasten Öldürme	32
	Kasten Yaralama	558
	Darp	594
	Aile Fertlerine Kötü Muamele	190
	İntihar	40
	İntihara Teşebbüs	345
	TOPLAM	1.759
MALA KARŞI İŞLENEN	Evden Hırsızlık	1.203
	İş yerinde Hırsızlık	1.264
	Resmi Kurumlardan Hırsızlık	59
	Otodan Hırsızlık	1.551
	Oto Hırsızlığı	371
	Yankesicilik	894
	Hayvan Hırsızlığı	2
	Şahıstan Gasp	70
	TOPLAM	5.414

Tablo 3. Bursa Emniyet Müdürlüğü,2003

KÜLTÜR¹⁷

Bursa'da Sinema, Tiyatro ve Konser Salonları (2002)

Kültürel Tesis/Kuruluş	Toplam	Ziyaretçi/İzleyici Sayısı
Kültür Merkezleri	19	14.820
Kültür Sanat Vakfı ve Dernekleri Tesisleri	36	--
Yerel ve Bölgesel Folklor Dernek Tesisleri	28	--
Kütüphaneler	10	75.966
Tiyatrolar	5	75.260
Müzeler	8	46.872
Sinemalar	10	--
Sanat Galerileri	14	--
Sanat Eğitim Merkezleri	12	--
Senfoni Orkestrası	10	18.000
Kültürel Aktivitelerle ilgili Enstitü ve Kuruluşlar	21	--
Gezer Tiyatrolar	18	--
Medya Merkezleri	8	--
Radyolar	30	--

Tablo 4. Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü, 2003

Kütüphane: Bursa Atatürk İl Halk Kütüphanesi Müdürlüğü'ne bağlı 7 adet Merkez Kütüphanesi ve Nilüfer, Osmangazi ve Yıldırım'a hizmet veren 1 adet gezici kütüphane mevcuttur. Ayrıca, Büyükşehir Belediyesi sınırlarına yeni katılan 4 ilçenin her birinde bir kütüphane bulunmaktadır.

¹⁷ ibid

SPOR

Bursa'da 2003 yılı verilerine göre 167 adedi kamu, 171 adedi özel beden eğitimi spor tesisi olmak üzere, toplam 338 adet spor tesisi bulunmaktadır.¹⁸

2004 yılında ilimizde lisanslı 49.790 sporcu ve lisanslı 1.313 hakem mevcuttur. Bursa'da 230 spor kulübü bulunmaktadır. Spor kulüplerinin branşlaşmasına bakıldığında futbol branşının ön planda olduğu görülmektedir. Bunu, basketbol, yüzme, uzak doğu sporları izlemektedir.¹⁹

¹⁸ ibid

¹⁹ Bursa Valiliği, www.bursa.gov.tr

SAĞLIKLI ŞEHİRLER PROJESİNİN GELİŞİMİ

1. SAĞLIKLI ŞEHİR PROJESİ NEDİR?

Sağlıklı Şehir Projesi, Avrupa şehirlerindeki politikacıların gündemine sağlık konusunu da dahil etmeyi ve yerel seviyedeki halk sağlığı için güçlü bir lobi oluşturmayı hedefleyen, uzun vadeli bir kalkınma projesidir. Şehirde yaşayan ve çalışan insanların fiziki, psikolojik ve çevresel refahlarını geliştirmeyi amaçlar.

Bursa Büyükşehir Belediyesi, WHO (Dünya Sağlık Örgütü) Sağlıklı Şehirler Ağı'na III. Faz (1998-2002) 2000 yılında Türkiye'den ilk üye kabul edilen şehir olmuş, 2004 yılında da IV. Faz (2003-2007) üyeliği ile devam etmektedir.

2. SAĞLIKLI ŞEHİR ÖZELLİKLERİ

Nitelikli konut da dahil olmak üzere temiz, güvenilir bir fiziksel çevre,
Bugün dengeli olan ve uzun vadede devam edebilecek bir ekoloji sistemi,
Güçlü, dayanışma içinde sömürülmeyen toplum,
Toplumsal kendi hayat, sağlık ve refahını etkileyecek kararlarda katılım ve kontrolü,
Kentte yaşayan tüm bireylerin yemek, su, barınak, gelir, güvenlik, iş vb. temel gereksinimlerini karşılamak,
Her türlü temas, ilişki ve iletişim olanağıyla değişik kaynak ve deneyimlere ulaşılabilirlik,
Geniş, yenilikçi ve canlı bir kent ekonomisi,
Geçmiş, kette yaşayanların kültürel ve biyolojik mirasına, diğer grup ve bireylere bağlılığın desteklenmesi,
Önceki özelliklerle uyumlu ve onları geliştiren bir yapı,
Herkes ulaşabilen optimum düzeyde uygun halk sağlığı ve sağlık bakım hizmeti,
Yüksek sağlık düzeyi (yüksek pozitif sağlık ve düşük hastalık düzeyi).

3. DSÖ SAĞLIKLI ŞEHİR PROJESİNİN DÜNYADAKİ GELİŞİMİ

Sağlıklı Şehirler kavramı, sağlık ve sürdürülebilir kalkınmayı inşa etmek için yerel ve kentsel boyutta sağlık gelişiminin öneminin anlaşılmasına ve sağlık politikası ve ortaklıkta yerel yönetimin anahtar rolüne dayanmaktadır. Sağlıklı Şehirler Avrupa'da, doğu ve batı Avrupa'da ve küresel düzeyde siyasi ve sosyal arenadaki tarihi değişimlerle çakışan 17 yıllık bir geçmişe sahiptir. Sağlıklı Şehirler 5 yıllık fazlarla gelişmektedir (1988-1992, 1993-1997, 1998-2002 ve 2003-2007). Her faz bir dizi ana temalar üzerine özel vurgu koyduğu ve projenin stratejik kapsamını genişletmeye çalıştığı halde, Avrupa'da Sağlıklı Şehirlerin amaç, yöntem ve vizyonu dört ana çerçevede sabit kalmıştır:

Sağlık belirleyicilerine ve herkes için sağlık ve sürdürülebilir kalkınma ilkelerine yönelim
Avrupalı ve küresel toplum sağlık öncelikliklerini bütünleştirme ve teşvik etme;
Sağlığı şehirlerin sosyal ve politik gündemlerine yerleştirme; ve
İyi yönetim ve sağlık için ortaklığa dayalı planlamayı teşvik etme.

Her fazda, Avrupa'daki seçilmiş ve taahhüt etmiş şehirlerden oluşan bir DSÖ ağı, sağlık meseleleriyle uğraşmak için yeni çalışma biçimleri ve yeni yaklaşımlar için deneysel alan sağlamaktadır. 1988-1992 arasında ağda 35 şehir varken, bu rakam 1993-1997 yılları arasında 39'a, ve 1998-2002 yılları arasında 55'e çıkmıştır. 4. Faz DSÖ Çalışma Ağı (2003-2007) 70 şehri içine almayı düşünmektedir. Bu fikir, ilgili şehirlere bu yeni girişimin bir parçası olma fırsatını sunarak başlangıçtan itibaren kendiliğinden ve hızlı bir şekilde olarak ulusal Sağlıklı Şehirler ağlarının gelişimiyle sonuçlanarak kentlerce popülaritesini kanıtlamıştır. Ulusal çalışma ağları, Sağlıklı Şehirler fikirlerinin ve deneyimlerinin yüzlerce şehre yayılması potansiyelini güçlendirmiş, hem muazzam bir deneyim, yenilik ve dayanışma, hem de sağlık

savunuculuğu için bir platform ve kent içi işbirliği için etkili bir mekanizma haline gelmiştir. Bugüne değin, Sağlıklı Şehirler ağıları DSÖ Avrupa Bölgesi'nde, bölgede 1400'den fazla şehir, ilçe ve kasabayı bir araya getirerek 29 ülkede kurulmuştur. Sağlıklı Şehirler, ülkelerin yeni ihtiyaçlarına, uluslararası stratejilere, yeni bilimsel kanıtlara, geçmiş deneyimlerden öğrenilen derslere, politika ve örgütlemadaki değişimlere adapte olan dinamik bir anlayıştır.

DSÖ şehirleri ve ulusal ağların çalışmaları, zengin bir yenilik ve pratik uzmanlık kaynağı; aynı zamanda, başarılı bir dizi uygulama aracı ve materyal kaynağı geliştirmek için temel oluşturmaktadır. Sağlıklı Şehirler, özellikle kent sağlık profilinin oluşturulması; sağlık planlamasına ortaklığa dayalı yaklaşımlar; sağlık göstergeleri ve eşitsizliklerin belirlenmesi; kent planlaması, sağlık ve toplum güçlendirilmesinde önemli ve çeşitli tecrübeler biriktirmiştir. Sağlıklı Şehirlerin arkasındaki en büyük güçlerden biri politikacıların güçlü ve aktif katılımıdır.

Küresel stratejilerin ve girişimlerin ev sahipliği, kent yapısının ve yerel yönetimlerin anahtar rolünü fark ettirmekte ve vurgulamaktadır. Sağlıklı Şehirler, bütün DSÖ bölgelerinde girişimler ve çalışma ağları ile küresel bir harekettir. Kanada'dan Brezilya'ya, Güney Afrika'dan Mısır'a, Çin'den Pasifik Adaları'na ve Hindistan'dan Tayland ve Nepal'e yüzlerce şehir sağlıklı şehirler değerleri ve yaklaşımlarını benimsemiştir.

4. BURSA'DA SAĞLIKLI ŞEHİRLER PROJESİ'NİN GELİŞİMİ

Bursa'nın Sağlıklı Şehir girişi, 1994 yılında Türkiye uygulaması bilgilendirme toplantısına iştirak etmesi ile başlamıştır. Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin katıldığı ilk DSÖ toplantısı, 1995 yılında Madrid'de düzenlenen toplantıdır.

Ekim 1997'de Sağlık Bakanlığı temsilcileri ile birlikte Bursa'nın 3. faza başvurması benimsenmiş ve aynı yıl gerçekleştirilen Göteborg ve Kudüs toplantılarına katılım sağlanmıştır. 27.01.1998 tarihinde Büyükşehir Belediye Meclisi tarafından Sağlıklı Şehirler Projesine başvuru için karar alınmış ve Haziran 1998 itibariyle ilk dokümanlar Atina'ya gönderilmiştir.

Sağlıklı Şehir Projesi çalışmalarına yönelik Ekim 97-Ekim 99 yılları arasında geçen süreçte projeye katılım için çeşitli çabalar gösterilmiştir. Ancak proje uygulama ve kabul edilme anlamında ciddi çalışmalar Kasım 1999 itibariyle gerçekleşmiştir.

Öncelikle projenin Bursa için ifade ettiği anlam belirlenmiş ve proje yönetiminin sağlanması için bir çalışma grubu oluşturulmuştur. DSÖ' nün sağlıklı şehir planlamasına yönelik İtalya'nın Milano kentinde vermiş olduğu seminer ve dokümanlardan faydalanılarak çalışmalar başlatılmıştır.

Oluşturulan çalışma grubuyla sağlıklı bir şehirde sağlanması gereken öncelikli fonksiyonlar, parametreler ve standartlar seri toplantılar sonucunda belirlenmiştir. Belirtilen parametrelerin şehirde yeterliliğinin sağlanması için Bursa Büyükşehir Belediyesi sınırları 17 hizmet bölgesine ayrılmıştır.

Proje çalışmaları devam ederken DSÖ ile temas halinde olup, proje yönetimi ve Şehir Sağlık Gelişim Planı ile ilgili bilgiler istenmiştir. Örnek şehir incelemeleri yapılarak kentimize uygun bir Yönetim Modeli kurulmuştur. Proje Ofisi, Çalışma Grupları ve Proje Yönetim Kurulundan oluşan örgütlenme modeliyle organizasyon şeması oluşturulmuştur.

Ocak 2000 itibariyle projenin geliştirilmesine yönelik çalışmalar başlatılmış, öncelikle Şehir Sağlık Gelişim Planına yönelik kentte ele alınması gereken sektörler belirlenmiş, bu sektörlerle ilgili mevcut durum, sorun ve sorunun üstesinden gelme yöntemine yönelik bilgiler

toplanmıştır. Bu çalışmalar neticesinde 5 yıllık Şehir Sağlık Uygulama Planı hazırlanmış, Şehir Sağlık Gelişim Planına entegrasyonu sağlanmıştır.

WHO 3. Faz Ağı Çalışma ve Başkanlar Toplantısı Haziran-2000'de Danimarka'nın Horsens kentinde gerçekleşmiş, Bursa'dan katılım sağlanmıştır. Bursa Şehir Sağlık Gelişim Planı ve tamamlanan başvuru gerekleri, WHO yetkililerince incelenip Projeye tam üyeliğimiz kabul edilmiştir.

2000 yılında başlayan III. Faz Sağlıklı Şehirler Ağı üyelik sürecimiz boyunca proje uygulamaları devam etmiş, 2001 yılında Polonya/Lodz ve Portekiz/Sexial, 2002 yılında Hırvatistan/Rijeka, 2003 yılında Belfast/K.İrlanda toplantılarına katılım sağlanmış, proje ile ilgili çalışmalar devam etmiş, ve geliştirilmiştir.

Geçmişine sahip çıkan ve yeniliklere açık bir yönetim anlayışı ile; temiz çevresiyle, düzenli altyapısıyla, rahat ulaşımıyla, kültürel ve sosyal aktiviteleriyle, her yönden öncü, önde ve örnek bir şehir oluşturma yolunda gerçekleştirilen tüm çalışmalar, Dünya Sağlık Örgütü'nün yol göstericiliği ve desteğiyle daha da hız kazanmış, şehrimizi 2004 yılında IV. Dönem üyeliğine kadar taşımıştır.

Bu anlamda; modern ve sağlıklı bir şehir oluşturma yolunda yürürken, tüm vatandaşların yeme-içme, barınma, iş, sağlık, eşitlik ve güvenlik gibi ihtiyaçlarının karşılanmasını, yaşam alanlarının en iyi seviyeye ulaştırılmasını ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda herkes için kaliteli bir yaşamı hedefleyen Dünya Sağlık Örgütü Sağlıklı Şehirler Projesi, aynı hedefleri taşıyan Bursa için büyük bir önem taşımaktadır.

BURSA SAĞLIKLI ŞEHİR PROJESİ GELİŞİM SÜRECİ

Sağlıklı Şehirler Projesi Türkiye Uygulaması Bilgilendirme Toplantısı -İzmir	Temmuz 1994
Madrid/İspanya Toplantısı	Mart 1995
Göteborg/İsveç Toplantısı	Nisan 1997
Kudüs/İsrail Toplantısı	Ekim 1997
Sağlık Bakanlığı temsilcileri ile Bursa'nın 3. faza başvurması benimsendi.	Ekim 1997
Belediye Meclisinde Sağlıklı Şehirler Projesine başvuru için meclis kararı alındı.	27/01/1998
Atina/Yunanistan Toplantısı- İlk başvurunun yapılması	Haziran 1998
DSÖ tarafından eksikliklerin olduğuna dair yazı gönderildi.	8 /Ocak /1999
Sağlıklı Şehir Planının hazırlanması için çalışmalar ve başvurular tamamlandı.	Haziran 1999
III. Faz Başvurusu DSÖ'ye gönderildi.	Ekim 1999
Sağlıklı Şehir Planı çalışma grubu oluşturuldu.	Kasım 1999
Örgütlenme Modeli ve Organizasyon Stratejisi hazırlandı.	Aralık 1999
Sağlıklı Şehir Planı çalışmaları başlatıldı.	Ocak 2000
Proje ile ilgili tespit-tavsiye-kararların oluşturulması için özel toplantılar yapıldı ve stratejiler belirlendi.	Ocak-Mart 2000
Şehir Sağlığı Geliştirme Planı çalışmaları yapıldı.	Nisan-2000
Sağlıklı Şehir Planı taslağı yazıldı.	Mayıs 2000
Danimarka-Horsens Sağlıklı Şehirler Ağı III. Faz Çalışma Toplantısı Hazırlanan proje çalışmaları WHO yetkililerine aktarıldı.	Haziran 2000
WHO Sağlıklı Şehirler Ağı III. Faz (1998-2002)Tam Üyelik Kabulü	05 Temmuz 2000
Proje uygulama çalışmaları başlatıldı	Eylül 2000
Polonya/Lodz Sağlıklı Şehirler Ağı III. Faz Çalışma Toplantısı	15-17 Mart 2001
Portekiz/Sexial Sağlıklı Şehirler Ağı III. Faz Çalışma Toplantısı	25-27 Ekim 2001
III.Faz Kent Sağlık Geliştirme Planı Uygulamaları	2000-2002
Hırvatistan/Rijeka Toplantısı (IV. Dönem Hazırlık Toplantısı)	25-28 Eylül 2002
IV. Dönem Hazırlıkları başlatıldı	2002-2003
2003-2007 Şehir Sağlık Geliştirme Planı tamamlanması ve Uygulamaların Başlatılması	2003
Belfast/K.İrlanda Uluslararası Sağlıklı Şehirler Konferansı Hazırlığı	19-21 Ekim 2003
Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği Çalışmalarının başlatılması	2004
WHO Sağlıklı Şehirler Ağı IV. Faz (2003-2007)Tam Üyelik Kabulü	28 Haziran 2004
Udine/İtalya WHO Sağlıklı Şehirler Ağı IV. Faz Çalışma Toplantısı	26-29 Ekim 2004
Bursa Şehrinin 2005 WHO Toplantısına Ev Sahipliğinin Kabulü	Ekim 2004
Türkiye Sağlıklı Kentler Birliğinin Kuruluşu	03 Şubat 2005

Tablo 5: Bursa Sağlıklı Şehir Projesi'nin Gelişiminde Önemli Aşamalar

WHO (DSÖ) Sağlıklı Şehir Projesi'nde yer almanın yararları şunlardır:

- Halk sağlığı konularında bilincin artması ve ilgili uluslararası hareketlerin bir parçası olmak
- AB sürecinde uluslar arası bir örgütün ve birliğin üyesi olmanın getirdiği avantajlar
- Sağlık 21 ilkeleri ve uygulamaları içindeki "Herkes İçin Sağlık" hedefinde yerel çalışma olarak yer almak
- İçinde etkin uygulamaların geliştirileceği uluslararası bir ortam oluşturmak
- Ortaklık projeleri için Avrupa Birliği, WHO, Avrupa Konseyi Sağlık Komisyonu fonu gibi ekstra finansal kaynaklar sağlamak.
- Bursa'da yapılacak örnek çalışma ile Türkiye'deki diğer kentlere örnek olmak,
- Türkiye'deki Sağlıklı Kentler Birliği çalışmalarını geliştirmek.
- Sağlık sorunları üzerine diğer üye şehirlerle bilgi ve uygulama deneyimi paylaşmak için bir ağ oluşturmak
- Sağlık ve sağlıktaki hakça olmayan dağılımın sosyal etkileri ile ilgili araştırma ve geliştirmelere ulaşılması
- Kentte bütün tarafların, kent için katılımcı ve demokratik çalışma kültürünü geliştirmeleri.
- Şehir Sağlık Gelişim Planı ile Bursa'da sağlığı ilgilendiren tüm sektörleri bir araya getirmek ve ortak projeler geliştirerek kaynak tasarrufu ve işbirliği sağlamak.

5. TÜRKİYE SAĞLIKLI KENTLER BİRLİĞİ

Dünyadaki 6 DSÖ Bölge Ofisinde, 66 ülkede, 220 Dünya kentinde ve 55 Avrupa kentinde devam eden ve gelişen "Sağlıklı Kentler" hareketinin Türkiye'de gelişebilmesi, benimsenmesi, uygulanabilmesi için resmi bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmuş ve bu gereklilikten hareketle Bursa Büyükşehir Belediyesi konuya önem veren kentleri bir araya getirerek "Sağlıklı Kentler Birliği" kurulmuştur.

"Sürdürülebilir Kalkınma" ve "Sağlıklı Şehirler Yaratmak" için Sağlıklı Kentler Birliği çok gerekli bir düzenlemedir.

Sağlıklı Kentler Birliği'nin kurulması ile ilgili çalışmalar 2003 yılında başlatılmış, İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve ulusal ağı üye kentlere çağrı yapılarak "Tüzük Hazırlama Komisyonu" kurulmuştur.

Ulusal ağı üye kentlere Sağlıklı Kentler Birliğine kurucu üye olarak katılma çağrısı yapılmış, Yalova, Van, Kadıköy, Afyon, Tepebaşı, Çankaya, Ürgüp, Ordu, Kırıkkale ve Bursa Büyükşehir Belediyeleri birliğe katılmak istediğini belirten meclis kararı almış ve birliğin kurucu üyeleri olmuşlardır.

Sağlıklı Kentler Birliği'nin kurulması 22.12.2004 tarihli Resmi Gazetede yayınlanmış, Birlik Tüzüğü de İçişleri Bakanlığı tarafından onaylanmış ve yürürlüğe girmiştir. 3 Şubat 2005 tarihinde Sağlıklı Kentler Birliği'nin Kuruluşu gerçekleştirilmiştir.

Birliğin Amacı ve Görevleri:

Birleşmiş Milletler'e bağlı Dünya Sağlık Örgütü (WHO) üyesi olan Türkiye'nin, DSÖ "Sağlıklı Şehirler Projesi" kapsamında oluşturduğu "Sağlıklı Şehirler Birlikleri" ve Avrupa Sağlıklı Şehirler Ağı içinde güçlü ve etkin bir şekilde temsilini sağlamak üzere, Türkiye'de bulunan Sağlıklı Kentleri ve aday kentleri bir araya getirmek ve bu kentler arasında sağlık ile planlamanın entegrasyonu, sürdürülebilir gelişme, yönetim ve sosyal destek yaratmak, kent içi ve kentler arası eşitsizlikleri azaltmak suretiyle, sağlıklı kentler yaratmak ve yaşatmak için "Sağlıklı Kentler Birliği" kurulmuştur.

Sağlıklı Kentler Birliği, üye kentlerin aktif olarak deneyimlerini paylaşmaları, sorunları aktarmaları, ortak projeler geliştirmeleri, uluslararası düzeyde temsil edilebilmeleri ve ortak ihtiyaçların çözümü için güç birliği sağlamaktadır.

Ayrıca üye belediyelere belediyeçilik, sağlık, planlama, çevre, konut, ulaşım, eğitim, güvenlik ve benzeri sağlıklı kent konularıyla ilgili tecrübe, bilgi, belge, proje ve deneyimlerini aktarmaktadır.

Daha geniş bir anlatımla Sağlıklı Kentler Birliği'nin görevleri şunlardır:

Üye belediyelerin, sağlıklı kentler ve bölgeler arasında uluslararası dostluk ve dayanışmayı güçlendirmek suretiyle karşılıklı destek ve kaynakların, bilgi ve deneyimlerin paylaşımı için "Sağlıklı Kentler Birliği", Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve Avrupa Sağlıklı Şehirler Ağı'na üye kentler arasında sınır ötesi işbirliği yapma ilkesinde yer alan;

Sağlık, Çevre ve Mekansal Planlama

Turizm

Kültür Eğitim ve Araştırma

Taşımacılık, Ulaştırma

Ekonomi ve İstihdam

Nüfus, Sağlık, Sosyal Hizmetler

Afet ve acil durumlarda yardımlaşma konularında, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) Avrupa Sağlıklı Şehirler Ağına üye olan devletlerin, belediye ya da ulusal birlikleriyle işbirliği protokolleri yapabilmelerini sağlamaktır.

Birliğin Çalışma Alanları:

Birliğin Faaliyetleri, Birliğe üye belediyelerin yetki alanları ile sınırlıdır ve çalışma süresi sınırsızdır. Çalışma Alanları: Kar amacı gütmeyen Birlik amacını yaşama geçirmek üzere:

- Yaşanabilir ve sağlıklı şehirler için sağlık ve sağlığı ilgilendiren tüm kentsel ve çevresel konularda eşitsizlikleri azaltmak ve kent yoksulluğu ile mücadele etmek amacıyla, birliğe üye belediyeler arasında işbirliği ve deneyim alışverişi sağlar, yerel değerlendirmeler yapar ve gelişim raporları düzenler.
- Üye belediyelere belediyeçilik, sağlık, planlama, çevre, konut, ulaşım, eğitim, güvenlik ve benzeri sağlıklı kent konularıyla ilgili bilgi, belge, mevzuat kaynakları sağlar ve aynı konularda eğitime dönük etkinlikler düzenleyerek danışmanlık yapar.
- Birliğe bağlı sağlıklı kent belediyelerinin, DSÖ - Sağlıklı Şehirler Ağına üye belediyelerle, Sağlık Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı'nca belirlenecek kapsam dahilinde diyalog ve işbirliği kurulmalarını sağlar, ilişkilere yardımcı olur ve kolaylaştırır.
- Birliğe bağlı belediyeler adına amaca uygun çalışmaları düzenler, koordine eder, ortak alımlarda bulunur, yatırımları organize eder, eylem programları hazırlar ve denetler.
- Kentsel ve doğal çevre içinde sağlıklı ve yaşanabilir kentler yaratma hedefine ulaşabilmek için gerekli olan iyi iletişim, ortak anlayış ve çözüme yönelik sinerji yaratma yönünde üye belediyelerince yapılan girişimlere her türlü destek verir.
- Birliğin amaç ve çalışma alanları dahilinde uluslararası ilişkiler kurar. Ortak çalışmalar yapar, ulusal ve uluslararası katılımcı bilimsel ve kültürel etkinlikler düzenler, sağlıklı kent ve çevre teknik inceleme gezileri düzenler. Süreli ya da süresiz yayın faaliyetlerinde bulunmak suretiyle üye belediyeleri ve kamuoyunu bilgilendirici programlar düzenler.
- Yasal olanaklar çerçevesinde üye belediyelerdeki kent halkının sağlıklı kent vizyonunu doğal, kentsel çevreyi koruma bilincini yükseltmeye yönelik film,

multivizyon ve benzeri görsel, belgesel malzemeleri hazırlar, hazırlattırır ve radyo ve televizyon yayınları için programlar düzenler.

- Birliğe üye kentlerin Kent Sağlık Gelişim Planlarının, Sağlıklı Şehir Projelerini ve DSÖ tarafından istenen Sağlıklı Şehir Göstergeleri ile, Şehir Sağlık Profillerinin yapılmasına ve uygulanmasına teknik destek sağlar.
- Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği üyeleri ve başka ülkelerdeki Sağlıklı Şehirler Birlikleri arasında bilgi ağı kurar ve geliştirir.
- Sürdürülebilir gelişme ve yaşanabilir çevreleri korumanın ekonomik gelişmeyi destekleyeceği inancıyla sağlıklı şehirlerin yaşama yeteneğini ve sürdürülebilirliğini destekler.
- Sağlıklı Kentlerin, sürdürülebilirliği ile kültürel mirasının korunması ve geliştirilmesi için uygun kanunların çıkmasını destekler.
- Sağlıklı Kentler arasında uluslararası kardeşliklerin kurulmasını teşvik eder ve destekler.
- Amaçları doğrultusunda faaliyet gösterecek şirketler kurar ve işletir.²⁰

Birliğin Misyonu:

Yaşanabilir ve sağlıklı şehirler için tüm kentsel ve çevresel konularda eşitsizlikleri azaltmak ve yoksulluk ile mücadele etmek amacıyla üye kentler arasında işbirliğini sağlamak, deneyimlerini paylaşmak ve güç birliği oluşturmak.

Üye kentlerin aktif olarak deneyimlerini paylaşmalarını, sorunları aktarmalarını, ortak projeler geliştirmelerini, uluslararası düzeyde temsil edilebilmelerini ve ortak ihtiyaçlarının çözümlerini sağlamak ve üye belediyeler danışmanlık hizmeti vererek Sağlıklı Kentler Hareketini tüm Türkiye’de yaymak.

Yaşam kalitesini yükseltmeyi görev edinerek güven ve huzur ortamı içinde çevre, insan sağlığı ve kültürel varlıklara saygılı, nitelikli kentsel altyapıya sahip, estetik ve konforlu bir kent yaratmaya katkıda bulunmak.

Birliğin Vizyonu:

"Sürdürülebilir Kalkınma" ile "Sağlıklı Şehirler Yaratmak" için, "Sağlıklı Şehirler" Hareketinin Türkiye’de gelişebilmesini, benimsenmesi ve uygulanabilmesini sağlamak.

Türkiye’de bulunan Sağlıklı Kentleri ve aday kentleri bir araya getirerek ve bu kentler arasında sağlık ile planlamanın entegrasyonu, sürdürülebilir gelişme, yönetim ve sosyal destek yaratmak, kent içi ve kentler arası eşitsizlikleri azaltarak, sağlıklı şehirler yaratmak ve yaşatmak.

Kentlilik bilinci ve sağlıklı kent kimliğinin oluşmasına katkıda bulunmak

Toplumsal memnuniyet ve toplumsal fayda amaç edinilerek yaşanabilir, herkesin yaşamaktan mutluluk duyacağı çağdaş kentler yaratmak

Birliğin Stratejik Amaçları:

Tüm vatandaşların yaşamaktan mutluluk duyacakları sağlıklı şehirler yaratmak, herkese eşit ve kaliteli bir yaşam sağlamak için; ulaşım, planlama, çevre, altyapı gibi sorunlara kalıcı çözümler getirmek. 2020 yılı sonuna kadar Türkiye’de yaşayan 60 milyon insanın Sağlıklı Kentler Hareketinin sonucunda, sosyal, ekonomik, fiziksel, kültürel ve eğitim açısından daha tatmin edici yaşam koşullarına sahip olmasını sağlamak.

²⁰ Sağlıklı Kentler Birliği Tüzüğü

Her yönden örnek kentler oluşturarak, Türkiye'yi daha ileriye taşımak için "**Sağlıklı Kentler Hareketi**"nin ülke genelinde yaygınlaşması sağlamak. Birliğe üye belediyelerin, Dünya Sağlık Örgütü Avrupa Ulusal Sağlıklı Şehirler Ağı üyeliği ve Sağlıklı Şehirler Projesiyle ilgili daha detaylı bilgi edinmelerine ve çalışmalarına yardımcı olmak.

6. DSÖ(WHO) SAĞLIKLI ŞEHİRLER PROJESİ IV. FAZ (2003-2007)

Üç fazın geride bırakıldığı, Avrupa'da sağlıklı şehirler ile ilgili olarak son on beş yılda, Sağlıklı Şehirlerin prensipleri, yöntemleri ve vizyonu dört ana konuya bağlı kalmıştır²¹:

Sağlığı belirleyicilerin ve herkes için sağlık prensiplerinin gündeme getirilmesi ile ilgili çalışmalar;
Avrupa ve global kamu sağlık önceliklerinin entegrasyonu ve iyileştirilmesi ile ilgili çalışmalar;
Sağlık konusunu, şehirlerin sosyal ve politik gündemleri içerisinde alabilmek ile ilgili çalışmalar; ve
Sağlık konusunda ortaklık temeline dayanan planlama ve iyi bir idare yaratabilmek ile ilgili çalışmalar
Bu bağlamda, ağın altı stratejik hedefi içerisinde yer alan²² her bir faz bir dizi ana konuya değinmiştir. DSÖ Sağlıklı Şehirler Ağı IV. Fazda (2003-07) bu konular; sağlıklı şehir planlaması, sağlık etki değerlendirilmesi ve sağlıklı yaşlanmadır.

Ana konular üzerindeki çalışmalar birbirinden ayrı yürütülemez. Sağlıklı şehirler ve bir bütün olarak ağ, bu konuları birbiri ile bağlamak ve çapraz olarak verimlerini arttırmak için imkanlar aramalıdır. Konular zarar görebilir gruplar üzerinde yapılacak çalışmaları (sağlıklı yaşlanma) göstermek için bilinçli olarak seçilmişlerdir, bu sektörler arası eylem için (sağlık etkileri değerlendirmesi) ve işbirliği içerisinde yapılacak eylemler için (sağlıklı kentsel planlama) bir araç niteliğindedir. Yaşlıların sağlık düzeylerinin daha iyi seviyelere getirilmesi amacı ile güvenli kent ortamlarının tasarlanması, konuların birleştirilmesi konusundaki örneklerden sadece biridir.

Sağlık alanındaki eşitsizlikleri azaltan, bu konudaki belirleyiciler üzerine odaklanan ve vatandaşlar ile anahtar sektörleri için içerisine dahil eden, sağlığın geliştirilmesi ve sürdürülebilir kalkınma yaklaşımına sağlam bir bağlılık ile şehirler, herhangi bir ana konudaki çabaları daha iyiye götürecek bir çalışma modeline sahip olacaklardır. Şehirlerden sağlıklı şehir yaklaşımı ve etkin bir sonuç mekanizmasını geliştirmeleri ve uygulamaları beklenmektedir.

Ana konular üzerinde şehirler tarafından başlatılacak çalışmalar üç ana ön koşul üzerine odaklanmalıdır:

Şehrin politik liderlerinin ve üst düzeydeki görevlilerin desteğini almak ve aktif katılımını sağlamak

İşleri kolaylaştırmak için sağlıklı şehir idaresini ve sektörler arası yapıları ayarlamak

Ana konular ve geniş anlamda şehir sağlığının gelişimi planlaması arasındaki çapraz bağlar göz önüne alınarak aşamalı bir eylem planı hazırlanması

DSÖ Ağı şehirlerinin farklı başlangıç noktalarında oldukları ve farklı politik, yasal ve idari çerçeveler içerisinde çalıştıkları anlaşılmaktadır. Bunun sonucu olarak şehirlerin çeşitli mekanizmalar ve eylem yolları hazırlamaları, yaratmaları ve denemeleri gerektiği anlaşılmaktadır.

²¹ Faz IV (2003-2007) DSÖ Sağlıklı Şehirler Ağı Toplantısı, IV. Ana Konularının Açıklanması, Udine, İtalya, 27– 29 Ekim 2004

²² DSÖ Avrupa Sağlıklı Şehirler Ağı, Faz IV: Hedefler ve gereksinimler. DSÖ Avrupa Bölge Ofisi, Kopenhag (EUR/03/5045199), 2003

6.1 Sağlıklı Yaşlanma

Genel Kavram

Nüfusun yaşlanması²³ insanlığın en büyük başarılarından biridir, aynı zamanda da en zor işlerden biridir. Dünya çapında, daha çok ekonomik başarılar ve kamu sağlığı alanında daha önce görülmemiş avantajları sayesinde 60 yaş ve üstü nüfus herhangi bir başka nüfus yaş gurubundan çok daha hızlı olarak artmaktadır. Avrupa, nüfusunun yaşlanması, azalan işgücü ve değişen sosyal yapı yüzünden çok büyük sosyoekonomik zorluklar ile karşı karşıyadır.

Sağlıklı yaşlanma yaklaşımı her yaştan insanın sağlıklı, güvenli ve sosyal olarak aktif olabileceği bir hayat tarzını öngörmektedir. Bu yaklaşım sağlık ve sosyal koruma dışında da sağlık üzerinde büyük etkileri bulunan başka olguları da kabul etmektedir ve tüm sektörlerin sağlığı belirleyiciler üzerinde katkıda bulunması gerektiğine inanmaktadır. Aynı zamanda sağlık ile ilgili olarak gençlik döneminde yaşanan etkilerin kabul edildiği bir yaşam yaklaşımını kabul etmektedir. Sağlıklı yaşlanma stratejik düşünmeyi, ihtiyaç merkezli düşünceden uzaklaştırmakta ve haklar merkezli bir yaklaşıma yaklaştırmaktadır - geleneksel yaklaşımda hizmetler pasif alıcılara verilmekteydi - haklar merkezli yaklaşımda insanların fırsatlar ve her açıdan tedavi için, özellikle de yaşlandıklarında, eşit haklara sahip olduğu kabul edilmektedir. Hayat içerisinde yaşlanma sürecinde iyimser bir yaklaşımın gelişmesine yardımcı olmakta, klişeleri kırmakta, yaşlanma konusundaki yaklaşımları değiştirmekte ve kuşaklar arasındaki anlayışı arttırmaktadır.

IV. Faz Faaliyetleri

Sağlıklı yaşlanma çok geniş bir alandır, bu yüzden sınırlı sayıdaki öncelikli alanlar üzerine odaklanmak gerekmektedir. Birçok yaşlı kişi sağlıklı olarak bağımsız bir şekilde hayatlarını yaşamakta ve topluma katkıda bulunmaktadırlar. Şehirlerin öncelikleri aşağıdakiler olmalıdır:

Yaşlı kişileri olabildiğince uzun süre sağlıklı tutabilmek
Gelecek kuşakların sağlıklı bir şekilde yaşlanmalarını sağlamak için stratejiler geliştirmek
Bakım ihtiyacı bulunan yaşlı kişilere destek vermek
Bu öncelikler ile beraber diğer bir amaç yaş ayrımcılığını yok etmektir ve bu amaç sadece sağlık ile ilgili alanlarda değil tüm politika alanlarında bulunmalıdır.

Şehirlerin ve DSÖ Ağının ilk hedefi:

Sağlıklı yaşlanma kavramı üzerinde ortak bir anlayışa ulaşmak için bir tartışma ve mülakat ortamı yaratmak;
Şehirlerde yaşlanmanın görülebilmesi ve bu konuda genel bir bilinç oluşturulması için başlangıç noktalarının tanımlanması; ve
Diğer ana alanların tanımlanması ve şehirlerde sağlıklı yaşlanmayı geliştirip güçlendirecek hedefler üzerinde anlaşılmasıdır.

Genel Amaç: Genel amaç sağlam bir yerel politik bağlılık yaratmak, politikalar ve planlama süreçlerinin tanıtımı ile insan sağlığının gelişimi ve yaşlıların bakım ihtiyaçları konusunda bütünleştirici ve dengeli bir yaklaşım sağlamaktır.

Amaç 1: Bilinç düzeyini arttırarak ve sağlıklı yaşlanma ile ilgili genel bir anlayış geliştirerek, şehirler içerisinde yaş ile ilgili konuların görülebilmesini ve bu konuda genel olarak bilgi sahibi olunmasını sağlamak ve sağlığın iyileştirilmesi konusundaki politika ve planlar hakkında tartışmalar başlatmak.

²³ Nüfusun yaşlanması, çocuk ve gençlerin oranının azalması; 60 yaş ve üstü insanların oranının artmasını ifade etmektedir.

Şehirlerden beklenenler: Şehirler, yaşlı kişilerin sağlık, hayat ve sosyal koşulları konusunda profiller yaratarak şehir içerisinde yaşlanma konusunda bir bilinç oluşturacaktır. Bu sayede hem nitel hem de nicel veri toplanması ve bu verilerin analizi mümkün olacaktır.

Bu amacın desteklenmesi için, DSÖ, alt-ağlar ile işbirliği içerisinde aşağıdakileri gerçekleştirecektir:

Şehirlerin, yaşlı kişiler ile ilgili olarak doğru ve uygun bilgiler toplamasına yardımcı olunması, içerisinde nicel ve nitel belirleyicilerin bulunduğu bir şablon oluşturulması;
Yaşlı kişilerin araştırma içerisine dahil edilebileceği iyi uygulama modellerinin tanımlanması;
Avrupa Şehirlerinde, yaşlı kişilerin hayat ve sosyal koşulları ile ilgili mukayeseli verilerin bulunduğu bir rapor oluşturulması.

FAZLAR	SAĞLIKLI ŞEHİR PLANLAMASI	SAĞLIK ETKİSİ DEĞERLENDİRMESİ	SAĞLIKLI YAŞLANMA
Temellerin atılması	Sektörler arası yönlendirme grubunun üyeliğinin ve yetki alanının incelenmesi Ana konular üzerinde yapılacak çalışmalarda görev gruplarının ve alt-komitelerin oluşturulması Karar alıcıların politik bağlılığının ve yüksek düzeyde katılımlarının sağlanması Sağlıklı şehir çalışmasının yerleştirilmesi Çıkar sahiplerinin belirlenmesi ve ana aktörlerin dahil edilmesi Politikaların hazırlanması için sebeplerin toplanması: sağlıklı şehir profili Daha geniş çapta "şehir sağlık gelişim planları" görüşünün kaybedilmemesi		
Durumun belirlenmesi	Ana konular ile ilgili olan alanlarda şehir politikalarının, programlarının ve eylemlerinin haritasının çıkarılması ve incelenmesi		
Kavramların öğrenilmesi	Ana konular ile ilgili eylemlerin ortaya çıkardığı kurumsallaşma ve süreçlerin sonuçları, kavramlar, yaratılan katma değer ve politika konusunda şehir içerisinde bilincin artırılması ve ortak bir anlayış yaratılması.		
Deneyim kazanmak ve kapasitenin artırılması için çalışmalara başlamak	Sağlığın geniş çaptaki belirleyicileri ve sağlık ile ilgili konuların şehir planlama süreçlerine ve projelerine pratik olarak uygulanmasının sonuçları konusunda şehir planlamacılarının anlayışlarını geliştirmek. Bu fikirlerin test edilebilmesi için uygun proje ve planların belirlenerek ve bu sayede ilk elden tecrübe kazanılması ve bu fikirlerin daha geniş bir çapta uygulanabilirliğinin saptanması	Stratejik başlangıç noktalarının tanımlanması ve önceki beceriler ile benzer prosesler temel alınarak geliştirilmesi Bu fikirlerin test edilebilmesi için uygun proje ve planların belirlenerek, bu sayede ilk elden tecrübe kazanılması ve bu fikirlerin daha geniş bir çapta uygulanabilirliğinin saptanması	Seçilmiş olan müdahalelerin kapsam ve amacının açık olarak anlatılması Sağlıklı Şehirler Bürosunun rolünün, ilgili memurlar ve profesyoneller ile nasıl çalışılabileceğinin açık bir şekilde anlatılması. Yaşlı kişilerin aktif olarak şehir sektörü politikalarını, girişimlerini ve hizmetlerini etkilemelerine, bu konularda görüşlerini bildirmesine ve izlemelerine olanak vermek, onları bu konuların içerisine dahil etmek
Ana konuların çapraz olarak ilişkilendirilmesi	Üç ana konunun çapraz bağlantılarının aktif olarak belirlenmesi ve bunlardan yararlanılması, örnek olarak: İyi tasarlanmış, erişilebilir ve güvenli ortamların yaratılması ile sağlıklı yaşlanmayı destekleyecek sağlıklı iyileştirici yaşam ortamlarının hazırlanması ve aynı zamanda yaşlanmanın işlevsel kapasitesi ile dezavantajlı grupların dikkate alınması, veya SED'in şehir planlama sürecinde dahili bir belirleyici olmasının sağlanması		
Araçların en iyi şekilde kullanılması	Sağlıklı şehir planlaması, SED ve şehirlerde yapılan sağlıklı yaşlanma çalışmaları ile tüm ana konular hakkındaki aktivitelerin ve gelişimin sistematik olarak belgelenmesi, öğrenilenlerin diğer Avrupa Şehirleri ile paylaşılması		
Sağlamaştırma	Şehir planlama uygulamalarına sağlık ile ilgili konuların dahil edilmesi ve birlikte götürülmesi	SED'i tüm şehir politikaları ve projelerinde, bu konuların sağlık ve esenlik üzerindeki etkileri ile ilgili olarak bir değerlendirme aracı haline getirerek, bu işleri	Yaşlı kişilerin gereksinimleri ve sağlıklı gelişimleri konusunda, dengeli bir yaklaşım için, politika ve planlama önkoşulları ile bir veri

		kurumsallaştırmak.	tabanının yaratılması.
--	--	--------------------	------------------------

Tablo 7: Faz IV ana konularına genel bakış: Aşamalı bir gelişim²⁴

Amaç 2: Yaşlı kişilerin, şehir sektör politikalarını, girişimlerini ve hizmet koşullarını aktif olarak etkileyebileceği, bu konuları izleyebileceği ve tavsiyelerde bulunabileceği imkanlar yaratmak

Şehirlerden beklenenler: Şehirler, yaşlı kişilerin karar alma süreçlerine anlamlı bir şekilde katılım gösterebilmelerine ve katkıda bulunabilmelerine imkan sağlayacak mekanizmalar yerleştireceklerdir. Nüfus gruplarının anlamlı katılımı ve görev almaları, planlama konularında "etkin ses" için önemli imkanlar sağlamaktadır; şehirler, bu grupları sivil toplum örgütlerine ortak olmaları için yöneltebileceklerdir.

Bu amacın desteklenmesi için, DSÖ, alt-ağlar ile işbirliği içerisinde aşağıdakileri gerçekleştirecektir:

Şehirlere, yaşlı kişilerin katılımının sağlanması konusunda yapılan ve başarılı bir şekilde uygulanmış olan iyi uygulama modelleri ile ilgili deneyimlerini paylaşmaları için destek verilmesi.

Amaç 3: Sağlıklı yaşlanmanın sağlanabileceği, iyi tasarlanmış, erişilebilir, güvenli ve yaşlanmanın fonksiyonel kapasitesi ile dezavantajlı grupların göz önüne alındığı sağlıklı iyileştirici yaşam ortamlarının hazırlanması.

Şehirlerden beklenenler: Şehir planlamacıları, ulaşım, barınma ve alan üzerindeki planlarının yaşlı kişilerin fiziksel ve sosyal ihtiyaçlarını karşılayabilecek şekilde değerlendirilebileceği ve yaşlı kişilerin şehir hayatı içerisinde bağımsız olarak yaşayabileceği, tam olarak katılım imkanlarının artırılabilmesi sistematik yollara sahip olacaktır; bu aynı zamanda alan planlamasının karar alma sürecinde, tasarımlarda ve güvenliğinde, yaşlı kişilerin konuya dahil edilmesinin sağlanacağı mekanizmaların oluşturulmasını da kapsamaktadır.

DSÖ, bu amacın desteklenmesi için alt-ağlar ile işbirliği içerisinde tüm ana konularda aşağıdakileri gerçekleştirebilir:

Şehir planlamacıları için, planların geliştirilme sürecinin başlangıç aşamasında, açık alanların güvenliğinin sağlanması ve tasarımı sırasında, sağlıklı yaşlanma üzerine odaklanabilmelerini sağlayabilecek araçların tanımlanması;

Toplu taşımanın, yaşlı kişilerin sağlık seviyelerinin artırılması ve sağlıklarının korunması üzerindeki rolüne dikkat çekilmesi;

DSÖ araçları ile, şehirlerin, yaşlanma, erişilebilirlik ve ödeme imkanı konusuna odaklanarak toplu taşıma üzerinde bir Sağlık Etkisi Değerlendirmesi yapmalarına destek verilmesi;

Şehirleri, yaşlanma ile ilgili zorlukların üstesinden gelebilmek için çeşitli barınma olanakları yaratmaları konusunda destekleyecek bir DSÖ çerçevesinin oluşturulması.

Amaç 4: Sosyal izolasyonu önlemek ve tüm yaş gruplarının sağlık ve hayat kalitesini arttırmak için güçlü sosyal destek gruplarının oluşturulması ve bu grupların sürdürülmesi.

Şehirlerden beklenenler: Şehirler, yaşlı kişilere sosyal ve pratik destek verecek kuşaklar arası girişimlere sahip olacaktır; buna ek olarak, yaşlı kişilerin aktif kalmalarına, zihinsel ve fonksiyonel kapasitelerini arttırmalarına olanak verecek bir dizi rekreasyon, eğitim ve kültürel

²⁴ Faz IV (2003-2007) DSÖ Sağlıklı Şehirler Ağı Toplantısı, **Faz IV Ana Konularının Açıklanması**, Udine, İtalya, 27– 29 Ekim 2004, s: 5

aktiviteler geliştirecektir. Güvenli kamu alanlarına ve toplu taşımaya erişim bu konudaki ana unsurlardır, çünkü tüm aktiviteler için, bunlara rekreasyon ve kültür aktiviteleri de dahildir, bir yerden bir yere gidebilmek hayati önem taşımaktadır.

DSÖ, bu amacın desteklenmesi için, alt-ağlar ile işbirliği içerisinde tüm ana konularda aşağıdakileri gerçekleştirebilir:

Şehirlerde kuşaklar arası başarılı girişimlerin tanımlanması ve başlangıç aşamasında atılması gereken ana adımları, başarı konusundaki belirleyicileri, bariyerleri, yaşlı ve gençlerin sağlık ve esenlik ile ilgili kazanacaklarını ve diğer sonuçları içerisine alan ortak bir çerçevenin oluşturulması.

Amaç 5: Bağımsızlığı sağlayacak dengeli, erişilebilir sağlık ve sosyal bakım hizmetlerinin sağlanması, bunun yanı sıra, gerekli görüldüğü takdirde yaşlı kişilere resmi bakım ile ailelerine ve bakımını yapanlara destek verilmesi.

Şehirlerden beklenenler: Şehirler, erkek ve kadınlara yaşlanma süreçleri süresince yüksek kalitede, uygun maliyetli ve her yaş için sağlık ve sosyal bakım hizmetleri sağlayacaklardır, özellikle de yaşlı kişiler, bu kişilerin bakımını yapanlar ile ailelerine resmi destek verilecektir.

DSÖ, bu amacın desteklenmesi için alt-ağlar ile işbirliği içerisinde tüm ana konularda aşağıdakileri gerçekleştirebilir:

Şehirler içerisinde yaşlı insanlara bakanlara yapılan bakım ve verilen destek konularındaki başarılı girişimleri belirlemek ve bu konuları yaymak.

6.2 Sağlık Etki Değerlendirmesi

Genel Kavram

Sağlık etkileri, bir politikanın, stratejinin, programın veya projenin sağlık ve nüfus üzerindeki - dolaylı veya dolaysız - etkileridir. Sağlık Etki Değerlendirmesinin (SED) amacı iki yönlüdür: İlki bir proje teklifinin bir nüfus grubu üzerindeki etkilerini belirlemek, ikincisi ise politika hazırlayıcılarını karar alma sürecini daha iyi hale getirmeleri için bilgilendirmektir. Plan ve politikaların insanların sağlığı üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi kavramı yeni bir şey değildir. Fakat, SED bunu yaparken sistematik ve esnek yollar sunmaktadır. SED'in ana faydası, karar alma süreci daha tamamlanmadan olumsuz sağlık etkilerinin asgari boyutlara indirilmesi ve diğer yandan olumlu yönlerinin de en üst düzeye getirilmesi için oluşturduğu imkandır. Bu daha iyi bilgilendirilebilen ve daha şeffaf bir karar alma süreci yaratmaktadır. Sağlık Etki Değerlendirmesi şu şekilde tanımlanmıştır: 'bir programın veya projenin nüfusun sağlığı üzerindeki potansiyel etkilerinin ve bu etkilerin nüfus içerisinde dağılımının (olumlu ve olumsuz) değerlendirilmesine olanak veren prosedürlerin, metotların ve araçların birleşimidir'²⁵.

IV. Faz Faaliyetleri

Şehirlerin, kendi bölgeleri içerisinde sağlık etki değerlendirme kavramını tanıtmaları ve geliştirmeleri konusunda başlangıçta atılacak anahtar adımların tanımlanması sırasında, şehirlerin sağlık etki analizleri anlayışı ve uygulamaları yönünden farklı aşamalarda olduklarını göz önüne almak gerekmektedir. Bu durum Faz IV şehir uygulamaları analizinden anlaşılabilir. Belli sayıda şehir şu anda SED konusunda dikkate değer bir uzmanlık kazanmıştır; diğer şehirlerde SED yeni ortaya çıkan bir kavramdır ve geri kalan şehirlerde ise bu kavram "çok yeni" olarak görülmektedir. DSÖ Avrupa Ağı için zorluk tüm şehirlerin Faz IV süresi içerisinde SED uygulamalarına ve SED'i kurumsallaştırmalarına imkan sağlayabilecek

²⁵ Gothenburg Anlaşma Metni, ECHP, DSÖ Avrupa Bölge Ofisi, 1999.

bir anlayış seviyesinin geliştirilmesidir. Bu durum, DSÖ Sağlıklı Şehirler Programı kapsamında, şehirler arasında bir işbirliği ve ortaklık süreci içerisinde sağlanacaktır.

Genel Amaç: Hedeflenen, bir politika, program veya proje geliştirilmesi sırasında karar alıcıların insanların sağlık ve esenlik durumlarını göz önüne almalarına imkan sağlayacak sağlık etki değerlendirmesini şehrin sistematik yapısı ile bütünleştirmektir.

Amaç 1: Sağlık etki değerlendirmesi ile ilgili bir bilinç ve ortak bir anlayış oluşturmak, bu konunun politika ve planlara sağlığın iyileştirilmesi konusunda ne gibi bir katkıda bulunabileceğini göstermek, şehirlerdeki politikacıları ve yöneticileri bu yaklaşımın yararları konusunda bilgilendirmek.

Şehirlerden beklenenler: Şehirler karar alma süreçleri içerisinde, sağlık, sağlık konusundaki eşitsizlikler ve SED yöntembilimi konusunda bir bilinç oluşturarak, şehir içerisinde yapılmış olan etki değerlendirmelerinin sayısını ve karar alma süreci içerisinde bunlar ile ilgili kanuni çerçeveleri tanımlayacaklardır.

Amaç 2: Giriş noktalarının tanımlanması ve var olan becerilerin geliştirilmesi, liderliğin sağlanması ve kapasitenin güçlendirilmesi amacıyla şehirler içerisinde sağlık etki değerlendirmesinin uygulanması için sağlam bir temel oluşturulması;

Şehirlerden beklenenler: Şehirler, hazırlanan politikalar, programlar veya projelerde bir sağlık etki değerlendirmesi yapabilmek için politik ve idari destek ve SED sonuçlarının bu teklifler ile entegre edilmesi konusunda bağlılığı sağlayacaklardır.

Bu amacın yerine getirilmesi için DSÖ, alt-ağlar ile işbirliği içerisinde, Faz IV şehirlerine SED eğitimleri organize edecektir. DSÖ, şehirlere, SED'in uygulanması sırasında destek vermesi amacı ile FAZ SED araçları ve eğitim kılavuzları sağlayacaktır.

Amaç 3: SED uygulamaları ile ilgili sonuçların ve SED'in şehirlerde uygulandığı konusunda kanıtların sunulması, ayrıca diğer Avrupa şehirleri ile öğrenilenlerin paylaşılması amacıyla SED'in şehirlerin sağlık gelişimine, sağlıklı şehir planlamasına ve sağlıklı yaşlanmaya yaptığı katkıların gösterilmesi için yapılanların sunulması;

Şehirlerden beklenenler: Şehirler DSÖ'ye, SED sonuçları ile ilgili örnek olay incelemelerini, SED'in uygulanması sırasında karşılaşılan engeller ile kazanılan başarıları ve SED metodolojisini sürdürmek için gerekli adımlar ile ilgili bilgileri sunacaklardır.

Bu amaca ulaşılmasına yardımcı olmak için, DSÖ alt-ağlar ile işbirliği içerisinde, şehirlere SED örnek olay çalışmaları hazırlamalarına yardımcı olacak şablonlar verecek ve örnek olay incelemeleri ile ilgili yayınlar hazırlayacak ve ana konuların da tanımlandığı bu yayınlara tüm Avrupa içerisinde ulaşılmasına imkan sağlayacaktır.

Amaç 4: SED'i şehrin tüm yeni politika ve projesinde, sağlık ve esenlik etkilerinin değerlendirileceği sistematik bir çerçeve içerisine yerleştirmek ve şehirler içerisinde sağlığı daha iyi bir hale getirmek.

Şehirlerden beklenenler: Şehirler, geliştirilen politikaların, programların ve projelerin büyük çoğunluğuna SED'i yerleştirebilmek için yollar araştırarak, aynı zamanda etki değerlendirmesini hem nicelik hem de nitelik açısından dengeleyeceklerdir. Bu iş için belli yollar göz önüne alınacaktır: yasama ile ilgili olarak; var olan etki değerlendirmeleri ile entegrasyonun sağlanması / SED'in yürütülebilmesi için yapıların ve kapasitenin geliştirilmesi

Bu amacın gerçekleştirilebilmesi için, DSÖ alt ağlar ile işbirliği içerisinde, şehirlere, SED örnek olay incelemeleri sonuçlarının şehirler ile birlikte değerlendirilebilmesi için bir uzman

sağlayacak, karar alıcılar ile birlikte SED'in yerleştirilmesi, kurumsallaşması ile ilgili zorluklar ve atılan adımlar konusunda bir değerlendirmede bulunacaktır.

6.3 Sağlıklı Şehir Planlaması

Genel Kavram

Sağlıklı şehir planlaması, planlamanın insanlar için yapıldığı anlamına gelmektedir. Şehrin sadece binalardan, sokaklardan ve açık alanlardan oluşmadığı, daha çok yaşayan bir organizma olduğu fikrini desteklemektedir; bu organizma şehirde yaşayanların sağlığı ile yakından ilişkilidir. Şehirlerdeki koşulların, ki bu koşullar şehir planlama uygulamalarından da etkilenmektedir, sağlığa zarar verebileceği fikri uzun süredir kabul görmektedir. Sağlıklı şehir planlaması, planlamanın insan sağlığı, esenliği ve hayat kalitesi üzerinde yaratabileceği olumlu etkiler üzerinde odaklanmakta ve DSÖ' nün sağlık konusundaki geniş kapsamlı tanımını yansıtmaktadır. Amaç, şehir planlamacılarını, yaptıkları çalışmaların insan sağlığı ve esenliği ile bağlantısı üzerine odaklamak ve özellikle de sağlık hedeflerini karar alma sürecinin merkezine yerleştirmektir. Sağlık sürdürülebilir gelişmenin temel elementlerinden biridir ve sağlıklı şehir planlaması hem şehirlerdeki insanların, toplulukların hayat kalitesini hem de yapısal çevrenin kalitesini arttırmayı hedeflemektedir. Bu sayede sağlıklı bir ekonomi, sağlıklı bir çevre ve sağlıklı bir toplum yaratılmasına yardımcı olabilir.²⁶

IV. Faz Faaliyetleri

Şehir Eylem Grubunun deneyimleri, sağlıklı şehir planlamasının kompleks bir alan olduğunu, halen politik ve pratik yönleri ile kavramsal olarak tam derinliğine araştırılması gerektiğini ortaya koymuştur. Şehirler içerisinde sağlık ve sürdürülebilir gelişime bağlılık, planlama hizmetleri olmadan çok yönlü olamaz. İnsanlar için planlama sadece etkileyici bir slogan değildir - geliştirme politika ve uygulamalarını, hayat kalitesi, eşitlik ve esenlik konularına önem vermeleri için yönlendirmektedir. Sağlıklı şehir planlamasını daha belirli ve dinamik bir aşamaya getirmek şehirler içerisinde daha büyük bir bağlılığı gerektirmektedir. Faz III sırasında bu kavram ile ilgili deneyimler sınırlıydı. Faz IV şehirleri, Şehir Eylem Grubunun çabaları ve değerli deneyimlerinden bilgi edinme imkanına sahiptirler.

Genel Amaç: Genel amaç sağlık ile ilgili konuların şehir planlama süreçlerine, programlarına ve projelerine entegre edilmesi ve bu amacın gerçekleştirilebilmesi için gerekli olan kapasitenin, politik ve kurumsal bağlılığın sağlanmasıdır.

Amaç 1: Sağlıklı Şehir Planlaması kavramı ve bu kavramın şehirlerdeki uygulamaları değiştirecek, tüm önerileri konusunda, genel bir anlayış oluşturmak ve bu konudaki bilinç düzeyini arttırmak.

Şehirlerden beklenenler: Sağlıklı Şehirler, ortaklıkları içerisine şehir planlamacılarının direkt katılımını sağlayacak; şehir planlamacıları ve sağlık alanında çalışanlara, sağlık ile ilgili genel belirleyiciler (olumlu ve olumsuz), şehir planlamasının sağlık üzerindeki etkileri konularında daha çok bilgi sahibi olmalarını sağlayacaktır. Şehirler, politika yapıcılar ve uygulayıcılar için departmanlar arası sınırları aşacak şekilde gelişim ve eğitim programları hazırlayacaktır.

DSÖ, sağlıklı şehir planlaması (SSP) alt-ağından planlamacılar ve uzmanlar ile işbirliği içerisinde, Faz IV şehirlerine SSP konusunda eğitim oturumları organize edecektir.

Amaç 2: Sağlıklı şehir planlama prensipleri ve yaklaşımları ile ilgili uygulamalardan yerel pratik deneyimler kazanmak.

²⁶ Barton H & Tsourou C, Healthy Urban Planning, - A WHO guide to planning for people, Spon 2000

Şehirlerden beklenenler: Şehir planlamacıları ve sağlıklı şehirlerin yerel personelleri SŞP prensiplerini temel alarak bir veya iki planlama girişimini tanımlayacaktır.

Bu amaçla DSÖ, sağlıklı şehir planlaması alt-ağları ile işbirliği içerisinde, şehirlere uygun girişimlerin seçilmesi ve bununla birlikte uygulanacak araç ve metotlar konusunda tavsiyede bulunacaktır. Şehirler tarafından kullanılması için sağlıklı şehir planlaması ile ilgili bir eğitim el kitabı SŞP alt-ağı tarafından hazırlanacaktır.

Amaç 3: Sağlıklı şehir uygulamalarının, şehirler içerisinde temel bir uygulama haline gelmesi için kurumsal çözümler sunmak.

Şehirlerden beklenenler: Şehirler, yerel şehir planlama uygulamalarına sağlık ile ilgili konuları dahil etmek için pratik ve uygulanabilir yollar arayacaktır. Sağlık, yerel ve stratejik planlama belgelerinde belirgin bir hedef haline getirilecek ve bu hedef konusundaki ilerleme SŞP belirleyicileri ve izleme yolu ile ölçülecektir. Plan ve ilgili diğer politika belgelerinde Sağlıklı Şehir Planlama hedeflerinin 12'sinden çoğunun aktif olarak yer almış olduğu planlama sistemi içerisinde gösterilecektir. İlgili planlama politikalarında yaşlı kişilerin sağlık ve esenliği göz önüne alınıp şehir planlamasında sağlık etki değerlendirmesi metotları kullanılarak, ana konular üzerinde yapılan çalışmalar daha da sağlamlaşacaktır. Uzmanlaşmış bilgiye erişim imkanı hayati önem taşımaktadır.

DSÖ ve sağlıklı şehir planlaması alt-ağlarının uzmanları, raporlama yolunu kullanarak uygun belirleyiciler ile izleme süreci konusunda tavsiyelerde bulunacaklar ve istenmesi halinde bireysel olarak danışmanlık hizmeti vereceklerdir.

Amaç 4: Şehir planlamacılarının sağlıklı şehirler programına katılımlarını sağlamak

Şehirlerden beklenenler: Şehirler, şehir sağlığı profilini hazırlarken şehir sağlık geliştirme planı süreci içerisine planlamacıları dahil etmek için çalışacaklardır. Sağlıklı Şehir Planlaması temel alınarak sağlık sektörü planları içerisine planlama yatırımları hakkında etkin politikalar yerleştireceklerdir.

DSÖ ve sağlıklı şehir planlaması alt-ağları uzmanları, raporlama yolu ile süreci izleyecekler ve istenmesi halinde bireysel olarak danışmanlık hizmeti vereceklerdir.

BURSA'DA SAĞLIKLI OLMAK

1. GEZİCİ SAĞLIK ARACI PROJESİ

HEDEFLER:

- Şehrimizde sağlık ocaklarından uzak olan mahallelere sağlık hizmeti sunmak
- Şehrimizde sağlık ocağı sayısı 30 bin nüfusa 1 adet ulaşana kadar sağlık hizmetlerini geçici olarak mobil sağlık araçları ile sağlamak
- Sosyal güvenlik sistemi dışında kalan vatandaşlarımızın sağlık harcamalarına destek olmak
- Evlerde kullanılmayan ilaçları toplayarak gezici sağlık aracında faydalanan insanlara sunmak
- Mahallelerden hastanelere giden hasta sayısını azaltarak hastanelerdeki yoğunluğu az da olsa katkı sağlamak

PROJE SÜRESİ: 2004 Ağustos ayında başlayan proje 30 000 nüfusa 1 adet sağlık ocağı düşünceye kadar devam edecektir.

ORTAKLAR: Bursa Büyükşehir Belediyesi Sağlık ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı

PROJE BEKLENTİLERİ: Dar gelirli ve sağlık birimlerine uzak yaşayan insanlarımızın sağlık problemlerini çözmek

SON DURUM: 2004 yılında gezici sağlık aracının hizmet verileri aşağıdaki gibidir:

2004 yılı içerisinde mahallelere göre hasta sayısı:

Doğanevler-M.Akif Mh	: 358
Erikli-Bağlaraltı Mh	: 342
Ulus-Mevlana Mh	: 581
Yunus Emre-Millet Mh	: 474

2. ETLERİN SAĞLIKLI TÜKETİMİNİN SAĞLANMASI PROJESİ

HEDEFLER:

- Kentimize şehir dışından getirilen "Karkas"²⁷ Etin" %100'ünün mevcut yasalar kapsamında gerekli sağlık kontrolünden geçirildikten sonra satışa sunulmasını sağlamak
- İnsan sağlığı açısından tüketimi uygun olan etleri kayıt altına aldıktan sonra, satışa sunulmasına izin vermek

PROJE SÜRESİ: Haziran 2003 - Aralık 2005

ORTAKLAR: Bursa Büyükşehir Belediyesi, Bursa Tarım İl Müdürlüğü, Bursa Veteriner Hekimler Odası

PROJE BEKLENTİLERİ: Kent merkezimizde, 3 et kombinası ve 3 Belediye mezbahası hayvan kesimi yaparak ihtiyaca cevap vermeye çalışmakta ve ortalama olarak 25 - 30 ton / günlük bir kesim kapasitesine ulaşmaktadırlar. Bursa'nın günlük et tüketiminin 50 - 55 ton / gün (Türkiye'nin yıllık et tüketimi dikkate alınarak hesaplanmıştır) olduğu göz önüne alınırsa yaklaşık olarak 25 - 30 Ton / gün miktarın dışarıdan şehrimize getirildiği hesap

²⁷ KARKAS: Kırmızı-beyaz et ve deniz ürünleri

edilmektedir. Bu miktarın sadece 6 - 7 ton / gün kısmının Karkas Et Kontrol Merkezimizce kontrol edilerek satışına izin verildiği dolayısı ile hala şehirde tüketilen kırmızı karkas etin % 45 - 50'ye yakın kısmının kontrol edilmeksizin tüketime sunulduğu düşünülmektedir. Bu proje sayesinde;

- Şehir dışından getirilerek şehrimizde tüketime sunulan tüm Karkas Etlerin tamamının, yürürlükteki yasalar çerçevesinde sağlıklı tüketilmelerinin sağlanmasına yönelik giriş kontrollerinin yapılmasının temini,
- Bu sayede ilgili faaliyetlerin gerek sağlık gerekse de mali açıdan kayıt altına alınabilmesinin sağlanması,
- Bölgemiz üreticilerinin (hayvan yetiştiricileri, kesim haneler gibi) aleyhine gerçekleşebilen "Haksız Rekabetin" önüne geçilebilmesi sağlanacaktır.

2004 YILI ET KONTROL MİKTARI VERİLERİ		
AY	KONTROL EDİLEN ARAÇ SAYISI	KONTROL EDİLEN MİKTAR
TOPLAM	607 ADET	1.456.392 KG
2005 YILI ET KONTROL MİKTARI VERİLERİ		
OCAK	45 ADET	75.130 KG
ŞUBAT	27 ADET	50.715 KG
MART	38 ADET	59 332 KG

3. SOKAK HAYVANLARINI KISIRLAŞTIRMA PROJESİ

HEDEF: Sokakta başıboş gezen sahipsiz kedi ve köpeklerin birbirlerine, çevreye ve insanlara zarar vermelerinin önlenmesi için kısırlaştırılarak üremelerinin durdurulması, kuduza karşı aşılınmaları ve hayvan toplama ve barındırma - iyileştirme merkezinde kontrol altına alınmalarını sağlamaktır.

PROJE SÜRESİ: 04.10.2004 - 31.12.2005

ORTAKLAR:

- İl Hayvanları Koruma Kurulu
- Bursa Büyükşehir Belediye Başkanlığı
- U.Ü. Veteriner Fakültesi Dekanlığı
- İlçe ve İlk Kademe Belediye Başkanlıkları
- Bursa Çevre ve Orman İl Müdürlüğü
- Bursa Tarım İl Müdürlüğü
- Müftülük
- Bursa Sağlık İl Müdürlüğü
- Bursa Veteriner Hekimler Odası Başkanlığı
- Hayvanları Koruma Derneği Başkanlığı

PROJE BEKLENTİLERİ: Proje bitim tarihi olan 31.12.2005 tarihine kadar 2000 sokak hayvanının kısırlaştırılması hedeflenmektedir.

SONUÇLAR: İlk 3 ayda 170 adet sokak hayvanı kısırlaştırılmıştır.

4. YAŞLI SAĞLIĞI

4.1 YAŞLI SAĞLIĞI İZLEME PROJESİ

HEDEFLER:

- Yaşlıların sağlık ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak
- Hipertansiyon ve diyabet hastalıklarına erken tanı koyabilmek ve tedavi etmek
- Sağlıklı Yaşlanma ile ilgili eğitim etkinlikleri
- Sağlık Ocaklarını da izleme programına almak
- Projeyi Bursa geneline yaymak

PROJE SÜRECİ : 2003 yılında başlayan projenin Bursa geneline yayılarak devam ettirilmesi hedeflenmektedir.

PROJE YÜRÜTÜCÜLERİ : Uludağ Üniversitesi Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı, Nilüfer Belediyesi

SONUÇLAR : Nilüfer bölgesinde 65 yaş ve üzerindeki yaşlılar, altı ayda bir kez evlerinde ziyaret edilerek kan basınçları ile açlık kan şekerlerinin ölçülmüştür. Ölçüm sonuçları yüksek olanlar bölgede çalışan hekimler tarafından muayene edilerek, tedavileri düzenlemiş, gerekli durumlarda da bir üst basamağa yönlendirilmişlerdir.

Projenin sonuçlarına göre, 65 yaşın üzerinde farkında olunmayan hipertansiyon ve diyabet olguları ve bunların yeterli tedavi edilmemesi önemli bir sorundur.

Aşağıdaki tabloda Nilüfer'de yaşlı nüfusun izlenmesi ile ilgili veriler mevcuttur :

2003 yılı devreden yaşlı sayısı	1100
2004 yılında saptanan yaşlı sayısı	136
2004 yılı içinde 65 yaş olan	111
Başka bölgeden gelen	46
2004 yılı içinde ölen yaşlı sayısı	71
Bölgeden ayrılan	40
Hizmeti kabul etmeyen	16
2004 yılı 65 yaş ve üstü yaşlı sayısı	1266
65 yaş ve üstü izlem sayısı	2362
Ortalama 65 ve üstü izlem sayısı	1.9
Hipertansiyon (HT) saptanan yaşlı sayısı	784
Bilinen HT ³	621
Yetersiz Tedavi	305
Regüle HT	316
Farkında olunmayan HT	163
Diabetes mellitus (DM) saptanan yaşlı sayısı	209
Bilinen DM	182
Yetersiz Tedavi	101
Regüle DM	81
Farkında olunmayan DM ³	27
İzlemede DM+HT saptanan yaşlı sayısı	139

Tablo 9: Nilüfer'de Yaşlı Nüfusun İzlenmesi (65+, 2004)²⁸

²⁸ Uludağ Üniversitesi Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı 2004 yılı çalışma raporu

4.2 YAŞLI SAĞLIĞI FAALİYETLERİ

Bursa Büyükşehir Belediyesi Yerel Gündem 21 Emekliler ve Sağlık Çalışma Grubu tarafından yaşlı sağlığı ve sağlıklı yaşlanma üzerine aktiviteler yürütülmektedir. Bursa Büyükşehir Belediyesi Yerel Gündem 21, Sağlıklı Şehir Projesi IV. Faz çalışmaları kapsamında yaşlı sağlığı ile ilgili faaliyetlerini arttırmak için bir eylem planı hazırlamıştır.

Bursa Büyükşehir Belediyesi, Sağlık Daire Başkanlığı, Uludağ Üniversitesi, özel sağlık hizmeti veren merkezler, sivil toplum örgütleri ve gönüllülerin işbirliğiyle gerçekleştirilmesi hedeflenen faaliyetler şöyledir :

1. Toplumsal Farkındalık ve Katılım Sağlamak
 - 1.1.Paneller Bilgilendirme Toplantıları
 - 1.2.Emekliler Çalışma Grubuna Bursa'da yer alan tüm Emekli sivil toplum örgütlerinin katılımını sağlamak
2. Sağlık Hizmetleri
 - 2.1. Önleyici Sağlık Hizmetleri
 - 2.2.Tedavi Edici Sağlık Hizmetleri
 - 2.2.1.Evde Sağlık Desteği Projesi
3. Sosyo-Kültürel Faaliyetler
 - 3.1. Tiyatro,müzik vb, sosyal gruplar oluşturmak,sunmak
 - 3.2. Eğitici ve boş zaman değerlendirici kurslar (el becerileri, okuma yazma kursları)
 - 3.3.Spor Aktiviteleri
 - 3.4. Geziler
4. Yaşlı Bakıcılığı Eğitimi Projesi

Bu plan çerçevesinde "**Sağlıklı Yaşlanma**", "**Yaşlı Sağlığı**" gibi konularda panel ve bilgilendirme toplantıları düzenlenmektedir. Ayrıca Dünya Çevre Günü kutlamaları, ağaç dikme şenlikleri, Dünya Sağlık Örgütü tarafından Aktif Yaşam etkinlikleri çerçevesinde "**Sağlığınız için Dans Edin**" organizasyonlarına özellikle yaşlı vatandaşlarımızın da katılımı teşvik edilmektedir.

5. GIDA İŞLETMELERİNDE "BEYAZ ZAMBAK" PROJESİ

HEDEFLER :

- Bursa'da tüketicilerin gıda işleyen ve tüketime sunan işyerlerinden daha güvenilir gıda almasının sağlamak
- İşletmeler, tüketiciler ve gözlemcilere yönelik eğitim çalışmaları yapmak
- Projeyi kamuoyuna etkin bir şekilde duyurmak
- İyileştirme kriterlerine uygun işletmelere "Beyaz Zambak" bayrağı ve sertifikası vermek.

PROJE SÜRECİ: AB'ye uyum sürecinde gıda işletmelerinde hijyen standartlarının arttırılması, işletmelerin bu yönde teşvik edilmesi ve halkın bilinçlenmesi amacıyla proje fikri geliştirilmiştir. Proje kapsamındaki hedef işletmeler; hammaddeyi alıp işleyen ve tüketiciye sunan; fast-food, restoran, fırın, lokanta ve pastaneler olarak belirlenmiştir. Talep olması durumunda diğer sektörlere de projeye dahil edilebilecektir.

Aralık 2004'de başlayan proje, 2006 Aralık ayına kadar devam edecektir.

ORTAKLAR:

- Büyükşehir Belediyesi Yerel Gündem 21
- İNOKSAN
- Sağlık Müdürlüğü İletişim Merkezi
- JohnsonDiversey

PROJE BEKLENTİLERİ:

- Bursa Büyükşehir Belediyesi Yerel Gündem 21'in oluŐturduė  modelin proje bitiminden sonra da ilgili kurumlarca sürdürülebilirliğinin sağlanması,
- Gıda iŐletmelerinin hijyen standartlarını arttırması, tüketicilerin "Beyaz Zambak" bayrağı ve sertifikası alan iŐletmeleri tercih etmeleri beklenmektedir.

SON DURUM: İlgili kurumlar proje ile ilgili bilgilendirilmiŐ, gözlemci ekibi oluşturulmuştur. Proje tanıtım materyallerinin ve eğitim programının hazırlanması çalışmaları devam etmektedir.

6. SAĞLIK EĞİTİM PROJESİ

HEDEFLER:

- Sigara, alkol ve uyuşturucu kullanımının azaltılması
- Gençlerin sağlık ve aile planlaması konularında bilinçlendirilmesi
- Elde edilen veriler dahilinde standart eğitim programları hazırlanması ve uygulanması
- Eğitim çalışmalarının sonuçlarının izlenmesi
- Ailelere yönelik eğitim çalışmaları gerçekleştirilmesi

PROJE SÜRESİ: 2003-2007

ORTAKLAR:

- Büyükşehir Belediyesi APK Daire Başkanlığı
- Yerel Gündem 21
- Bursa Valiliği
- Uludağ Üniversitesi
- İl Milli Eğitim Müdürlüğü
- İl Sağlık Müdürlüğü
- İl Emniyet Müdürlüğü Narkotik Şubesi
- Tabipler Odası
- İlçe Belediye Başkanlıkları

PROJE BEKLENTİLERİ: Öğrencilerin zararlı alışkanlıklarının azalması, ailelerin bilinçlendirilmesi

SONUÇLAR: Eğitim CD'si ve broşür hazırlanmış, eğitimcilerin eğitimi ve seçilen pilot okullarda düzenli olarak eğitsel amaçlı aktiviteler gerçekleştirilmiştir. Yeşilay Haftası'nda resim ve slogan yarışması düzenlenmiş, kazanan öğrenciler ödüllendirilmiştir. Ayrıca, rehber öğretmenlerden düzenli olarak rapor alınarak, okullarında bu kapsamda yaptıkları aktiviteler izlenmiş, karşılıklı sorunların ve değerlendirmelerin paylaşılması sağlanmıştır.

7. DEMİR GİBİ TÜRKİYE PROJESİ

HEDEFLER:

- Toplumu demir yetersizliği konusunda bilinçlendirmek
- Bebeklerin ilk altı ay anne sütü almasını ve 6. ayın sonunda uygun ve yeterli ek besine geçilerek, emzirmenin 2 yaşına kadar sürdürülmesini sağlamak
- 4 -12 ay arası her bebeğe profilaktik amaçlı ücretsiz demir desteği sağlamak
- 13 -24 ay anemisi olan bebeklere demir tedavisi önerilmesini sağlamak
- İlimizdeki tüm 4 -12 ay arası bebeklere profilaktik amaçlı demir desteği sağlamak
- Proje sonunda çocuklarda demir yetersizliği görülme oranını % 10'a indirmek
- Tespit edilen anemik bebekleri tedavi etmek
- İldeki birinci basamak sağlık çalışanlarına proje ile ilgili eğitim vermek
- Bakanlıkça gönderilen video kaset, CD, afiş ve broşürleri, tüm sağlık kuruluşlarına ulaştırmak, asılmasını ve dağıtımını sağlamak

PROJE SÜRESİ: Ocak 2004 - Aralık 2010

ORTAKLAR: Sağlık Bakanlığı, İl Sağlık Müdürlüğü, Abdi İbrahim İlaç Sanayi ve Ticaret A.Ş.

PROJE BEKLENTİLERİ:

Bebeklerin ilk altı ay anne sütü ile beslenmelerinin sağlanması
Proje sonunda çocuklarda demir yetersizliği görülme oranının %10'a indirmek

SONUÇLAR: Proje devam etmektedir. 2004 yılı itibari ile :

- 2004 yılı Mart ayında ilimizde görev yapan 586 sağlık personeline proje ile ilgili eğitim verilmiştir.
- İlimizde birinci basamak sağlık kuruluşlarına demir preparatı dağıtılmıştır. 2004 yılı sonu itibari ile 23.122 adet demir preparatı bebeklere ulaştırılmıştır. Dağıtım halen devam etmektedir.

8. AİLE PLANLAMASI PROJESİ

HEDEF: Modern yöntem kullanımını artırmak

PROJE SÜRECİ: 2002 yılından beri ev ziyareti yapan ebe - hemşirelerin hizmet içi eğitimi, ev ziyaretlerinde eğitim, AÇSAP²⁹ merkezleri ve sağlık ocaklarında modern yöntemlerin ücretsiz sunumu devam etmektedir. Aile planlaması Türkiye'nin başlıca sorunlarından biri olmaktan çıkıncaya kadar bu eğitimlerin devam ettirilmesi hedeflenmektedir.

ORTAKLAR: İl Sağlık Müdürlüğü, Üniversite, Belediyeler, YG 21, Özel Sektör, Basın.

PROJE BEKLENTİSİ: Modern ve sağlıklı yöntemlerin kullanılması, ailelerin bakamayacakları kadar çok çocuk sahibi olmalarının engellenmesi, nüfus artışının azaltılması

SON DURUM: Eğitimler devam etmektedir.

9. SAĞLIK ETKİ DEĞERLENDİRMESİ

HEDEF: Sağlıklı Şehirler Projesi IV.Faz'da (2003-2007) Bursa'nın hedefi, pilot projeler belirleyerek SED uygulamalarının Türkiye'de ve Bursa'da ilk olarak başlatılmasının sağlanmasıdır.

PROJE SÜRECİ: 2005 - 2007

ORTAKLAR: İl ve ilçe belediye birimleri, İl Sağlık Müdürlüğü, Uludağ Üniversitesi

SON DURUM: Bursa Büyükşehir Belediyesi ve hatta denilebilir ki Türkiye'deki tüm yerel yönetimler için "Sağlık Etki Değerlendirmesi" yeni bir kavramdır. Bu nedenle, SED ve DSÖ'nün IV. Faz çerçevesinde SED ile ilgili uygulamalar hususunda şehirlerden beklentileri ve uygulama yöntemi hakkında belediye birimleri Sağlıklı Şehirler Proje Ofisi tarafından bilgilendirilmiştir. Bursa Büyükşehir Belediyesi birimleri artık proje ve çalışmalarında insan sağlığını garanti altına almak için Sağlık Etki Değerlendirmesi'ni de bir araç olarak kullanacaktır. Sağlıklı Şehirler Proje Koordinatörlüğü'nün bu konuyla ilgili araştırmaları devam etmektedir. Bunun yanında, Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği'ne üye olan şehirler de SED hakkında bilgilendirilmektedir. Sağlıklı Şehir Projesi kapsamında, SED konusunda çok ortaklı bir pilot proje yapılarak 2007 sonuna kadar tamamlanması hedeflenmektedir.

²⁹ Ana-Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Merkezleri

BURSA'DA SAĞLIKLI ÇEVRE YARATMAK

1. ÇEVRE KORUMA PROJELERİ

1.1 DOĞAL ARITIM PROJESİ

HEDEF: Atık suların, geçirimsiz zemin üzerine drenaj malzemesi serilerek hazırlanmış ve bitki ekilmiş alanlardan geçirilerek, bitki kökleri ve mikroorganizmalar tarafından arıtılması esasına dayanan sistem olan Doğal Arıtım Projesi'nin öncelikle Nilüfer Çayı'na deşarj eden köy veya mahallerde uygulanması ve böylece su kirliliğinin önlenmesidir.

PROJE SÜRECİ : 2004 Ağustos ayında başlayan çalışmalar sürekliliğinin sağlanması hedeflenmektedir.

ORTAKLAR: BBB Çevre Koruma Daire Başkanlığı , BUSKİ Genel Müdürlüğü

PROJE BEKLENTİLERİ: Kentimizin kanalizasyon şebekesine bağlı olmayan ve alıcı ortamlara evsel atık sularını deşarj eden tüm yerleşimler için projenin yaygınlaştırılması ile su kirliliğinin önlenmesine katkıda bulunulmasıdır.

SON DURUM: Proje hazırlıkları ve yer seçimi çalışmaları tamamlanmıştır. Uygulama çalışmaları devam etmektedir.

1.2 DÜZENSİZ DEPOLAMA ALANLARININ REHABİLİTASYONU PROJESİ

HEDEFLER:

- 5216 sayılı kanunla Büyükşehir Belediye sınırlarına yeni katılan ilçe ve ilk kademe belediyelerinin katı atık bertaraf yöntemlerini ve mevcut döküm alanlarını incelemek
- Büyükşehir Belediye sınırlarına yeni katılan ilçe ve ilk kademe belediyelerinin katı atıklarını, Kent Katı Atık Depolama Alanına getirmelerini sağlamak
- Bugüne kadar düzensiz depolanmış ve çevre kirliliği yaratan alanların rehabilitasyon projelerini hazırlamak
- Rehabilitasyon projelerini uygulamak

PROJE SÜRECİ: 2005 - 2007

ORTAKLAR: BBB Çevre Koruma Daire Başkanlığı, ilçe ve ilk kademe belediyeleri

PROJE BEKLENTİLERİ:

- Büyükşehir Belediye sınırlarına yeni katılan belediyelerden, katı atıklarını Kent Katı Atık Depolama Alanı'na getirmeyenlerin belirlenmesi
- Alan tespitlerinin tamamlanması ile her alan için gelişigüzel dökülmüş katı atıkların hacminin belirlenmesi
- Gerekli onayların alınması ile birlikte uygulama çalışmalarına geçilerek, bu alanların oluşturduğu çevre kirliliğinin önlenmesi

SON DURUM: Rehabilitasyon projeleri hazırlanmakta, projenin mali boyutu üzerinde çalışılmaktadır. Proje, Çevre ve Orman Bakanlığı'na sunulacak, onay alındıktan sonra uygulamaya geçilecektir.

1.3 TIBBİ ATIKLARIN TOPLANMASI, BERTARAFI VE STERİLİZASYONU PROJESİ

HEDEFLER:

- Sağlık ünitelerinden kaynaklanan tıbbi atıkların, Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği'ne göre, diğer atıklardan ayrı olarak toplanmasına devam etmek ve uygun koşullarda bertarafını sağlamak
- Tıbbi atıkların ayrı olarak özel poşetlerde biriktirilmesinin sağlanması için gerekli denetimleri yapmak
- Tıbbi atıkları sterilize ederek depolanmasını sağlamak ve atıkların hastalık yayarak çevre sağlığını tehdit etmesini önlemek
- Depolanan atık hacmini azaltmak

PROJE SÜRECİ : 1995 yılında başlayan proje süreklilik arz etmekte ve geliştirilmektedir.

ORTAKLAR : BBB Çevre Koruma Daire Başkanlığı, İl Sağlık Müdürlüğü, Sağlık Üniteleri, Yüklenici, firma

PROJE BEKLENTİLERİ:

- Tıbbi Atıkların ayrı olarak toplanması, Katı Atık Depolama Alanına taşınması ve kireçlenerek gömülmesi
- Nihai bertarafında sterilizasyon sisteminin uygulamaya geçirilmesi ile tıbbi atıkların çevreye ve insan sağlığına olan muhtemel zararlarının önlenmesi

SON DURUM:

- Bursa'daki sağlık kurum ve kuruluşlarından kaynaklanan tıbbi atıklar Büyükşehir Belediyesine ait 2 adet soğutmalı araçla kaynağında ayrı olarak toplanmakta ve depolama alanında kireçlenerek gömülmektedir.
- Tüm hastane ve büyük tıp merkezleri ile poliklinikler durum tespiti açısından denetlenmekte ve denetim sonuçları rapor halinde İl Çevre ve Orman Müdürlüğü'ne gönderilmektedir.
- Tıbbi atıkların sterilizasyonu ile ilgili araştırmalar devam etmektedir.

1.4 SANAYİ ATIKLARI VE TEHLİKELİ ATIK YÖNETİMİ PROJESİ

HEDEFLER:

- İşletmelerden kaynaklanan atıklardan tehlikeli atık sınıfına girmeyen sanayi atıklarının, Kent Katı Atık Depolama Alanı'nda bertarafını sağlamak
- Tehlikeli atık sınıfına giren atıkların ise, ilgili yönetmeliklere uygun olarak bertaraf edilebilmesini sağlamak

PROJE SÜRECİ : 1995'te başlayan proje süreklilik arz etmektedir.

ORTAKLAR: BBB Çevre Koruma Daire Başkanlığı, İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, Ticaret ve Sanayi Odası, Esnaf Odaları, Tehlikeli Atık Bertaraf Tesisleri , Sanayi Bölge Müdürlükleri

PROJE BEKLENTİLERİ: Tehlikeli atıkların gelişigüzel atılmayıp, diğer atıklardan ayrı toplanarak uygun bir şekilde bertaraf edilmesi ile oluşabilecek çevre kirliliğinin önlenmesidir.

SON DURUM:

Kent katı atık depolama alanımıza tehlikeli olmayan katı sanayi atıkları kontrollü bir şekilde alınmaktadır. Gelen her araç tartılmakta, araçla birlikte atığı gönderen firma, taşıyıcı firma, getirilen atık türünü içeren refakat belgesi kontrol edilmektedir.

Tehlikeli Atıkların Tespiti sonucunda tehlikeli çıkması durumunda depolama alanına kabul edilmeyerek uygun bertarafı istenmektedir. Böylece tehlikeli atıkların lisanslı tehlikeli atık geri kazanım ve bertaraf tesislerine gönderilmesi sağlanmaktadır. Sanayi tesislerine yapılan denetimlere ilişkin raporlar İl Çevre ve Orman Müdürlüğü'ne gönderilmektedir.

Sanayi kenti olan Bursa'da "**Sanayi Atık Yönetim Sistemi**"nin oluşturulması amacıyla, genel anlamda atıkların tanımlanmasından bertarafına kadar geçen süreci anlatan ve tehlikeli atık üreten tesislerin adı, adresi, atık miktarı ve türlerinin belirtilmesi ve yönetmelikte belirtilen hükümler doğrultusunda, tehlikeli atıkların lisanslı tesislerde bertarafı araştırılmış, edinilen bilgilerle birlikte etkin bir Tehlikeli Atık Yönetim Planı'nın yapılabilmesi amacıyla "Bursa'da Tehlikeli Atık Yönetimi Araştırma Raporu" hazırlanmıştır.

Kısa vadede Bursa'da ara depolama tesislerinin yapılması, uzun vadede ise geri kazanım ve/veya bertaraf tesislerinin kurulması gerekmektedir. Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından yapılan/yapılacak bölgesel atık yönetim planları doğrultusunda net ve uygulanabilir yönetim planları hazırlanabilecektir.

1.5 KAYNAKTA AYIRIM VE GERİ KAZANIM PROJESİ

HEDEFLER:

- Kent bütününde konut, işyeri ve okullarda kaynağında ayrı olarak toplanan geri dönüşebilir atıkları türlerine göre ayırmak, satışa hazır hale getirmek geri dönüşümünü sağlamak
- Bursa Büyükşehir Belediyesi Kalite Güvence Sistemi'ne göre, geri dönüşebilir atıkların kaynağında ayrılması ve ayrı toplanmasını sağlamak amacıyla, proje uygulanan konut, işyeri ve okullarda eğitim çalışmaları gerçekleştirmek
- Kent sınırlarına yeni katılan belediyelerde de projenin uygulanmasını sağlamak
- Ambalaj ve Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği'nin gereklerini kentimizde uygulamak

PROJE SÜRECİ : 1995'te başlayan proje süreklilik arz etmektedir.

ORTAKLAR: BBB Çevre Koruma Daire Başkanlığı, İlçe Belediyeler, İl Milli Eğitim Müdürlüğü, İl Çevre ve Orman Müdürlüğü , Okullar , ÇEVKO, Hurdacılar

PROJE BEKLENTİLERİ:

- Konut, işyeri ve okullardan toplanan geri dönüşebilir malzemelerin cinslerine göre ayrılarak satılması, böylece hem ekonomik, hem de çevresel fayda sağlanması
- Okullar başta olmak üzere, projenin yaygınlaşması ile geri dönüşebilir malzemelerin ekonomiye kazandırılması
- Böylece, oluşacak çöp miktarının azalması ile kent katı atık depolama alanına gelen atık miktarının azaltılması

YIL	İLÇE BLD.	TOPLANAN ATIK MİKTARI (TON)		ÖNCEKİ YILA GÖRE BÜYÜME (Atık miktarına göre)
2004	Osmangazi Bel.	1897,12	3.208	% 46
	Yıldırım Bel.	454,33		
	Nilüfer Bel.	854,06		
	Diğer	2,38		

Tablo 10: Atık Toplama Projesinin Gelişimi

SON DURUM:

Kaynakta Ayırım ve Geri Kazanım Projesi Nilüfer, Osmangazi ve Yıldırım bölgelerinde nüfusun %30'una uygulanmaktadır.

Kentimizde 1995 yılından beri yürütülen "Kaynakta Ayırım Geri Kazanım Projesi" ile geri dönüşümlü cam, kağıt-karton, metal ve plastik gibi ambalaj atıkları evlerden ve okullardan tek bir poşette çöpten ayrı olarak ilçe belediyeleri tarafından toplanmakta ve tesiste türlerine göre ayrılıp satılarak değerlendirilmektedir.

2004 yılında projede, Osmangazi Belediyesi'ne ait 4 araç, Yıldırım Belediyesi'ne ait 2 araç, Nilüfer Belediyesi'ne ait 2 araç olmak üzere toplam 8 araç görev yapmıştır. Aşağıdaki proje gelişimi tablosunda projenin gelişimi, önceki yıla göre toplanan atık miktarının artışı ve uygulama yapılan mahalle sayıları mevcuttur.

Atıklar içerisinde bulunan cam, metal, plastik ve kağıt-karton gibi değerlendirilebilir atıkların çöpten ayrı toplanmasına yönelik olarak sürdürülen Kaynakta Ayırım Geri Kazanım projeleri için eylem planı oluşturulmuştur. Plan etaplara ayrılarak uygulamaya konulmuştur. İlk etapta projenin yürütüldüğü mevcut bölgelerde projeyi canlı tutabilmek amacıyla bilgilendirme çalışması yapılarak broşür dağıtılmıştır. İkinci etapta ise projeye yeni dahil edilecek bölgelerdeki eğitim ve bilinçlendirme faaliyetleri yer almaktadır. Çalışma için gerekli olabilecek materyallerin bir kısmı ÇEVKO Vakfı tarafından temin edilmektedir.

Halkın bilinçlendirilmesi ve ilköğretim okullarında öğrencilere çevre bilincinin kazandırılabilmesi için okullara gidilerek çevre kolu öğrencilerine genel çevre ve geri kazanım projeleri hakkında bilgiler verilmektedir. Ayrıca bu okullarda projelerin sağlıklı yürütülebilirliğinin ve memnuniyetin sağlanması için anket formları düzenlenmekte ve sonuçları değerlendirilmektedir. Okullarda verilen eğitime ilave olarak, okul idarecileri ve çevre kolu öğretmenlerine Kaynakta Ayırım - Geri Kazanım Projesi anlatılarak eğitim çalışmaları yapılmaktadır.

5 Haziran Dünya Çevre Gününde "Çevre Şenliği " düzenlenmekte okullarla birlikte çevre stantları oluşturularak eğitim verilmektedir. Ayrıca çeşitli vakıf ve kulüplerden gelen, çevre konulu seminlere katılma talepleri değerlendirilmekte ve eğitim seminerleri verilmektedir.

Geri Dönüşebilen Atıkları Ayırma Tesisi, tek bir poşette karışık olarak toplanan cam, kağıt-karton, metal ve plastik türü geri dönüşebilen atıkların türlerine göre ayrılacak şekilde ayırma, presleme, depolama ve satışa hazır hale getirme fonksiyonlarını gerçekleştirmek üzere kurulmuş olup, 7-10 ton/vardiya- gün kapasitelidir. Tesis 2003 yılı Aralık ayında Çevre ve Orman Bakanlığı'ndan Toplama Ayırma Tesisi Lisansı almıştır.

Tesise karışık halde gelen geri dönüşüm atıklarının ayırma işlemi, ön ayırma ve ana ayırma olmak üzere iki aşamada gerçekleştirilmektedir. Karışık halde toplanan geri dönüşebilen atıklar tesiste renkli cam, renksiz cam, kağıt, karton, lamine karton, PET, PVC, PE, PS, teneke ve alüminyum gibi türlere ayrılmaktadır. Halen günlük 13 ton/gün atık ayrılmaktadır. Yıl ortalamasına bakıldığında ise bu değer 11,24 ton/gün' dür.

1.6 KENT KATI ATIK DEPOLAMA ALANI VE SÜZÜNTÜ SUYU ARITMA TESİSİ KURULMASI VE İŞLETİMİ PROJESİ

HEDEFLER:

- Kentteki tehlikeli atık sınıfına girmeyen katı atıkların düzenli depolama yöntemi ile bertaraf edilmesini sağlamak
- Depolama sahasında oluşan süzüntü suyunu arıttırmak ve kanalizasyona deşarj standartlarını sağlamak

PROJE SÜRECİ: 1995 - 2025 (Depolama alanında atık depolama hacmi doluncaya dek)

ORTAKLAR: BBB Çevre Koruma Daire Başkanlığı, BUSKİ, İlçe ve ilk kademe belediyeleri, Sanayiciler, Yüklenici

PROJE BEKLENTİLERİ:

- Katı Atıkların bertarafı sırasında ve sonrasında çevreye verilen olumsuz etkilerin giderilmesi
- Bursa'da yöntemine uygun bertaraf sisteminin uygulanması
- Depolama alanından kaynaklanan süzüntü suyunun BUSKİ Kent Atık Su Arıtma Tesisinde arıtılması ile çevreye olumsuz etkilerinin giderilmesi

SON DURUM:

- Depolama alanı 4 yan vadi (X, Y, Z, T) ve bir ana vadiden oluşmaktadır. Alanın I. Aşama (X ve T vadilerinin tamamı) II. Aşama (Ana vadinin bir bölümü) ve III. Aşama (Ana vadinin bir bölümü) inşaatları tamamlanmıştır.
- İnşaatı tamamlanıp işletimine başlanan I. Aşama X ve T vadilerinde depolama işlemi tamamlanmış, II. ve III. aşamada yapılan ana vadiye ise depolama Ekim 2000 tarihinden beri devam etmektedir. İşletim işi, yıllık olarak yapılan hizmet işi ihalesi ile özel sektöre yaptırılmaktadır.
- 2004 Haziran ayında Hamitler Çöp Süzüntü Suyu Arıtma Tesisleri inşaatına başlanmıştır. Arıtma tesisi iki aşamalı olarak projelendirilmiştir. İlk etap atık su arıtma tesisin kapasitesi 500 m³/gün'dür. Aynı kapasitedeki ikinci etabın yapımı ise ihtiyaç olursa 2015 yılı için planlanmaktadır. Arıtma tesisi 1 yıllık inşaat süreci tamamlanmış olup, halen test sürecinde bulunmaktadır. Test sürecinde, günlük olarak arıtma tesisi giriş ve çıkışına ait atık su numunelerine analizler yapılmakta ve kayıt altına alınmaktadır.
- Bursa'da halen günde 1400 ton katı atık üretilmektedir. Günlük üretilen atık miktarlarına, yıllara göre artış oranlarına ve depolanan atığın yoğunluğunun 1.1 ton/m³ kabulüne göre sahalar 30 yıl depolama ömrüne sahip olacaktır. Kent Katı Depolama Alanı'ndaki laboratuarda çöp süzüntü suyu, yer altı suyu analizleri ile katı atık analizleri yapılarak kirlilik seviyesi kontrol edilmekte ve değerlendirilmektedir.

1.7 ÖZEL ATIK YÖNETİMİ PROJESİ

HEDEFLER:

- Çeşitli inşaat faaliyetleri, alt ve üst yapıların tamirâtı, tadilatı, yenilenmesi ve yıkımı esnasında meydana gelen atıkları üretildikleri yerlerde ayrı olarak toplamak, geçici olarak biriktirmek ve geri kazanmak
- Hafriyat atıklarının bertaraf edilmesine ilişkin esasları belirleyen "Hafriyat Toprağı, İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği"nin kentimizde uygulanabilmesi için gerekli sistemi kurmak ve düzenli bir şekilde bertaraf edilmesini sağlamak
- "Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği" uyarınca, atık motor yağlarının uygun bertarafını sağlamak için gerekli çalışmaları yapmak

PROJE SÜRECİ: 2004 yılında başlayan proje süreklilik arz etmektedir.

ORTAKLAR:

- BBB Çevre Koruma Daire Başkanlığı
- İlçe ve İlk Kademe Belediyeler
- İl Çevre ve Orman Müdürlüğü
- Sanayi Odaları, Petrol Sanayi Derneği (PETDER)
- Kamu Kurum ve Kuruluşları

- İşletme sahipleri

PROJE BEKLENTİLERİ:

- Kentimizde gelişigüzel dökülerek çevre kirliliği oluşturan hafriyat atıklarının düzenli olarak toplanmasının ve bertaraf edilmesinin sağlanması
- Atık motor yağlarının oluşturabileceği çevre kirliliğinin önüne geçilmesi ve geri kazanılabilecek olanların belirlenerek ekonomiye geri kazandırılması

SON DURUM:

Yönetmeliğin getirdiği yükümlülükler ve izlenmesi gereken yol belirlenmiş, ilçe belediyelerin ilgili birimleri, kentte hafriyat işi ile uğraşan esnaf ve ilgili meslek odalarına yönelik bilgilendirme toplantıları düzenlenmiştir.

İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, İlçe Belediyelerin ilgili birimleri ve Büyükşehir Belediyemiz tarafından kentimizde hafriyat döküm alanı olarak kullanılabilecek yerler belirlenmiştir.

Yönetmelik doğrultusunda, döküm alanlarına ruhsat vermek ve çalışmaları denetlemek üzere "Hafriyat Toprağı, İnşaat / Yıkıntı Atıkları İnceleme Kurulu" oluşturulmuştur.

Yönetmelik hükümleri doğrultusunda atık yağın uygun bertarafının sağlanabilmesi için, öncelikle kategorisinin belirlenmesi zorunludur. Analiz sonucunda atık motor yağının, 2. kategori atık yağ, "Bakanlıktan lisans almış tesislerde ilave yakıt olarak kullanılarak geri kazanılabilen atık yağlar", kapsamında yer aldığı görülmüştür.

Bu kapsamda;

- Belirlenmiş hafriyat döküm alanları ve uygulama esasları basın yoluyla halka ilan edilecektir.
- Bu alanlar dışında gelişigüzel hafriyat dökümü yapılmaması için denetim yapılması sağlanacaktır.
- Büyükşehir Belediyemiz ve merkez ilçe belediyelerimizden kaynaklanan atık motor yağlarının uygun bertarafının sağlanması ve sistemin oluşturulması amacıyla Çevre ve Orman Bakanlığı'ndan lisans almış işletmelerden atık motor yağlarının bertarafı için fiyat teklifi alınmış olup, uygulama başlatılacaktır.

1.8 HAVA KALİTESİ İZLEME SİSTEMİ (AIRNET) VE HAVA KİRLİLİĞİ MÜCADELE

HEDEFLER

- Trafik ve ısınma kaynaklı hava kirliliği boyutlarını belirleyerek, gerekli önlemlerin alınmasını sağlamak
- Halkın hava kirliliği konusunda doğru bilgilendirilmesini ve bilinçlenmesini sağlamak
- Hava kirliliğini önlemek amacıyla denetim ve ölçüm çalışmaları yapmak

PROJE SÜRECİ: AIRNET sistemi 2001 yılında kurulmuştur ve proje süreklilik arz etmektedir.

ORTAKLAR:

- BBB Çevre Koruma Daire Başkanlığı
- Yüklenici Firma
- İl Çevre ve Orman Müdürlüğü
- Ticaret, Sanayi ve Esnaf Odaları
- Gıda dahil 1.sınıf G.S.M'ler
- Akaryakıt ve LPG istasyonu işleticileri, Zabıta Müdürlüğü

PROJE BEKLENTİLERİ:

- Kentimizdeki hava kirliliği seviyesinin belirlenmesi, verilerin derlenmesi, elde edilen sonuçlarla gereken önlemlerin alınmasının sağlanması
- Sonuçların halka anında duyurulması ile sınır değerlerin aşıldığı durumların kirlilik olduğu anda öğrenilmesi ve tedbir alınması
- Atmosfere yayılan is, duman, toz, gaz buhar ve aerosol haldeki emisyonların kontrol altına alınması
- İnsanın ve çevresinin hava kirliliğinden korunması
- Hava kirliliği haritalarının oluşturulması

SON DURUM:

Mayıs 2001 tarihinde Heykel, Duaçınar, Demirtaş ve Hamitler olmak üzere 4 noktada tam otomatik cihazlarla hava kalitesi ölçümü yapan istasyonlar kurulmuştur.

Hava kirliliği ölçüm değerleri, günlük olarak, www.bursa-bld.gov.tr adresinde yayınlanmaktadır.

Denetim planları doğrultusunda, hava kirliliğine sebebiyet veren işyerleri, konutlar, iş hanları denetlenerek baca gazı ölçümleri ve yakıt kontrolleri yapılmaktadır.

Akdeniz Ülkelerinde Enerji ve Kentsel Çevre (MEDA) Projesi kapsamında, Windimula ve Copert 3 programları kullanılarak hava kirliliği haritaları hazırlanmıştır.

Copert 3, hava emisyonları ile ilgili Avrupa Konu Merkezi (ETC) aktivitelerinin çatısı altında Avrupa Çevre Ajansı (EEA) tarafından finanse edilen, karayolu ulaşımına ait emisyon envanter bilgisayar programıdır. Bursa ilinde yıl bazında oluşan, araç cinslerine göre toplam karbon monoksit dağılım grafiği düzenlenmiştir.

Windimula, sanayide enerji üretimi esnasında kullanılan yakıtlardan ve yakma işleminden kaynaklanan hava kirlilikci emisyonların, meteorolojik koşullar göz önüne alınarak dağılımını gösteren bir modelleme programıdır. Program, belli bir nokta kaynağın ya da belli bir bölgedeki kaynakların, yerleşim merkezleri üzerindeki toplam dağılımını gösterebilmektedir. Bu program kullanılarak şehrimizde yakıt ısı gücü yüksek bazı sanayi tesislerinden kaynaklanan karbon monoksit ve azot oksit dağılım haritaları hazırlanmıştır.

1.9 GÜRÜLTÜ KİRLİLİĞİNİ ÖNLEME PROJESİ

HEDEFLER:

- Huzur ve sükununun, beden ve ruh sağlığının gürültü ile bozulmaması için gürültü ölçümleri yaparak gürültü stratejisini geliştirmek
- Stratejik gürültü haritaları oluşturmak
- Gürültü kirliliğinin giderilmesi için eylem planı hazırlamak

PROJE SÜRECİ : 1995 yılında başlayan proje süreklilik arz etmektedir.

ORTAKLAR: BBB Çevre Koruma Daire Başkanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı

PROJE BEKLENTİLERİ:

- Gürültü kirliliğinin önlenmesine yönelik katkı çalışmalarının yapılması
- Gürültü haritasının genişleyen Büyükşehir sınırları dahilinde geliştirilmesi
- Yapılacak imar planlarında, gürültü faktörünün göz önünde bulundurulmasının sağlanması
- Trafik, sanayiler gibi gürültü kaynağı olan bölgelerden çevreye yayılan gürültünün önlenmesi

SONUÇLAR: Bursa genelinde trafiğin, sanayinin yoğun olduğu yerlerde, park ve konut alanlarında gürültü ölçümleri yapılarak gürültü haritası hazırlanmakta ve gerekli tedbirlerin alınması için ilgili birimlere rapor edilmekte ve önlemler alınmaktadır.

1.10 GÖRÜNTÜ KİRLİLİĞİNİ ÖNLEME PROJESİ

HEDEF: Çevre kirliliğine yol açan her türlü kirleticiye karşı yasa ve yönetmelikler doğrultusunda gerekli önlemlerin alınmasının sağlanmasıdır.

PROJE SÜRECİ : 2004 - 2009

ORTAKLAR: BBB (Çevre Koruma Daire Başkanlığı, Fen İşleri Daire Başkanlığı, APK Daire Başkanlığı, Projeler Daire Başkanlığı, ZABITA Müdürlüğü), İlçe Belediyeler

PROJE BEKLENTİLERİ:Kentte olumsuz görünüm arz eden kirleticilerin giderilmesi ile kent estetiğine katkı sağlanması.

SONUÇLAR: Çevre kirliliği konusunda gelen şikayetler değerlendirilmektedir.Kent girişleri düzenleme projelerinin ilki olan Ankara Yolu düzenleme projesi kapsamında Gökdere - Gürsu kavşağı arasındaki keresteci, mermerci ve inşaat malzemecilerinin açık alan kullanımlarının sınırlandırılması, halkın katılımının da sağlanarak bina cephelerinin iyileştirilip boyanması işi başlatılmıştır. Bu çalışmalar neticesinde, bina sahiplerine tebligatlar yapılmış ve verilen süre sonunda dış cephede iyileştirme yapan bina sahiplerine teşekkür belgesi verilmiş, tebligatlara uymayanlara ise para cezası uygulanmıştır.Ankara Yolu üzerindeki hafriyat ve moloz atıklarının toplatılması işi organize edilmiş, Ankara yolu güzergahında yol üzerindeki hafriyatlar toplatılmış ve takibi yapılmıştır.Alt geçitlerin boya, bakım ve temizlik işi koordine edilmiştir.

1.11 TERMAL TURİZM PROJESİ

HEDEF: Kentimizde termal turizm ve sağlık turizmini geliştirmek, jeotermal ısıtma sisteminden yararlanmak ve fosil yakıtlara bağımlılığı önlemektir.

PROJE SÜRECİ: 2005 - 2007

ORTAKLAR: BBB Çevre Koruma Daire Başkanlığı, APK Daire Başkanlığı, Fen İşleri Daire Başkanlığı, Uludağ Üniversitesi Ramatoloji Bölümü, MTA, TÜRSAB

PROJE BEKLENTİLERİ: IV. Dönemin ana konularından "Sağlıklı Yaşlanma" ve "Sağlıklı Şehir Planlaması" ana temalarından yola çıkarak, Bursa kentinin sıcak su kaynaklarının korunması, koruma konusunda toplum bilincinin artırılması, sağlık turizminin geliştirilmesi ve Bursa şehrinin kaplıca turizmiyle adını duyurması, ulusal ve uluslararası platformda tanıtımının yapılması için Bursa Büyükşehir Belediyesi, Uludağ Üniversitesi ve özel sektörün içinde bulunacağı bir proje çalışması başlatılmasıdır.

SON DURUM: Bu projede öncelikli olarak mevcut durumun analizinin yapılması, mevcut potansiyellerin ve kapasitelerin ortaya konulması gerekmektedir. Bu noktadan hareketle kentimizin sıcak su potansiyelini korumak ve geliştirmek, tanıtımını yapmak, aksaklıkları kurumlar arası eşgüdüm ve koordinasyon içinde çözmek mümkün olacaktır. Bu kapsamda koordinasyon ve proje çalışmalarına başlanılmıştır.

Tüm termal merkezlerde;

- Mülkiyet, kapasite, kullanım oranları,
- Kirlilik Durumu,
- Yatak Kapasitesi,

- Tesislerde hekim bulunup bulunmadığının tespiti yapılacaktır.

2. ÇEVRE EĞİTİM PROJELERİ

2.1 OKULLARDA UYGULAMALI ÇEVRE EĞİTİM PROJESİ

HEDEFLER:

İlköğretim çağındaki öğrencilerin çevre bilincini arttırmak
2004-2005 yılı eğitim-öğretim sürecinde 100 okulda çevre eğitimi gerçekleştirmek
Bursa'daki çevre yatırımlarına geziler düzenlemek

PROJE SÜRECİ : 2000 yılında başlayan eğitimler süreklilik arz etmektedir. Çalışma, İl Çevre ve Orman Müdürlüğü koordinatörlüğünde yürütülmektedir. Bursa Büyükşehir Belediyesi Yerel Gündem 21 eğitim çalışmalarına destek vermektedir.

ORTAKLAR : İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, Bursa Büyükşehir Belediyesi Yerel Gündem 21, İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Bursa Valiliği Çevre Koruma Vakfı, Bursa Büyükşehir Belediyesi Çevre Koruma Daire Başkanlığı, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi, GTZ Alman Teknik İşbirliği Kuruluşu

PROJE BEKLENTİLERİ : Çevresel duyarlılığı olan ve çevreyi koruyan bireyler yetişmesini sağlayarak, çevre sorunlarının azaltılmasına katkıda bulunmak

SONUÇLAR: 2000 - 2004 yılları arasında **90** okulda, **8500** öğrenciye eğitim verilmiştir.

2.2 ÇOCUKLARIN ÇEVRE BİLİNCİNİN ARTTIRILMASI PROJESİ

HEDEFLER:

- Seçilen pilot bölgelerde çocuklara çevre eğitimi vermek
- Çocuklar tarafından mahallelerinin çevre eylem planlarının hazırlanmasını sağlamak
- Hazırlanan çevre eylem planı hakkında kamuoyunu bilgilendirmek
- Çocukların hazırladıkları çevre eylem planı çerçevesinde mahallelerinde çevre güzelleştirme çalışmaları yapmasını sağlamak
- Çevre Şenliği düzenlemek

PROJE SÜRECİ: Mayıs 2005 - Mayıs 2006

ORTAKLAR:

- Bursa Büyükşehir Belediyesi Yerel Gündem 21
- U.Ü. Mühendislik Mimarlık Fakültesi
- U.Ü. Eğitim Fakültesi
- Yıldırım Belediyesi
- Büyükşehir Belediyesi Çevre Koruma Daire Başkanlığı

PROJE BEKLENTİLERİ: Bursa Büyükşehir Belediyesi Yerel Gündem 21'e bağlı Hocataşkın, Siteler, Piremir ve Vatan Kent Gönüllüleri Evleri'nde proje uygulanacaktır. Her bölgeden 20'şer kişilik gruplar oluşturulacak ve gruplara yönelik uygulamalı çevre eğitim programı gerçekleştirilecektir.

Seçilen pilot bölgelerde; çocukların çevre bilincinin artması, çocuklarda ve mahalle sakinlerinde yaşadıkları yere sahip çıkma bilincinin gelişmesi ve geri kazanılabilir kaynağında ayrılmasının sağlanması amaçlanmaktadır.

SON DURUM: Projeye hibe katkı sağlanması amacıyla Hollanda MATRA-Kap Programına başvurulmuştur.

2.3 ATIK PİLLERİN AYRI TOPLANMASI VE ÇEVRE SAĞLIĞINA ETKİLERİNİN AZALTILMASI PROJESİ

HEDEFLER:

- Atık pillerin ayrı olarak toplanmasını ve uygun şartlarda biriktirilmesini sağlamak
- Toplanan atık pillerin yönetmeliğe uygun olarak bertaraf edilmesini sağlamak
- Atık pillerin çevre ve insan sağlığına verdiği zararlar hakkında eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları yapmak
- İnsanlarda atık pillerin ayrı toplanması konusunda tutum ve davranış değişikliğine sebep olmak

PROJE SÜRECİ : Nisan 2005 - Aralık 2006

ORTAKLAR:

- Bursa Büyükşehir Belediyesi Yerel Gündem 21 Doğa Aktiviteleri Çalışma Grubu
- Bursa Büyükşehir Belediyesi Çevre Koruma Daire Başkanlığı
- Gökdere Rotary Kulübü

PROJE BEKLENTİLERİ : Atık pillerin insan sağlığına zararları ve bu nedenle ayrı toplanması gerektiğinin önemi konusunda Bursa halkının bilinçlenmesi, bu konuda tutum ve davranış değişikliğinin sağlanması

SON DURUM : Görüşmeler sonucunda yeni oluşturulan Pil İthalatçıları Derneği de grubun ortaklarından biri olmuştur. Projeye hibe katkı sağlanması amacıyla Kanada Büyükelçiliği Kalkınma Fonu'na başvurulmuştur.

BURSA'DA SAĞLIKLI ULAŞMAK

Bursa, 2 milyona yaklaşmış nüfusu, gelişmiş sanayisi ve tarihsel mirasın getirdiği kültürel kimliğiyle Türkiye'nin en önemli kentlerinden biridir. Tarihi kent merkezi, ticari aktivitelerini korumuş olup, kentin bugünkü merkezini oluşturmuştur. Ancak kentin eski merkeze bağlı olarak büyük ölçüde tek merkezli gelişmesi, kent içi ulaşımında sorunlara neden olmaktadır.

Bursa'da kentsel ulaşım için benimsenen stratejinin genel amacı "araçların değil insanların bir yerden bir yere ulaştırılmasına öncelik tanıyan ve yolcuların gereksinimlerine yanıt veren bütünleşik bir ulaşım sistemi yaratmak" şeklindedir.

Bursa'da motorlu araç sahipliği giderek artmaktadır. 1995 yılı itibarıyla her 1000 kişiye 93 araç, 2000 yılında ise her 1000 kişiye 139 araç düşmektedir. 2005 yılında Bursa'da ortalama 525.440 motorlu araç bulunmaktadır.³⁰Bu sonuca göre 2005 yılında her 5 kişiye 1 araç düşmektedir. Bu verilere göre motorlu araç sahipliğindeki yıllık artış oranı yaklaşık %8,5' tur.

BURSA'DAKİ MEVCUT ULAŞIM SİSTEMİ

Bursa'da yol ağı; Karayolları 14. Bölge Müdürlüğü'nün sorumluluğundaki 49 km.lik Devlet Yolu, Büyükşehir Belediyesinin sorumluluğundaki yaklaşık 12 km.lik Yakın Çevre Yolları ile yaklaşık 320 km. uzunluğundaki ana arter ve yüzlerce km. uzunluktaki yerel yollardan oluşmaktadır. Yolların %80'i kentsel yol niteliğindedir. Yol mekanının bir kısmını park eden araçların işgal etmesi nedeniyle, yollar verimsiz çalışmaktadır. Kent içi tali yolların büyük çoğunluğunda yaya kaldırımı bulunmamaktadır. Bunlardan bazıları 4m. genişliğinde dar yollar olup eğimleri %10'un üzerindedir.

Bursa'da ulaşım isteminin karşılandığı mevcut ulaşım altyapısının ana iskeletini Ankara-İzmir Yolu, Mudanya Yolu ve Yalova Yolu oluşturmaktadır. Kentin kuzeyinden doğu-batı doğrultulu uzanan Yakın Çevre Yolu ise 2001 yılında tam kapasite ile hizmet vermeye başlamıştır.

Bursa'da hızlı nüfus artışı, ulaşım isteminin artışı ve kent makro formunda büyümeyi beraberinde getirmiştir. Bu gelişimlere karşılık, artan ulaşım isteminin karşılanabileceği alternatif yolların bulunmaması nedeniyle, Ankara-İzmir Devlet Karayolu şehirlerarası trafiğe hizmet etmekle kalmayıp, kent içi ulaşımın da büyük ölçüde sağlandığı bir yol konumuna gelmiştir. Ayrıca kentin özellikle tarihi kent merkezine bağımlı olması, doğu-batı doğrultusunda gelişen kentte, yine aynı doğrultuda bulunan Ankara-İzmir Yolunun kullanımını arttırmaktadır.

Plan kararlarında kentin doğrusal bir şekilde doğu-batı doğrultusunda gelişmesi öngörüldüğünden, kentin gelişme alanlarına da ulaşım gereği doğmuştur. Bu durum Bursa'nın farklı bölgeleri arasında, özellikle de doğu-batı doğrultusunda daha uzun yolculuk mesafelerine neden olmakta, öte yandan da ikincil bölgesel merkezler oluşturma ve dolayısıyla ulaşım talebinin artmasına neden olmaktadır.

1. BURSA HAFİF RAYLI SİSTEM PROJESİ (BursaRay)

Bursa'da artan nüfusla birlikte kent merkezinde yerleşim ve işyeri bölgeleri kapasitesini doldurmuş, bu nedenle yerleşim ve işyeri bölgeleri kent dışına kaymıştır. Kentin geniş bir alana yayılması seyahat talebinde önemli artışlara yol açmıştır. Artan seyahat talebinin toplu taşımacılığa getirdiği yük ile birlikte özel araç sahipliğindeki artış da belirgin hale gelmiştir. Bütün bunların sonucu, Bursa'da orta ve uzun vade ihtiyaçlara cevap verebilecek yeterli bir

³⁰ Bursa Trafik Tescil Müdürlüğü, 2005

Kent-içi ve Yakın Çevre (Mudanya, Gemlik vb.) Toplu Taşıma Sistemi için bir ulaşım planlaması yapılması zorunlu hale gelmiştir.

Bursa kenti, güneyde Uludağ ve kuzeyde verimli tarım alanları ile sınırlandırıldığından büyüme doğu-batı eksenini boyunca oluşmakta ve yeni kentsel alan 40 Km kadar uzunlukta bir eksen etrafında yayılmaktadır. Bu durum kentin değişik bölümleri arasında daha da uzun yolculuk mesafeleri gerektirmektedir. Aynı zamanda, ikincil bölgesel merkezlerin gelişmesi de yolculuk gereksinimlerinin artmasına neden olmuştur. Hedeflenen tüm önemli merkezleri bağlayan yüksek kalitede bir ulaşım hizmetinin sağlanmasıdır.

Günümüzde 2 milyon nüfusa ulaşan bir kent olan Bursa'da, önemli bir sorun haline gelen ve ileride daha da artması beklenen kent içi ulaşımının çözülmesi ve düzenlenmesi için toplu taşıma sistemlerine önem verilmiştir. Bursa Kent-içi ulaşımı ele alınırken, ulaşımın tek başına bağımsız bir konu olarak irdelenmeyeceği göz önünde bulundurulmuş ve bu sebeple kentin bütün elemanları ile (kent nüfusu ve işyeri gelişimi, arazi kullanımı vb.) ilişkili bir çalışma yoluna gidilmiştir.

Yeni ulaşım planlama kararları çerçevesinde mevcut sistem ile çalışan yeni bir ulaşım sistemi olan Raylı Sistem düşünülmüştür. Raylı Sistem kentteki yoğun yerleşimlerin, merkez ve sanayi ilişkilerinin sağlanmasında etkin bir alternatif olurken, daha esnek olan mevcut ulaşım sistemleri az yoğunluklu bölgelerin ulaşım taleplerini karşılamada kullanılacaktır.

HEDEFLER:

Ulaşım planlamaları ile ortaya dört ana hedef çıkmıştır:

- Çevreye uyum
- Ulaşım Performansı
- Şehre uyum
- Ekonomik verimlilik

Yerine konulamayan enerji kaynaklarının tüketimi, uluslararası toplumları çevreye uyum açısından daha sürdürülebilir standartları arayıp uygulamaya koymaya yönlendirmiştir.

Bunun sonucunda aşağıdaki hedefleri bünyesinde barındıran bir ulaşım sistemini kentimize kazandırmak en önemli hedef olmuştur:

Duman, toz, hava kirliliği ve elektromanyetik alanlar açısından düşük yayılımlara sahip bir ulaşım sistemi sağlamak

Tasarım ve mimari şehir planlamacılığında farklılık sağlayarak estetik çekicilik ve değişkenliği teşvik etmek

Özel ve yerel koşulların tarihi devamlılığı ve yerel kimliğini dikkate alarak, yerleşim planını kentsel değerlere uygun hale getirmek

Yönlerin ve mesafelerin tespiti, sürekli görsel rehberlik ile desteklenen yön bulma kolaylığı sağlamak

PROJE SÜRECİ: Nüfusu 2 milyona yaklaşan Bursa'da önemli bir sorun haline gelen kent içi ulaşım sorununun çözülmesi ve düzenlenmesi, toplu taşıma sistemlerine ağırlık veren ve otobüs hatları ile bağlantılı Hafif Raylı Sistem (HRS) Projesi ile gündeme gelmiştir. HRS, kentteki yoğun yerleşimlerin merkez ve sanayi ilişkilerinin sağlanmasında etkin olurken, daha esnek olan mevcut ulaşım sistemi ise az yoğunluklu bölgelerin ulaşım taleplerini karşılamada kullanılacaktır.

Bursa'da kent içi ulaşım sorununu çözmek için hafif raylı sistemin yapımı; 1984 yılında Avusturya, Almanya, Kanada firmalarının fizibilite raporlarıyla birlikte yaptıkları yatırım önerileriyle tartışılmaya başlanmıştır.

Şehrin uzun vadede ulaşım ihtiyacının bilimsel bir çalışmaya dayandırılarak belirlenmesi ve çözüm üretilmesi amacıyla Orta Doğu Teknik Üniversitesi'ne "**BURSA ULAŞIM MASTIR PLANI**" hazırlanmıştır. ODTÜ, mastır plana şehrin gelecekteki ana ulaşım sistemi olarak hafif raylı sistemi öneren ek bir rapor sunmuştur. "Bursa Kent içi ve Yakın Çevre Ulaşım Etüdü" ve "Toplu Taşıma Fizibilite Etüdü" çalışmaları sonucunda Bursa ulaşımının otobüslere entegre olmuş ve dört aşamada tamamlanması planlanan bir hafif raylı sisteme gereksinimi olduğu sonucuna varılmıştır. Bu raporlar DPT ve Ulaştırma Bakanlığı'nca tasdik edilmiş ve uygulama planına alınmıştır.

1997 yılında 1. Aşama imalatı inşaat, montaj, işletme ve bakım tesisleri ve araç temini işi Siemens-Simko-Tüvasaş-Güriş Konsorsiyumuna ihale edilmiştir.

31.01.1997'de sözleşme imzalanmış, 04.02.1997'de Sayıştay tarafından tescil edilmiş, 28.07.1997'de Alman Kredi Kurumu KfW ile kredi sözleşmesi imzalanmış, 14.10.1998'de de resmen işe başlanmıştır.

Doğu-batı ve kuzey hatları içinde kalan A Etabı resmi olarak 16 Eylül 2002 tarihinde tamamlanmıştır.

2005 yılı itibariyle, 4,5 km.lik Doğu etabının devamı olan B Bölümü için gerekli kredi çalışmaları tamamlanmış ve yapımına başlanmıştır.

ORTAKLAR: SIEMENS-SIMKO-TÜVASAŞ-ANSALDO-GÜRIŞ Konsorsiyumu, BursaRay Proje Müdürlüğü, Müşavir/Mühendis Yapı-İcf Kaiser, İnşaatın tamamlanmasını takiben çevre düzenleme işleri için; Fen İşleri Daire Başkanlığı.

PROJE BEKLENTİLERİ: Ana trafik akslarında ve kentin iç kısmında planlanan HRS projesi ile aşağıdaki yararların sağlanması beklenmektedir:

- Toplu taşımaya azami sayıda yolcu çekilmesi
- Özel araç trafiği için daha tatminkâr bir durum yaratılması ve böylece özel araç trafiğindeki artışın yavaşlatılması
- Ortaya kent planlaması açısından problem yaratmaksızın şehir ile bütünleşmiş bir sistem çıkarılması
- Sistemin kolaylıkla genişletilebilmesi ve aşamalar halinde gerçekleştirilebilmesi

SONUÇLAR:

A bölümünün inşası tamamlanarak hizmete açılmıştır. BHRS güzergahı A bölümü Y biçiminde kuzey, batı, doğu hatlarından oluşmaktadır. Kuzey hattı, Mudanya Yolu üzerinde Organize Sanayi bölgesinde başlayıp 5 istasyonla Nilüfer Köprüsünde sonlanmaktadır. Batı hattı, İzmir Yolu üzerinde Küçük Sanayi Bölgesinde başlayıp 5 istasyonla Nilüfer Köprüsünde Batı hattı ile birleşmektedir. Doğu hattı ise, kuzey ve batı hatlarının birleştiği noktadan başlayıp 7 istasyonla Şehreküstü İstasyonunda son bulmaktadır.

A bölümü toplam 17.411 km olup, 3080 m tünel geri kalanı hem zemin olarak inşa edilmiştir. Bu bölümde toplam 17 adet istasyon yapılmış olup 3'ü yer altı, 14'ü hemzemin istasyon olarak inşa edilmiştir.

BursaRay B etabının çalışmaları devam etmektedir.

2. TOPLU TAŞIMA ENTEGRASYONU PROJESİ (Doğu Bölgesi)

Bursa Büyükşehir Belediyesince, BHRS (Bursa Hafif Raylı Sistemi) ile birlikte hayata geçirilen "Toplu Taşıma Entegrasyonu Projesi" adı altında bir planlama çalışması yapılmıştır. Bu çalışma kapsamında ev anketleri ve ana arter sayımları yapılmıştır.

Yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde, Bursa'da verimli çalışan bir toplu taşıma sisteminin olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, toplu taşıma batı ve doğu entegrasyon planlamasında; insanların kent içine özel araçları ile değil, toplu taşıma araçları ile gelmelerinin sağlanması amaçlanmıştır.

HEDEF: Bursaray ile bütünleşmiş yeni bir toplu taşıma sisteminin hayata geçirmektir.

PROJE SÜRECİ: Bursaray Batı etabı tamamlanmış olup, batı bölgesi entegrasyonu sağlanmıştır. Doğu etabının entegrasyonu ise BursaRay B etabının başlamasıyla devam edecektir.

ORTAKLAR: Bursa Büyükşehir Belediyesi Ulaşım, APK; Projeler, Fen İşleri Daire Başkanlıkları

PROJE BEKLENTİLERİ (Doğu Bölgesi): BursaRay'ın doğu etabının devreye girmesiyle, ana taşıyıcı sistem BursaRay kabul edilerek, BursaRay istasyonlarına doğru yoğun yolculuk talebi yaratan merkezlerden besleyici hatlar oluşturup, lastik tekerlekli toplu taşıma araçları vasıtasıyla BursaRay'a yolcu taşınmasıdır.

SONUÇLAR (Batı Bölgesi): Toplu Taşıma Entegrasyonu Projesi ile BHRS hizmetinin verildiği kentin batı alanlarındaki toplu taşıma sistemi tamamen değiştirilmiştir. Bu projeye göre BHRS hattına paralel çalışan tüm diğer toplu taşıma araçları kaldırılmıştır. Yerine BHRS güzergahına dikey olarak çalışan ve BHRS istasyonlarına yolcu taşıyan hatlar oluşturulmuştur. Böylece eski sisteme göre çok daha hızlı, güvenli ve sağlıklı yolculuk sağlayan BHRS'nin kullanımı ve kent yaşamının bir parçası olması sağlanmıştır.

BHRS güzergahına dikey yolcu taşıyan hatlarda, yolcu taşıma kapasitesi maksimum 50 kişi olan özel halk otobüsleri hizmet vermektedir. Yapılan anlaşımlara göre, eski sistemdeki düşük kapasiteli minibüslerin birkaçı birleştirilerek özel halk otobüslerinin alınması sağlanmıştır. Böylece eski minibüs hatlarında çalışanlar da yeni sisteme dahil edilmiştir. Bu dönüşüm, Büyükşehir Belediyesi ile Minibüsçüler Odası arasındaki ortak görüşmelerde çözüme bağlanmış ve yapılan protokollerle hayata geçirilmiştir.

BHRS'nin devreye girmesiyle birlikte uygulanmaya başlanan Toplu Taşıma Entegrasyonu nedeniyle, Bursa'nın batı bölgesinde çalışan 614 minibüs, bu bölgeden çekilmiştir. Böylece minibüslerin trafikte neden olduğu yoğunluk ortadan kalkmıştır.

Bursa'da BHRS ve Toplu Taşıma Entegrasyonu, kentin batı bölgesindeki ulaşım sistemini yeni ve modern bir hale getirmiştir. Raylı sistem, Bursa'da trafik sıkışıklığının, çevre kirliliği ve gürültüsünün azalmasını sağlamıştır. BHRS istasyonlarına dikey çalışan özel halk otobüsü hatları da BHRS ile bütünleşik bir şekilde hizmet vermektedir. BHRS ve tüm toplu taşıma hizmetlerinde en kısa zamanda entegre bilet sistemine de geçilecektir. Böylece Bursa'da ulaşım çok daha ekonomik olacaktır. Bu sistem 3 yıl gibi kısa bir sürede tamamlanmış ve kente kazandırılmıştır.

3. KENTSEL TRAFİK YÖNETİMİ PROJESİ

HEDEFLER:

- Kent içi trafik problemini global anlamda değerlendirerek çözmek
- Hızlı ve güvenli ulaşımı sağlayarak ulusal kazanca katkıda bulunmak
- Trafik Bilgisayarı üzerinden anlık bilgilere ulaşarak trafik sayımları, yoğunluklar, arıza gibi verilerin alınması ve gerekli teknik müdahalenin zamanında yapılması ile zaman ve insan gücü tasarrufu sağlamak
- Sinyal programlarının otomatik olarak sürekli güncellenmesi ile değişken anlık trafik yoğunluklarına cevap verebilmek
- İstatistik analizler yaparak kent içi ulaşım mastır planına temel teşkil edecek sonuçlar elde etmek

PROJE SÜRECİ: 01.03.2005 - 31.12.2005

ORTAKLAR : Bursa Büyükşehir Belediyesi, Yapımcı Firma

PROJE BEKLENTİLERİ:

Sinyalize kavşakların merkezi trafik bilgisayar sistemine bağlanması ile kavşaklar arası yeşil dalga senkronizasyonunun sağlanması, trafik akımlarındaki gecikmeler ve gereksiz durma-kalkma gibi zaman alıcı hareketlerin önlenerek trafiğin hızlandırılması,

Yakıt sarfiyatının düşürülerek, atmosferdeki egzoz gazı emisyonunun ve şehir içi çevre kirliliğinin azaltılması

Ana arterlerdeki trafik ve yol durumu kameralar üzerinden izlenerek, değişken mesaj sistemi sayesinde sürücülere bilgi aktarılması ve alternatif güzergahlara yönlendirme yapılabilmesi,

Alarmlara, arıza bilgilerine daha hızlı müdahale edilebilmesi

Kavşaklara gitmeden hızlı ve kolay bir şekilde kavşaklarla ilgili tüm işlemlerin yapılabilmesi, böylece zaman ve insan gücü tasarrufu sağlanması

Hızlı ve güvenli ulaşım sağlayarak ulusal kazanca katkıda bulunulması

İstatistik analizler yaparak, kent içi ulaşım mastır planına temel teşkil edecek sonuçlar elde edilmesi

SONUÇLAR: Uygulama projeleri hazırlanmış ve ihale hazırlıkları devam etmektedir.

4. ENGELLİ VE YAŞLILAR İÇİN ULAŞIMI KOLAYLAŞTIRMA PROJESİ

HEDEFLER:

- Bursa'nın kent içi yollarında yaya trafiğini, engelli, yaşlı ve düşkünlerin kullanımına uygun hale getirecek şekilde düzenlemek
- Mevcut yaya geçişi olan sinyalize kavşaklara sesli uyarı ve ikaz sistemleri koymak
- Sinyalize kavşak geometrik uygulama projelerinde, yaya geçişlerini engelli, düşkün ve yaşlıların kullanımına uygun projelendirmek
- Engelli vatandaşlarımızın ulaşım ve diğer sorunlarının çözümüne ilişkin olarak, engelli otopark yerleri, tretuar ve diğer tesislere bilgilendirmeye yönelik işaretleme çalışmaları kapsamında, 100 adet özürlü park yeri, 50 adet özürlü geçiş yolu gibi sembol ve işaretleri yapmak

PROJE SÜRECİ: 2003 - 2007

ORTAKLAR: Ulaşım Daire Başkanlığı - Fen İşleri Daire Başkanlığı, Yerel Gündem 21 Engelliler Platformu

PROJE BEKLENTİLERİ:

- Kent içi yollarda yapılacak gerekli proje çalışmaları ile yaya yollarının engelli, yaşlı ve düşkünlerin kullanımına uygun hale getirilmesi
- Sinyalize kavşaklarda yaya sesli uyarı ve ikaz sistemlerinin konulması ile hem görsel, hem de işitsel olarak algılamının artırılması

SONUÇLAR: Bütçeye uygun iş programı ve keşifler hazırlanarak her yıl sürekli olarak çalışmalar yapılmaktadır. Bu kapsamda kültür merkezleri, yaya yolları, alt geçitler, park yerleri, trafik sinyalizasyon araçları vb. yerlerde kentsel düzenlemeler yapılmış, engelli otobüsleri ulaşım sistemine konulmuştur.

5. YAYA VE BİSİKLET YOLLARI PROJESİ

HEDEF: Bursa'da son yıllarda önem kazanan "araçların değil, insanların bir yerden bir yere ulaştırılmasına öncelik tanıyan ve yolcuların gereksinimlerine yanıt veren bütünsel bir ulaşım sistemi yaratmak" olarak özetlenebilecek ulaşım stratejisini, kent içindeki tüm uygulamalarda hayata geçirmektir.

PROJE SÜRECİ: 2003 - 2007

ORTAKLAR: Ulaşım Daire Başkanlığı- Fen İşleri Daire Başkanlığı-Projeler Daire Başkanlığı, APK Daire Başkanlığı

PROJE BEKLENTİLERİ:

- Yayaların rahat hareket etme kabiliyeti ve yaya güvenliğinin sağlanması
- İnsanların yürümeye teşvik edilmesi
- Kişi başına düşen yaya ve bisiklet yolu alanlarının artırılması
- Yoğun araç trafiği nedeniyle meydana gelen gürültü ve eksoz kirliliğinin azaltılması ve yayaalar üzerindeki olumsuz etkilerinin giderilmesi

SONUÇLAR: Kent merkezi, tarihi özellikleri, eğimli ve dar yolları nedeniyle bazı trafik düzenlemelerine olanak vermemektedir. Burada yaya trafiğinin yoğun olduğu kimi sokaklar günün belli saatlerinde araç trafiğine kapatılarak yayalara öncelik verilmiştir. Ancak merkez dışındaki eskiden oluşmuş kentsel alanlarda yollar çok dardır ve çoğunda tretuar da yoktur. Dolayısıyla eski kent dokusunda yayalara ayrılmış mekanlar oldukça sınırlı olup bisikletlilere özel kullanım alanları ayrılamamaktadır.

Mevcut durumda kullanıma açık yaklaşık 930 m.lik yaya yolu bulunmaktadır. Bunlar;

Ünlü Cadde : 160 m.

Nalbantoğlu : 315 m.

Tahtakale : 58 m.

Açık Çarşı : 145 m.

Köylü Pazarı : 252 m. olarak kent merkezinde yer almaktadır.

Kentin özellikle batı yönünde yeni gelişen alanları, Bursa'nın gelişim dinamiklerini yansıtan, modern, her türlü sosyal donatının sağlandığı sağlıklı mekanlar olarak göze çarpmaktadır. Bu bölgedeki yol ağı, geometrisi araç trafiğine uygun geniş yollardan oluşmakta olup, önemli ana arterlerde tretuar düzenlemelerine özel önem verilmiştir. Tretuarlar yoldan bant şeklinde yeşil

alanla ayrılmış, böylece araç trafiği kirliliğinin yaya trafiğine yansması engellenmiş, aynı zamanda yaya trafiği daha güvenli hale getirilmiştir.

Yeni gelişen alanlarda bisiklet yolları trotuar üzerinde ve yol kenarında oluşturulmuştur. Yol kenarında oluşturulan bisiklet yolları araç yolu kotunda olup bordür taşlarıyla araç yolundan ayrılmıştır. Hem yol kenarında, hem de trotuar üzerindeki bisiklet yolları için gerekli tüm işaretlemeler yapılmıştır. Ayrıca kavşak noktalarında bisikletli trafiğinin yönlendirilmesi için de gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

Söz konusu bisiklet yolları;

Mudanya Yolu boyunca Esentepe Kavşağı'na kadar (çift yönlü) : 5400 m.

İzmir Yolu boyunca FSM Bulvarı girişine kadar (tek yönlü) : 1900 m

Fatih Sultan Mehmet Bulvarı (çift yönlü) : 4540 m. olmak üzere

toplam 11.840 m.dir.

6. KAVŞAK DÜZENLEME PROJELERİ

Bursa'da hızlı nüfus artışı, ulaşım gereksinimlerinin artışı ve kent makro formunda büyümeyi beraberinde getirmiştir. Bu gelişimlere karşılık, artan ulaşım talebinin karşılanabileceği alternatif yolların bulunmayışı nedeniyle, Ankara-İzmir, Bursa-Mudanya, Bursa-Yalova karayolları şehirlerarası trafiğe hizmet etmekle kalmayıp, kent içi ulaşımın da büyük ölçüde sağlandığı bir yol konumuna gelmiştir. Ana arterlerin çeşitli noktalarında yol bağlantıları, kesişmeler ile "dur-kalk"lar başlamış, trafik sorunu hızla artmıştır.

Ulaşımın sağlıklı, rantabl ve optimum düzeyde sağlanabilmesi amacıyla kavşak düzenlemeleri, ulaşım planlama ve stratejilerinin bir parçası olmuştur. Geliştirilen ulaşım stratejileri sonucunda, uygulaması tamamlanan, devam eden ve hedeflenen kavşak düzenlemeleri aşağıdaki gibidir:

6.1 YÜKSEK İHTİSAS HASTANESİ KAVŞAĞI

HEDEFLER:

- Trafikteki zaman kaybının azaltılması
- Yeşil alan düzenlemesi ile kişi başına düşen yeşil alan miktarının artırılması
- Kavşak etrafındaki bina cephelerinin iyileştirilmesi

PROJE SÜRECİ: 05.08.2004 - 31.12.2004

ORTAKLAR: İmar İşleri Daire Başkanlığı, Fen İşleri Daire Başkanlığı, Ulaşım Daire Başkanlığı

PROJE BEKLENTİLERİ:

- Trafikteki sıklıklağın azaltılarak ulaşımın daha hızlı olmasının sağlanması.
- Yoğun trafikten kaynaklanan stresinin azalması
- Kolay ulaşım nedeniyle araçların yarattığı hava kirliliğinin azalması

SONUÇLAR: Proje tamamlanmıştır. Şehir merkezi ve Ankara Yolu istikametinde trafiğin kesintisiz olarak devam etmesi sağlanmıştır.

6.2 FİLAMANT KÖPRÜLÜ KAVŞAĞI

HEDEFLER:

- Mudanya Yolu'nun iki tarafında kalan bölgelere ulaşımı kolaylaştırmak
- Kişi başına düşen yeşil alan miktarının arttırmak

- Çalı Kavşağından Mudanya Yolu'na, Ata Bulvarı üzerinden şehir içine girmeden hızlı ve rahat ulaşmak
- Yeşil alan çalışmaları ve Mudanya Yolu'nun 1050 konutlar-Organize Sanayi bölgesine Raylı sistem nedeni ile yapılamayan bağlantıyı sağlamak

PROJE SÜRECİ: 2004 - 2005

ORTAKLAR: Bursa Büyükşehir Belediyesi İmar Daire Başkanlığı, Ulaşım Daire Başkanlığı, Fen İşleri Daire Başkanlığı ve Bursa Ticaret ve Sanayi Odası(BTSO)

PROJE BEKLENTİLERİ:

- Kolay ulaşım nedeniyle araçların yarattığı hava kirliliğinin azalması
- Yoğun trafikten kaynaklanan stresinin azalması
- Zaman kaybının azalması

SONUÇLAR : Filament KöprülÜ Kavşağı inşaatının I. Kısmı tamamlanmış, II. Kısmın inşaatı ihale aşamasındadır.

6.3 ACEMLER KÖPRÜLÜ KAVŞAĞI

HEDEFLER:

- Trafikteki zaman kaybının azaltılması
- Transit geçiş yapan araçların Yakın Çevre Yolu'na aktarılmasının sağlanması.
- Acemler, BUSKİ ve Soğukkuyu sinyalizasyon kavşakların kaldırılması ve kesişmesiz olarak trafiğin her yönde akmasının sağlanması,
- Yeşil alan düzenlemesi ile kişi başına düşen yeşil alanların artırılması

PROJE SÜRECİ: 06.03.2000 - 07.2005

ORTAKLAR: Karayolları 14.Bölge Müdürlüğü, Bursa Büyükşehir Belediyesi

PROJE BEKLENTİLERİ:

- Kolay ulaşım nedeniyle araçların yarattığı hava kirliliğinin azalması
- Yoğun trafikten kaynaklanan stresinin azalması
- Zamandan tasarruf sağlanması
- Yakıt tasarrufunun sağlanması ve ülke ekonomisine katkı
- Ankara-İzmir Yolu, Yakın Çevre Yolu ve kent merkezine bağlanan trafiği aynı noktada toplayıp-dağıtması ve bunu tek bir noktadan kesintisiz sağlayarak güvenli bir trafik düzeni oluşturması, böylelikle trafik akışını farklı yerlerde kesip aksatmadan, algılanabilirliği kolay bir sistem oluşturması

SON DURUM: Servis yolları tamamlanmıştır. Çalışmalar devam etmektedir.

6.4 FSM-BEŞEVLER KÖPRÜLÜ KAVŞAĞI

HEDEFLER:

- Hafif Raylı Sistem nedeniyle İzmir Yolu'nun iki tarafında kalan bölgelere ulaşımı kolaylaştırmak
- Kişi başına düşen yeşil alan miktarını arttırmak

PROJE SÜRECİ: Mart 2005-Haziran 2005

ORTAKLAR: İmar Daire Başkanlığı, Fen İşleri Daire Başkanlığı, Ulaşım Daire Başkanlığı

PROJE BEKLENTİLERİ:

- Kolay ulaşım nedeniyle araçların yarattığı hava kirliliğinin azalması
- Yoğun trafikten kaynaklanan stresinin azalması
- Zamandan tasarruf sağlanması

SON DURUM: Proje uygulama aşamasındadır. Yıkım tamamlanmış, yol yapımı ve perde duvar imalatları devam etmektedir.

6.5 ORHANELİ KAVŞAĞI

HEDEF: Trafikteki zaman kaybının azaltılması

PROJE SÜRECİ: 25 Mart 2005 tarihinde ihalesi yapılmış olup, yer tesliminden itibaren 120 gün sonunda imalatı bitirilecektir.

ORTAKLAR: İmar İşleri Daire Başkanlığı, Ulaşım Daire Başkanlığı, Fen İşleri Daire Başkanlığı

PROJE BEKLENTİLERİ:

- Kolay ulaşım nedeniyle araçların yarattığı hava kirliliğinin azalması
- Yoğun trafikten kaynaklanan stresin azalması
- Trafikteki sıkışıklığın azaltılarak ulaşımın daha hızlı olmasının sağlanması

SON DURUM: Proje ihale edilmiştir.

6.6 MERİNOŞ KAVŞAĞI

HEDEF : Trafikteki zaman kaybının azaltılması

PROJE SÜRECİ: 2005 yılında Ulaşım Daire Başkanlığı'nca uygulama projeleri hazırlanıp, ihale edilerek uygulamaya geçilecektir.

ORTAKLAR: İmar İşleri Daire Başkanlığı, Ulaşım Daire Başkanlığı, Fen İşleri Daire Başkanlığı

PROJE BEKLENTİLERİ:

- Kolay ulaşım nedeniyle araçların yarattığı hava kirliliğinin azalması
- Yoğun trafikten kaynaklanan stresin azalması
- Trafikteki sıkışıklığın azaltılarak ulaşımın daha hızlı olmasının sağlanması

BURSA'YI SAĞLIKLI PLANLAMAK

1. SAĞLIKLI ŞEHİR PLANLAMASI

Şehir yapısının kalitesi, insan sağlığı ve sıhhati için bir temel niteliğindedir. Bugünün şehirlerindeki birçok problem; fakirlik, eşitsizlik, kirlilik, işsizlik, işe, mallara ve hizmetlere erişim zorlukları, toplumsal bağlılığın azlığı, konut ve diğer alanlardaki düşük kalite ile ilişkilidir. Şehir planlamacılarının sosyal, fiziksel ve ekonomik çevreler ile şehirlerin işleyiş şekillerinde etkileri bulunmaktadır. Bu yüzden, bu problemleri belirtmede, sağlık, sıhhat ve hayat kalitesini arttırmada anahtar bir role sahiptirler.³¹

Sağlık kavramının Dünya Sağlık Örgütü tarafından açıklandığı şekli göstermektedir ki; burada sağlık bir hastalıktan yoksun olmak durumu şeklinde düşünülmemekte, bunun yerine bir insanın sıhhati ve hayat kalitesi açılarından bakılmaktadır. Sağlığın ana belirleyicileri gösterilmekte ve özellikle de şehir planlamasının sağlık üzerindeki etkileri anlatılmaktadır. Planlamacılar için 12 anahtar hedef tanımlanmakta ve bunların hem pozitif hem de negatif yönleri gösterilmektedir. Bunlar: Sağlıklı bir yaşam tarzı, sosyal birlik, konut kalitesi, iş, ulaşılabilirlik, gıda, emniyet, hava kalitesi, su ve sağlık önlemleri, toprak ve katı atıklar, iklimin istikrarı konularını kapsamaktadır.³²

Bursa'da 1960'lı yıllarda başlayan hızlı sanayileşme ve kentleşme hareketleri ile beraberinde gelen hızlı göç, kontrolü zor bir büyüme ve plansız gelişmelere neden olmuştur. Bu plansız gelişmelerin önüne geçebilmek için hazırlanan ve uygulanan **2020 Strateji Planı**, Bursa'da ve Türkiye'de henüz "**Sağlıklı Şehir Planlaması**" kavramı yeterince benimsenmemiş iken yapılan en güzel çalışmalardan biridir. 2020 Strateji Planı'nda, Bursa için üst ölçekli strateji kararları kentin tüm sektör temsilcileri ile birlikte verilmiş, alt planlama bölgeleri belirlenmiş ve bunlar uygulamalara yön vermiştir.

Üst ölçekli planlar, bir veya birkaç sorunu ya da sorunlar yumağını çözmek üzere kurum, kuruluş ve kişilere önerilen, toplumsal gelişme süreçlerine müdahale amacını taşıyan daha çok politika veya strateji, bazen de taktik kararları özetleyen dokümanlardır. Üst ölçekli planların hazırlanabilmesi için bir üst düzey politika çerçevesinin oluşturulması gereklidir. Bu anlamda;

POLİTİKA, **PLAN**'dan önce gelir, planların uygulanabilmesi için bunların **PROGRAM**'a dönüştürülmesi kaçınılmazdır. Başka bir deyişle, her planı bir program izlemek durumundadır. Programlar, yapılacak işleri, alt plan ve projeleri, uygulayıcı kurum veya kuruluşun zaman ve bütçe öncelikleri bağlamında netleştirirler. Bu bakımdan her program, oluşturduğu **PROJE**'ler dizisi ile anlam kazanır. Programları projeler izler. Proje uygulamalarının önemli bir boyutu ise finansman, yani **PARA**'dır. Bu nedenle yapılan planlama çalışmalarında "5P ilkesi dikkate alınmıştır."³³

POLİTİKA, **PLAN**, **PROGRAM**, **PROJE**, **PARA** biçiminde tanımlanan **5P** ilkesi ile belirlenen kararlar doğrultusunda yapılan plan çalışmalarında amaç, plan olmayıp planlama yapmaktır. Amaç, ele alınan sorunları çözmek üzere geliştirilen politika, strateji, taktik ve teknik müdahale kararlarını hayata geçirebilmektir. Bu süreç içerisinde planlama çalışmalarından beklenenleri genel olarak üç grupta toplayabiliriz:

³¹ Barton, H., Tsourou C., Healthy Urban Planning, World Health Organization,s:4, 2000

³² Barton, H., Tsourou C.,s:9

³³ 1/100000 ölçekli Bursa 2020 Çevre Düzeni Planı Strateji Plan Raporu, Bursa Büyükşehir Belediyesi, s: 17,1997

1. Sektörel ve sektörler arası eşgüdüm konularında ve değişik ölçeklerde hazırlanacak plan kararlarının iç ve dış tutarlıklarını sağlamak; bunları değişik ölçeklerde plan ve plan eki rapor belgeleri biçiminde ilgili onama süreçlerinden geçirmek.

2. Nazım planların uygulama planları arasında kademeli bir birliktelik oluşturarak, ilçe ve ilk kademe belediyelerindeki planlama çalışmalarını yönlendirmek.

3. Planların yanı sıra, Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin öncelikleri ışığında program ve proje paketlerini geliştirerek, planlama ve uygulama arasındaki bağlantıları kurmaktır.

Üst ölçekli planların sorunları belirleyen, sorunlara müdahale etme amacını taşıyan, amaç ve ilkeler doğrultusunda politik ve stratejik kararları özetleyen dokümanlar olması gerekmektedir. Bu gereklilikten yola çıkarak **Bursa Çevre Düzeni Planı**'nda fiziki planlamanın üstünde, ülkenin ekonomik yapısı, sektörel gelişmeleri dikkate alınarak, sorunlar ortaya konarak planlama amacı ve genel ilkeler belirlenmiş ve genel ilkeleri gerçekleştirecek stratejik kararlar üretilmiştir. Sorunlara yönelik çözümler üst yönetim mekanizmalarının işlerliği ile oluşturulacak ve tüm yönetim birimlerinin üst ölçekli planlara uyumlu şekilde hareket etmesi gerekliliği bir kere daha vurgulama gereği duyulmuştur.

Asıl amacı belirleyen ve kenti 2000'li yıllara taşıyacak olan koruma stratejileri ile aynı zamanda, kenti geliştirmeye yönelik stratejiler belirlenerek fiziki planlardan ayrılmıştır.

Gelişme alanlarının çağdaş yaşanabilir çevrelere kavuşması ve her türlü kentsel hizmetin bu yönde oluşturulacak mekanlar ile bütünleşmesi, yapılaşmış alanlar için, aynı ilkeleri koruyan büyük ölçekli sağlıklaştırma ve yenileme projelerinin hazırlanması, gerek gelişme gerekse yapılaşmış alanlarda yaşayanların planlama ve uygulama sürecine katılımlarının sağlanması, kent estetiği ve görsel imaj boyutunun göz ardı edilmemesi hedeflenmektedir.

1.1 BURSA İLİ 2020 ÇEVRE DÜZENİ STRATEJİ PLANI

HEDEFLER:

- Bu planın hedefi; 2020 yılına kadar sürdürülebilir, yaşanabilir bir çevre yaratılması, Bursa'nın tarihsel kimliğinin korunması doğrultusunda ve Türkiye'nin kalkınma politikası içinde Bursa ilinin sektörel gelişme hedeflerini, planlama ilkelerini belirleyerek, bu ilkeler doğrultusunda sağlıklı gelişmesini ve büyümesini temin etmektir.

İLKELER:

Bursa pek çok açıdan güçlü büyüme ve gelişme potansiyeline sahiptir. Bunun yanında Türkiye genelinde göz ardı edilemeyecek kadar tarımsal üretim potansiyeli de mevcuttur. Planlama hedefi doğrultusunda planlama ana ilkesi, koruma ve geliştirme ilkelerinin birbirine üstün gelip Bursa'nın sadece sanayi veya sadece tarım kenti olmamasıdır. Bu nedenle planlama ilkeleri iki ana başlıkta toplanmıştır.

Planın korumaya ilişkin ilkeleri:

- Türkiye bütününde önemli bir paya sahip olan Bursa'daki tarımsal niteliği yüksek tüm tarım toprakları korunmalıdır. Bu ana karar çerçevesinde, bitkisel üretimde önemli paya sahip Yenişehir, İnegöl, M. Kemalpaşa, Karacabey ve Bursa ovalarının korunmasına özen gösterilecektir.
- Toprak sınıfına bakılmaksızın, ilgili kuruluşlarca yatırım yapılarak fiilen sulanan alanlar korunacaktır.
- İlgili kuruluşların yatırım programında bulunan sulanacak alanlar zorunluluk olmadıkça korunacaktır.

- Üzerinde yetişen özel ürünler açısından önem taşıyan özel mahsul alanları (zeytin, kestane, incir ve benzeri ürün alanlar) korunacaktır.
- Günümüz teknolojisi ile çok eğimli alanlara her türlü tesisi yapmak mümkündür. Ancak belirli bir eğimden sonra yapılacak tesisler daha fazla inşaat yatırımı isteyecektir. Bu nedenle, gerekmedikçe % 20'den fazla eğimli alanlar kentsel gelişmeye açılmayacaktır.
- İçme suyu ve tarımsal sulama amacıyla kullanılan ve kullanılacak olan barajlar, su kaynakları ve göller çevrelerindeki su havzaları ve koruma alanları ile birlikte korunacaktır.
- Türkiye ve Bursa ili açısından önem taşıyan kentsel, doğal ve arkeolojik sit alanları korunacaktır.

Planın gelişmeye yönelik kararları :

- Gelişme alanları, tarım alanlarını yok etmeyecek biçimde dengeli olarak geliştirilecektir.
- İlin 2020 yılı hedef nüfusu (Toplam il nüfusu 4.240.000, kentsel nüfus 3.690.000) ve bu hedef nüfusun il içinde alt bölgelerinde gelişme potansiyeli dikkate alınarak dengeli dağılımı sağlanacaktır.
- Yüksek yoğunluklu kentsel alanlarda nüfus ve iş alanlarının desantralizasyonu sağlanarak, bunun için alt merkezlerin gelişmesini destekleyecek kararlar üretilcektir.
- Sanayi bölgeleri, planın genel ilkesi olan koruma kararlarını desteklemek amacıyla tarımsal toprak niteliğinin düşük olduğu alanlarda organize sanayi bölgesi şeklinde geliştirilecektir.
- Kirlletici sanayiye kontrol altına almak amacıyla, bu sanayiler için ilgili kurumların görüşü alınmak ve doğal eşiklere dikkat etmek kaydıyla özel bölge ayrılacak, kontrol mekanizmaları, çevre tedbirleri ayrıntılı olarak belirlenecektir.
- Mevcut organize sanayi bölgelerinde var olan çevre kirliliği sorunlarını yok etmek için arıtma tesisi yapması zorunluluğu ile ilgili kararlar oluşturulacaktır.
- Yer seçimi yapılmış organize sanayi bölgelerinde hangi tesislerin kesinlikle yer almayacağı belirlenmelidir. İş alanları planlamasında organize sanayi bölgelerini destekleyecek küçük ve orta ölçekli sanayi bölgeleri oluşturulacaktır.
- Bursa ilinin, Türkiye ve bölge içindeki gelişen konumuna paralel şekilde hizmetler sektörü geliştirilecektir.
- İlçeler itibarıyla, 2020 hedef yılı nüfusu dengelerini bozacak noktasal sanayi ve konut kullanım kararları oluşturulmayacaktır.
- Planda önerilen devletin altyapı önerilerinin uygulanmasına ilişkin program, ilgili kurumlarca dikkate alınarak, var olan plan, proje ve uygulamalar ile ilgili kararlar bu bütün içinde yeniden gözden geçirilecektir.
- Bursa'da önemli bir sektör olan turizm sektörünün geliştirilmesi için kararlar ve uygulama stratejileri oluşturulacaktır.
- Tarihsel kimliği korunması gereken yerleşmelerde, nüfus artışı ve yığılmalarını sağlayacak kararlar alınmayacaktır.

PLANLAMA SÜRECİ: Bursa'da 1960 yıllarda başlayan hızlı sanayileşme ve kentleşme hareketleri ile beraberinde gelen hızlı göç, kontrolü zor bir büyüme ile Bursa'da plansız bir gelişmeye neden olmuştur. Bu olumsuzlukları gidermek için yapılan çalışmalar yeterli olmamıştır. Bu bağlamda Türkiye'de ilk defa Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Bursa Valiliği ve Bursa Büyükşehir Belediye Başkanlığı arasında yapılan bir protokol ile belediye sınırları yok sayılarak Bursa il bütününde bir planlama çalışması başlatılmıştır.

"Planın hazırlanması aşamasında ODTÜ, Uludağ Üniversitesi'ne mensup bilim adamları, meslek odaları, merkezi ve yerel yöneticiler, iş dünyası ile Bursa Büyükşehir Belediyesi Kent Konseyi bu çalışmada fikirleri ve katkıları ile yer almışlardır."

Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca 19.01.1998 yılında onaylanan Bursa 2020 yılı 1/100 000 ölçekli Çevre Düzeni Planı, Bursa il sınırları içerisinde planın hazırlanma aşamasında katkı koyanlar tarafından "Bursa'nın Anayasası" olarak kabul edilmiştir. Bu plan Bursa'nın kalkınma planı olarak değerlendirilmelidir. Plan, hızlı nüfus artışı ve sanayileşme sonucunda meydana gelen plansız kent gelişimine engel olmak, sürdürülebilir gelişmeyi sağlamak ve yaşanabilir mekanlar yaratmak hedefiyle hazırlanmıştır.

Planlama yaşayan bir olgudur ve sürekli güncelleştirme çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Bu bağlamda Nisan 2000 yılında Bursa Valiliği, Bursa Büyükşehir Belediyesi, Bursa Sanayi ve Ticaret Odası, Bursa sanayici ve İş Adamları Derneği ile Uludağ Üniversitesinin katkılarıyla Bursa 2020 yılı 1/100 000 ölçekli Çevre Düzeni Planının güncelleştirme çalışmaları başlatılmış ve gelineen noktalar gözden geçirilip değerlendirilerek hedefler güncelleştirilmiştir.

1.2 5216 SAYILI BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE YASASI VE BURSA'NIN PLANLAMA YAKLAŞIMINA ETKİSİ

Büyükşehir Belediyesi yönetiminin hukukî statüsünü düzenlemek, hizmetlerin plânlı, programlı, etkin, verimli ve uyum içinde yürütülmesini sağlamak amacıyla 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu 23.07.2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Bu kanunun geçici 2. maddesi ile Bursa Büyükşehir Belediye sınırları valilik binası merkez olmak üzere 30 kilometre yarıçaplı bir dairenin alanı yaklaşık 300.000 ha olarak belirlenmiştir. Bu düzenlemeyle birlikte 1.194.316 olan Büyükşehir Belediye nüfusu 1.528.720'ye ulaşmıştır. (Kaynak: 2000 yılı DİE sayım sonuçları) Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı ilçe ve ilk kademe belediye sayısı 3 ilçe belediyeden (Osmangazi, Nilüfer, Yıldırım) 7 ilçe ve 18 ilk kademe belediyesi olarak toplamda 25 belediyeye çıkmıştır.

Bursa Büyükşehir Belediyesi'ne bağlanan ilçe belediyeler Osmangazi, Yıldırım, Nilüfer, Mudanya, Gemlik, Kestel, Gürsu'dur. İlk kademe belediyeler ise Akçalar, Çalı, Kayapa, Gölyazı, Karıncalı, Göynükbelen, Kirazlı, Görükle, Hasanağa, Demirtaş, Emek, Ovaakça, Barakfakı, Güzelyalı, Zeytinbağı, Umurbey, Küçükkumla ve Kurşunlu olarak belirlenmiştir.

Büyükşehir'in sınırlarının genişlemesi ve nüfusunun artmasının yanı sıra, yasayla gelen yetki ve sorumluluklarında da artma olmuştur. Büyükşehir Belediyesi'ne bağlanan belediyeler, artık icraatlarında bağımsız hareket edemeyecek, uygulama imar planlarında Büyükşehir Belediyesi'nin onayını almak ve uygulamalarını buna göre yönlendirmek durumunda kalacaklardır.

5216 sayılı Kanunun planlamayla ilgili getirdiği en büyük değişiklik, Çevre Düzeni Planına uygun olmak kaydıyla Büyükşehir belediye ve mücavir alan sınırları içinde 1/5000 ile 1/25.000 arasındaki her ölçekte nazım imar planını yapmak, yaptırmak ve onaylayarak uygulamak yetkisinin Büyükşehir Belediyesinin görev ve sorumluluğuna verilmesidir. Bakanlık tarafından 1998 yılında onaylanan 2020 yılı 1/100.000 ölçekli Bursa İli Çevre Düzeni Strateji Planında belirlenen 1/25.000 ölçekli Nazım Plan sınırlarına uygun olarak, Büyükşehir sınırları içerisinde 1/25.000 ölçekli Nazım Plan ihaleleri yapılmıştır. 1 yıl içinde, Bursa Büyükşehir Belediye sınırları içerisindeki 1/25.000 ölçekli Nazım Planlar, Sağlıklı Şehir Planlaması ile hazırlanacak ve Bursa şehrinin sağlıklı ve planlı gelişimi için üst ölçekli planlar tamamlanmış olacaktır.

5216 sayılı yasa yürürlüğe girmeden evvel, Bursa kentsel gelişimi Büyükşehir Belediye sınırlarına sıkışmış durumdaydı. Sanayi alanları, konut alanları, uydu kentler, büyük ticari kullanımlar, rekreasyon alanları ve altyapı yatırımları Büyükşehir sınırları dışına genişlemişti.

Bursa kenti hızla artan nüfusu ve kentsel gelişmesiyle etkileşim alanı (metropolitan alan) oluşturmuş ve bu alan Büyükşehir sınırlarının ötesine geçmiştir. Bu yasa ile birlikte Bursa kenti metropol alanını, tek elden Bursa vizyonuna uygun bir şekilde yönetmek ve planlamak mümkün olabilecektir. Bursa Büyükşehir Belediyesi Bursa'nın vizyonunu planlara taşırken, 25 belediyenin görüşlerini almak ve onları ortak vizyonda buluşturmak durumundadır.

Bursa Büyükşehir Belediyesi, metropolitan alan planlaması çerçevesinde, 1/25.000 ölçekli nazım planlarını hazırlayacak, yine bu mastır planlar çerçevesinde, 1/5000 ölçekli nazım planlar 25 belediyenin katkılarıyla oluşturulacaktır. Uygulama aşamasında, 1/1000 ölçekli uygulama planları 1/5000 ölçekli Nazım Planlara uygun olarak hazırlanacak ve Büyükşehir Belediyesi'nin denetiminde onaylanacaktır.

Bu yönetim biçimiyle birlikte Bursa'nın kaynakları çok daha etkin, bilinçli ve 1/100.000 ölçekli 2020 İl Çevre Düzeni Strateji Planında saptanan vizyonuna uygun olarak kullanılacaktır.

Bu da Bursa için sosyal, ekonomik, sağlık ve kültürel açıdan yeniden yapılanma, sıçrama yapma ve hedeflerine yakınlaşma anlamına gelecektir.

2000 yılında DSÖ Sağlıklı Şehirler Projesi kapsamında kentsel hizmetlerin bölgesel dağılımlarını tespit etmek ve bu hizmetlerin optimizasyonunu sağlamak amacıyla Bursa Büyükşehir Belediye sınırları 17 hizmet bölgesine ayrılmıştır. 23 yerel, 13'ü kentsel ölçekte olmak üzere Sağlıklı şehir parametreleri belirlenmiş ve her bölgede bu parametrelere göre kentsel donanımların yeterli olup olmadığı analiz edilmiştir. Böylece nüfusu 1 milyonu aşan Bursa şehrinde bölgesel eşitsizlikler ortaya konmuş ve öncelikli müdahale alanları tespit edilmiştir.

Bu analizler doğrultusunda, 7 ana sektör başlığında şehir sağlık gelişim planı hazırlanmıştır. Bu sektörler: organizasyon, sağlık, sosyal hizmetler, konut-planlama, ulaşım, çevre ve güvenlidir.

Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin değişen ve genişleyen sınırları göz önünde bulundurularak, 17 hizmet bölgesinin revizyonunun yapılması, yeni bir bölgelendirme çalışmasıyla kentsel parametrelerin tekrar analiz edilmesi gerekmektedir. Bu çalışmayla Bursa Büyükşehir Belediyesi sınırlarına eklenen yeni yerleşmelerin kentsel donanımlar açısından yeterli olup olmadığı ve merkez ilçelerle arasındaki farklılıklar ortaya konacaktır.

1.3 1/25.000 ÖLÇEKLİ ALT BÖLGELER NAZIM İMAR PLANLARI

Bursa, 2020 Çevre Düzeni Strateji Planının 1998 yılında yürürlüğe girmesinden sonra, değişen ve gelişen şehir yapısı ile 2000 yılında güncelleme çalışmaları yapılmıştır. Bu plan ile Bursa için genel strateji ve kararlar, kentin tüm sektör temsilcileri ile birlikte verilmiş, alt planlama bölgeleri belirlenmiş ve uygulamalara yön vermiştir. Oluşturulan Planlama bölgeleri aşağıdaki gibidir.³⁴

Planlama Bölgeleri:

- Merkez Planlama Bölgesi
- Batı Planlama Bölgesi
- Mudanya Planlama Bölgesi
- Kuzey Planlama Bölgesi
- Gemlik Planlama Bölgesi
- Doğu Planlama Bölgesi
- Alaçam(Uludağ) Planlama Bölgesi

³⁴ 1/100000 ölçekli Bursa 2020 Çevre Düzeni Planı Strateji Plan Raporu, Bursa Büyükşehir Belediyesi, s: 17,1997

HEDEF:

Bursa 2020 yılı 1/100 000 ölçekli Çevre Düzeni Planını hedef alarak; Büyükşehir Belediye ve Mücavir alan sınırları içerisinde yukarıda belirtilen 7 planlama bölgesinde "Sürdürülebilir, yaşanabilir bir çevre yaratılması ile tarımsal, turistik, tarihsel kimliğinin korunması, koruma kullanma dengesinin sağlanması ve Türkiye'nin kalkınma politikası kapsamında sektörel gelişme hedeflerine uygun olarak belirlenen planlama ilkeleri doğrultusunda sağlıklı kentsel gelişme ve büyüme hedeflerini" gerçekleştirmektedir.

PLANLAMA SÜRECİ: 2005-2007

2020 yılı 1/100 000 ölçekli Çevre Düzeni Planına göre belirlenen alt Planlama bölgeleri aşağıdaki gibidir.

Merkez Planlama Bölgesi Ana Kararları :

- Merkez Planlama Bölgesinde yer alan tarihi merkezin korunması, sağlıklılaştırılması ve restorasyonu esastır.
- Merkez planlama bölgesinin 2020 yılında kimliğini ağırlıklı olarak hizmet sektörünün belirleyebilmesi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.
- Bu planlama bölgesinde yoğunluk artırımına gidilemez, sağlıklılaştırma esastır.
- Merkezi İş Alanının desantralizasyonu esastır.
- Bu alanda yer seçecek sanayilerin ileri teknoloji kullanan sanayiler olması gerekmektedir.
- Bursa Ovasının korunmasına yönelik eylem planı hazırlanacaktır.
- Merkez planlama bölgesi içinde yerleşimlerin sağlıklılaştırılması amacıyla yeşil kuşaklar ve alanlar oluşturulması hedeflenmektedir.
- Sosyal donatı alanlarının artırılması için sektörel eylem planları yapılacaktır.

Batı Planlama Bölgesi Ana Kararları :

- Batı planlama bölgesi Bursa kentinin gelişme yönüdür.
- Bölge içinde Bursa iline hizmet verecek rekreasyon alanları Uluabat gölü çevresinde oluşturulacaktır.
- Gölyazı yerleşiminin tarihi ve doğal değerleri korunacak, göl çevresinde önerilen rekreasyon alanlarının koruma kararları desteklenecektir.
- Bu alan içerisinde yer alan Çayırköy ovası korunacak ve bu ovayı sulayacak göletler için çevre kirliliğini önleyecek tedbirler alınacaktır.
- Özel mahsul alanları ve nitelikli tarım alanları korunacaktır.
- Çevre tedbirleri oluşturulmayan sanayi alanlarında kirletici sanayiye izin verilmeyecektir.
- Planlama alanında Bursa metropoliten alanına hizmet edecek çalışma ve konut alanları oluşturulacaktır.
- Bölgede sanayi ve küçük sanayi alanlarının planlaması yapılacak, organize bir şekilde gelişmeleri sağlanacaktır.

Mudanya Planlama Bölgesi Ana Kararları :

- Mudanya tarihsel ve turizm kimliği ağırlıklı kademe merkezdir. Koruma ve geliştirme kararları oluşturulacaktır.
- Bölgede yer alan özel mahsul alanları (zeytinlikler) korunacaktır.
- Göynüklü yerleşimi ile Güzelyalı arasındaki özel mahsul alanında küçük ölçekli rekreasyon kullanımları yer alabilir. Bu alanda altyapı ve ulaşım akışları ile ilgili öneriler geliştirilecektir.

Kuzey Planlama Bölgesi Ana Kararları

- Otoyol geçişi ve bölgeye etkileri hakkında ayrıntılı çalışma yapılacaktır. Otoyol çevresinin çekim noktası olmaması için planlama yapılacaktır.

- Ovaakça'da belirlenen konut dışı kentsel gelişme alanı dışında çalışma alanı oluşturulmayacaktır.
- Kurtul-Ovaakça arası, Yalova Yolu kenarı, jeolojik sakıncalı alan olduğundan ayrıntılı jeolojik etüt yapılacaktır.

Gemlik Planlama Bölgesi Ana Kararları

- Planlama bölgesinde yeni sanayi alanı oluşturulmayacaktır.
- Gemlik'te liman faaliyetlerini geliştirici tesis, depolama ve ambalajlama alanları ayrılacaktır.
- Gemlik sanayi bölgesi bitişiğinde bulunan mevcut havaalanının geliştirilmesi ile ilgili fizibilite çalışmaları yapılarak, havaalanı-liman fonksiyonları arasında bağlantı sağlanacaktır.
- Umurbey'in tarihsel kimliğini korumak için kentsel tasarım ve restorasyon projeleri geliştirilecektir.

Doğu Planlama Bölgesi Ana Kararları

- Bu bölgede kentsel yerleşim alanı önerilmemektedir.
- Bölgede bulunan su havzaları nedeniyle bölge kontrollü gelişme bölgesidir.
- Kirlenici sanayiye izim verilmeyecek, mevcutlar tasfiye edilecektir.

Alaçam (Uludağ) Planlama Bölgesi Ana Kararları

- Turizm ağırlıklı kullanımların yer aldığı planlama bölgesinde önerilen turizm ve kayak bölgesi planlanacaktır.
- Gölbaşı Barajı'nın koruma alanında doğal dengenin korunmasına yönelik gerekli tedbirler alınacaktır.

Milli Parklar Kanunu uyarınca "*Gelişme Koruma Planı*" hazırlanıp buna uygun uygulama planları onaylanıncaya kadar bu alanda:

- Milli Park sahası içinde, Milli Parklar Kanunu dışında herhangi bir yeni tesis yapılamaz.
- Milli Park alanında ekolojik dengeyi bozucu herhangi bir uygulama yapılamaz.
- Yaban hayatını tahrip edecek davranışlar önlenmelidir.
- Doğal dengeyi olumsuz yönde etkileyecek orman ürünleri üretimi ve satışı yapılamaz.

1.4 KENTSEL YENİLEME VE DÖNÜŞÜM PROJELERİ

1.4.1 KÜKÜRTLÜ KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ

PROJE ALANI: Ağırlıklı olarak tabakhaneler, kereste atölyeleri ve konut kullanımlarının yer aldığı proje alanının yakın çevresi, sağlıklılaştırma çalışmalarına konu olacak yoğun konut alanları ile çevrilidir. Proje Alanının güneyinde, yaklaşık 100 ha.'lık bir alanda konumlanan Kültürpark, kent halkının rekreatif amaçlı gereksinimlerini karşılamakta, bünyesinde barındırdığı fonksiyonları ile aktif olarak kullanılmaktadır.

Kültürpark'ın kuzeybatısında konumlanan yaklaşık 16,7 hektarlık alan, turizm merkezi ilan edilmiştir. Bu alanda mevcut durum itibarıyla, Uludağ Üniversitesi Rehabilitasyon Merkezi ve tarihi, kültürel nitelikleri nedeniyle tescil edilmiş olan yapılar bulunmaktadır. Proje alanının kuzeyinde ise alt ve orta gelir grubuna yönelik konut yerleşimleri ağırlıkta olup, bölge genelinde sağlıklılaştırma planı çalışmaları yürütülmektedir.

HEDEF: Proje alanı, Büyükşehir Belediyesi tarafından belirlenen sınırları dahilinde toplam 35ha.'dır. Proje Alanı'nda yer alan tabakhanelerin kentin batısında altyapısı hazırlanan ve

130 birime hizmet verebilecek şekilde planlanan, yaklaşık 140 ha.'lık (40 ha.'ı gölet) bir alana taşınması hedeflenmektedir.

PROJE SÜRECİ: Tabakhanelerin taşınması sonucu boşalacak olan Proje alanı, kentsel yenileme projesi kapsamında ele alınmakta ve kent merkezinde konumlanan bu alanın kente kazandırılmasına yönelik çalışmalar 2000 yılından beri sürdürülmektedir. Çalışmanın 2006 yılında tamamlanması hedeflenmektedir.

1.4.2 KÜLTÜRPARK SAĞLIKLAŞTIRMA VE YENİLEME PROJESİ

HEDEFLER: Mevcut alanın kullanım kalitesini iyileştirmek, mevcut işletmelerin yeniden revize edilerek yeşil alan ile bütünleştirilmesi, sert zemin alanlarının 57.000 m2 den 27.000 m2 ye düşürülerek 30.000 m2 daha yeşil alan oluşturulması, mevcut kamusal hizmet binalarının da yıkılarak yeşil alan miktarının artırılmasıdır.

PROJE SÜRECİ: 2004 - 2006

ORTAKLAR: Projeler, A.P.K, Fen İşleri Daire Başkanlıkları

PROJE BEKLENTİLERİ: Kültürpark alanının doğal ve rekreatif özelliklerini geliştirmek, her türlü doğal ve sağlıklı yaşam aktivitelerine çağdaş yaklaşımlarla olanak sağlamak, yeme, içme ve eğlence aktivitelerini nitelikli bir yapıya kavuşturmadır. Böylece kentin kimliğinde önemli bir rol oynamış, ancak günümüzde köhneleşmiş olan Kültürpark alanının, yeniden Bursa'ya yakışan kimliğine kavuşması sağlanacaktır.

SON DURUM: Kültürpark alanının 1/1000 ölçekli peyzaj projesi ve daha alt ölçeklerde detay projeleri hazırlanmıştır. Mevcut işletmelerin halihazır rölöve çalışmaları yapılmış olup, tespiti yapılan bina eklentileri kaldırılacaktır. Ayrıca işletme yapılarında cephe iyileştirmelerine yönelik proje çalışmaları yapılmaktadır.

1.4.3. MERİNOS KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ

HEDEFLER: Özelleştirme Yüksek Kurulu kararıyla Büyükşehir Belediyesi'ne devredilen Sümer Holding A.Ş.'ye ait Bursa Merinos Yünlü Sanayi İşletmesi'ne ait arsa, arazi ve üzerindeki gayri menkullerin; park olarak düzenlenmesi ve/veya teknoparklar, bilim parkları, kültür parkları, müzeler gibi kültürel tema parkları oluşturularak, eğitim, halka açık kültür, sanat, spor ve rekreasyon amaçları ile kullanılması amaçlanmaktadır.

PROJE SÜRECİ: Proje alanına ilişkin BKTVKK³⁵'nin 11.03.2005 tarihli kararı ile Müdüriyet, İplik İşletmesi, Puantörlük, Tabldot (Düğün salonu), Su Kulesinin, Müdür Evinin, Su Soğutma Kulesi'nin korunmasına karar verilmiştir. Ana bina, Kongre ve Kültür Merkezi olarak değerlendirilecek olup, karar doğrultusunda kalması kesinleşen diğer binalar ise kültür ve rekreasyon amaçlı olarak düzenlenecektir. Bu konu ile ilgili proje yarışması açılması düşünülmektedir. Ayrıca tüm yeşil alanlarda bu fonksiyona uygun bir şekilde peyzaj projeleri hazırlanmaktadır.

SON DURUM: Yapılan tespit çalışmaları hazırlanan rapor ve mevcut durum paftaları Koruma Kuruluna gönderilmiş olup Kurul Kararı beklenmektedir.

³⁵ Bursa Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu

1.4.4 SANAYİ ALANLARININ REHABİLİTASYONU PROJESİ

HEDEF: Kirletici sanayiye kontrol altına almak amacıyla, ihtisaslaşmış sanayi bölgesi ayrılması ve kent içinde çevre ve sağlık sorunlarına neden olan kirlenici sanayilerin şehir dışına taşınmalarıdır.

PROJE SÜRECİ: 2003 - 2007

ORTAKLAR: Bursa Büyükşehir Belediyesi APK Daire Başkanlığı, Çevre Daire Başkanlığı, İlçe Belediyeler (Osmangazi, Yıldırım, Nilüfer)

PROJE BEKLENTİLERİ: Kent içinde dağınık olarak, ana arterler ve konut alanları içinde faaliyet gösteren hurdacı, derici v.b. işletmelerin, 1/25000 ölçekli Batı Planlama Bölgesi Çevre Düzeni Planı kapsamında, şehir dışında Başköy'de belirlenen küçük sanayi alanına taşınmasının sağlanarak çevre ve insan sağlığına olan olumsuz etkilerinin giderilmesidir.

SON DURUM: Çalışmalar Başköy'deki zeminin dolgu alanı olması ve bu sebeple, kullanılabilir alan miktarının brüt 12 ha. düşmesi nedeniyle durdurulmuştur. Ancak, Hurdacılar Odasının ihtisaslaşmış bir sanayi alanında yer alması gerekliliği dikkate alınarak, yeni yer seçimi çalışmaları devam etmektedir.

1.4.5 KENT GİRİŞLERİNİ SAĞLIKLAŞTIRMA PROJELERİ

HEDEFLER:

- Ana arterlerde araç ve yaya yollarının iyileştirilmesi ve yeşil bant oluşturulması
- Ankara Yolu'na bakan binaların cephelerinin iyileştirilmesi
- İzmir, Mudanya, Orhaneli ve İstanbul yollarında yol ve kaldırım inşaatı yapılması
- Kişi başına düşen yeşil alanların artırılması

PROJE SÜRECİ: 20.08.2004-31.12.2005

PROJE ORTAKLARI: APK Daire Başkanlığı, Fen İşleri D.B., Park Bahçeler Şube Müdürlüğü, İmar D.B., Çevre D.B., Projeler D.B., Ulaşım Daire Başkanlığı.

PROJE BEKLENTİLERİ:

- Ulaşımın daha hızlı olması,
- Kolay ulaşım ve ağaçlandırma nedeniyle araçların yarattığı hava kirliliğinin azalması,
- Yoğun trafikten kaynaklanan stresin azalması,
- Ana arter kenarlarını daha bakımlı hale getirerek vatandaş memnuniyetinin ve güvenliğinin sağlanması,
- Kent girişlerinin daha estetik hale getirilmesi,
- Yayalar için daha güvenli ulaşımın sağlanması,
- Ana arterlerde oluşan görüntü ve gürültü kirliliğinin azaltılmasıdır.

SONUÇLAR: Proje uygulama aşamasındadır. Ankara Yolu iyileştirilmiş, Otosansit-Kestel arası 3 şeride çıkartılmış, yayalar için güvenli yürüme yolları oluşturulmuştur. Yol ağaçlandırılması ve refüj düzenlemesi yapılmıştır. Otosansit- Y.İhtisas Kavşağı arasında bordür ve trotuar imalatları ile bitkilendirme çalışmaları devam etmektedir.

Ayrıca Yalova, İzmir ve Mudanya Yolları Sağıklaştırma Projeleri ve ihaleleri tamamlanmış olup, çalışmalar devam etmektedir.

1.4.6 ATATÜRK CADDESİ ve TOPHANE YAMAÇLARI SAĞLIKLAŞTIRMA PROJESİ

HEDEFLER:

- Kent kimliğini geliştirmek
- Kentsel bütünlük ve uyumu sağlamak
- Görsel kirliliği ortadan kaldırmak

PROJE SÜRECİ: Proje alanına ilişkin tespit çalışmaları yapılmış ve Mart 2005 tarihinde proje çalışmaları tamamlanmıştır. Malzeme ve kent mobilyaları için seçim yapılmıştır. Tophane yamaçları-Setbaşı arası sağlıklaştırma projesinin uygulama aşamasının 21-24 Eylül 2005 tarihleri arasında kentimizde yapılacak uluslararası Sağlıklı Şehirler Ağı Toplantısına kadar tamamlanması hedeflenmektedir

ORTAKLAR: Projeler Daire Başkanlığı, Fen İşleri Daire Başkanlığı, A.P.K Daire Başkanlığı

PROJE BEKLENTİLERİ: Proje kapsamında; cephe iyileştirmeleri ve sağlıklaştırmanın sağlanması, görsel kirliliğin yok edilmesi, kent mobilyalarının ve mevcut yeşil alanların sağlıklaştırılması, mevcut döşeme elemanlarının değiştirilmesi, özürü ve yaşlılar gibi hareket kısıtlılığına sahip kişilerin ulaşılabilirliği için, yaya yollarında standartlara uygun düzenlemeler ve iyileştirmeler yapılması amaçlanmaktadır.

1.4.7 SANTRAL GARAJ KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJESİ

HEDEFLER: % 41 Bursa Büyükşehir Belediyesi, % 59 Emekli Sandığı Mülkiyetinde, 17 182. 88 m2 yüzölçümlü Eski Santral Garaj Alanında; tamamlanmış olan BursaRay İstasyonu Yaya Düzenlemesi, Fevzi Çakmak Caddesi Düzenlemesi ve Haşim İşcan Caddesinde devam eden çalışmalarla bütünleşecek bir kent meydanını Bursa'ya kazandırmak hedeflenmiştir.

Kısa sürede gerçekleştirilmesi hedeflenen projenin, yakın çevresi ile birlikte insanların yaşamını kolaylaştırması, sosyal ve kültürel etkinliklerinin sağlanabilmesi için gerekli iç ve dış mekânların, estetik ve işlevsel yönden en uygun çözümlerle toplumun hizmetine sunulması amaçlanmaktadır.

PROJE SÜRECİ : 1/1000 ölçekli uygulama imar planında söz konusu alan kent meydanı olarak belirlenmiştir. Belediyemizce Bursa S.Garaj Kent Meydanı mimari ve kentsel tasarım proje yarışması açılması düşünülmektedir.

ORTAKLAR: Bursa Büyükşehir Belediyesi Projeler Daire Başkanlığı, APK Daire Başkanlığı, Yüklenici firma

PROJE BEKLENTİLERİ: Hazırlanacak kentsel tasarım projesiyle imar planında merkezi iş alanı olarak yer alan Eski Şehirlerarası Otobüs Terminali, ticaret fonksiyonlarıyla birlikte kent meydanı olarak düzenlenecektir.

SON DURUM: Santral Garaj ve Yakın Çevresi 1/1000 kentsel yenileme ve dönüşüm revizyonu planı hazırlanmaya başlamış ve planlama çalışmaları devam etmektedir.

Nazım Plan notlarına göre alanda her türlü ticari fonksiyonlar yer alabilir: Sosyo-kültürel tesisler, açık kapalı kamu alanları, rekreasyon alanları, bürolar vs.

Son olarak Emekli Sandığı'nın % 59, Büyükşehir Belediyesi'nin % 41 hisseye sahip olduğu S. Garaj alanı Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 10.01.2005 tarih ve 9 sayılı kararıyla "Kent Meydanı" olarak düzenlenmiştir. Uygulama projesi ihale edilecektir.

2. TARİHİ VE KÜLTÜREL MİRASIN DEĞERLENDİRİLMESİ PROJELERİ

2.1 FABRİKA-İ HUMAYUN PROJESİ

HEDEF: Fabrika-i Humayun Binası'nı korumak, yaşatmak, kullanıma açmak, tanıtmak ve turizm açısından değerlendirmek

PROJE SÜRECİ: 2002 – 2006

19.yy ortalarında başlayan ülkenin devlet eliyle endüstrileşmesi çabalarının bir ürünü olarak 1852'de kurulan fabrika dört yapıdan oluşan ve toplam yapı alanı 4000m² dolaylarında olan bir "Külliyeye"dir. Yapım için seçilen yer Bursa'da geleneksel olarak ipek üretimi ve dokumacılığının odaklandığı bir semt olan Muradiye'de Cilimboz Deresi'nin kenarındır. İpek halı ve kumaşlar için iplik üreten fabrika, Cumhuriyet döneminde tekel ürünleri deposu olarak kullanılmış, 1980'lerden itibaren tamamen terkedilmiştir. Kentsel Sit Alanı'nda bulunan " Eski Tütün Depoları " adıyla bilinen Fabrika-i Hümayun alanının işlevi; Muradiye Hisar Koruma Amaçlı İmar Planı'nda, 11.07.1998 tarihli Koruma Kurulu kararıyla Kültürel Tesis Alanı olarak belirlenmiştir. Alanın mülkiyeti 1998 yılında Büyükşehir Belediyesi'ne geçmiştir.

Fabrika-i Hümayun yapılarından 2 nolu yapının acil onarımı yapılmış ve bu kapsamda çatı, cephe ve doğramaları yenilenmiştir. Rölöve, Restorasyon Projesi ve yapının Gençlik Merkezi olarak kullanımını öngören Restorasyon Avın Projesi hazırlanarak gerekli onaylar alınmıştır. Restorasyon ve mühendislik projeleri için hizmet alımı yapılmış ve Kurul tarafından onaylanmıştır.

ORTAKLAR: Projeler Daire Başkanlığı, Fen İşleri Daire Başkanlığı

PROJE BEKLENTİLERİ: 19.yy.da devlet eliyle yaptırılmış olan fabrika binasının restore edilerek halkın kullanımına açılması ve turizme kazandırılması

SON DURUM: Uygulama ihalesi için projeler Fen İşleri Daire Başkanlığı'na gönderilmiş olup yapıda Gençlik Merkezi konsepti içinde; kütüphane, çok amaçlı salon (sergi, gösteri, atölye çalışmaları), kitaplık, kafe işlevleri yer alacaktır.

2.2 KOZAHAN-GEYVEHAN-FİDANHAN KORUMA VE İYİLEŞTİRME PROJESİ

HEDEF: Tarihi çevrelerin korunarak iyileştirilmesi ve kişi başına düşen yeşil alanların artırılması

PROJE SÜRECİ: Tophane Yamaçları'ndan başlayarak Kapalıçarşı, Hanlar Bölgesi, Açık Çarşı, Tuzpazarı, Okçular Caddesi, Irgandı Köprüsü ve Külliye arasında ağırlıklı olarak yaya ulaşımının düzenlenmesi ve sıhhileştirme yapılmasını ele alan Tarihi Yaya Aksı Projesi kapsamında bulunan projelerden biri de, Koza Han- Fidan Han- Geyve Han Koruma ve Çevre Düzenleme Projesi'dir. Proje; hanların etrafını saran niteliksiz yapılaşmanın sıhhileştirilmesi, tarihi dokuya uygun olmayan yapıların temizlenerek hanların geleneksel doku içinde algılanırlığının sağlanması, bölgede yer alan ticari işlevin korunması ve alanın kentsel yaşantıya canlılık katacak aktiviteler ile donatılması konsepti içinde 1. ve 2. etap olarak geliştirilmiştir.

1. etap içinde Koruma Kurulu kararı doğrultusunda mülkiyeti Büyükşehir Belediyesi'ne geçen eski Bursa Ticaret ve Sanayi Odası binalarının yıkımı tamamlanarak, yaya kullanımına yönelik düzenleme çalışmaları yapılmıştır. I. Etap Uygulamasına 2002 Mayıs ayında başlanmış olup, Aralık 2004'te tamamlanmıştır.

ORTAKLAR: Projeler Daire Başkanlığı, İmar İşleri Daire Başkanlığı, Fen İşleri Daire Başkanlığı

PROJE BEKLENTİLERİ:

- Bakımlı alanların toplum psikolojisini olumlu etkilemesi
- Tarihi binalara yapılan ziyaretlerde vatandaşların memnuniyetinin artırılması
- Yaya akışının ve alışveriş fonksiyonunun düzenlenmesi
- Kozahan-Geyvehan-Fidanhan'ın algılanabilirliğinin artırılması

SONUÇLAR: Bu projede, Koza Han'ın görkemli kapısının vurgulanması, geleneksel dokunun devamlılığını sağlayacak yaya akışı canlandırılması, tarihi dokunun korunarak yaşam ve çevre standardının yükseltilmesi ve anıtsal yapıların korunması hedeflenmiştir. Yıkım çalışmalarında ortaya çıkan M.Ö.2.yy, Geç Helenistik Erken Roma dönemine ait tümölüsle birlikte ele alınarak Hanlar Bölgesi içindeki tarihi önemine kavuşmuştur. Bu çalışma ile 2004 yılı içerisinde 1. etap uygulaması büyük oranda tamamlanmıştır. Yıkımdan sonra algılanır hale gelen Geyve Han'ın 2 cephesine ait kısmi restorasyon projeleri hazırlanmış olup, uygulama projelerinin yapılmasına müteakiben ihale yapılarak uygulamaya geçilecektir.

2.3 BALİBEY HANI RESTORASYONU PROJESİ

HEDEFLER: 2007 Mart ayına kadar restorasyon projesi ve uygulamasının tamamlanması hedeflenmektedir.

PROJE SÜRECİ : 2002 Mayıs - 2007 Mart

Vakıflar Genel Müdürlüğü mülkiyetindeki hanın turizm amaçlı restorasyonu ve 30 yıl süreyle işletilmesine yönelik olarak Bursa Büyükşehir Belediyesi ve Vakıflar Genel Müdürlüğü arasında 06.03.2003 tarihinde protokol imzalanmıştır.

Şehrin merkezinde, ana cadde üzerinde, Çakırhamam'da, Kırk Merdivenler'in hemen yanında bulunan Balibey Hanı'nın turizm amaçlı olarak, geleneksel Türk yemekleri lokantası, satış birimleri, turizme yönelik kahvehane işlevli olarak restorasyonu hedeflenmektedir.

ORTAKLAR: Bursa Büyükşehir Belediyesi Projeler Daire Başkanlığı, Fen İşleri Daire Başkanlığı

PROJE BEKLENTİLERİ: 16.yy sonunda Osmanlılar tarafından yaptırılmış ilk 3 katlı han olması bakımından önem arz eden yapının, turizm amaçlı olarak halkın kullanımına sunulması hedeflenmektedir.

SON DURUM: Restorasyon projesi ihalesi yapılmış olup, sözleşme imza süreci devam etmektedir.

3. YEŞİL ALANLARI ARTTIRMA PROJESİ

HEDEFLER: Kente yeni yeşil alanlar kazandırarak yeşil dokuyu arttırmak ve atıl alanları düzenleyerek görüntü kirliliğini önlemek

PROJE SÜRECİ: 2004-2009

ORTAKLAR: BBB Parklar Bahçeler Ş.M., Yol Bakım Ş.M.

PROJE BEKLENTİLERİ:

- Bakımlı yeşil alanların toplumun psikolojisini olumlu etkilemesi,
- Kentteki hava kirliliğinin azaltılmasıdır.

SONUÇLAR: Altınşehir ve Ataevler'deki ağaçlandırma çalışmaları tamamlanmış; Nilüfer Bölgesi'nin geri kalanında çalışmalar devam etmektedir. Daha sağlıklı ve yaşanabilir bir çevre oluşturulmasına katkı sağlanacaktır. Ayrıca kent girişlerinde ve ana arterlerde yeşil yol uygulamaları çalışmaları devam etmektedir.

BURSA'YA GÖNÜLLÜ OLMAK

KENT GÖNÜLLÜLERİ EVLERİ

Bursa Büyükşehir Belediyesince hizmetlerde etkinlik ve verimliliğin sağlanması, yönetim ilkesinin yaşama geçirilmesi amacıyla Kent Gönüllüleri Evleri hizmete girmiştir.

Proje, Avrupa Topluluğu MED-URBS Programı ve MED-DEM (Yerel Yönetim ve Demokrasinin Güçlendirilmesi) Projesi kapsamında, 1992 yılında Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği Ortadoğu ve Doğu Akdeniz Bölge Teşkilatı (IULA-EMME) ve Bursa Büyükşehir Belediyesi işbirliği ile başlatılmış ve 1994 yılında Semt Danışma Merkezi (SEDAM) olarak fiziki anlamda hayata geçirilmiştir.

2000 yılından itibaren Sağlıklı Şehirler Projesi çerçevesinde Mahalle Hizmet Odası olarak adlandırılarak yeniden yapılandırılmaya başlanmıştır. 2004 yılında ise kuruluş amaçlarıyla daha iyi bütünleştiği düşünülerek isimleri "Kent Gönüllüleri Evleri" olarak değiştirilmiştir.

Kent Gönüllüleri Evleri, bölge halkının sorunlarını tartışmak ve çözüm üretmek amacıyla bir araya gelmelerini, ortaklaşa hareket etmelerini, yerel demokrasinin gelişimini, kentlilik bilincinin oluşturulmasını ve tüm bunların birleşimiyle kent gönüllüleri yaratmayı amaçlayan merkezlerdir.

Kent Gönüllüleri Evleri'ndeki bütün aktiviteler, Bursa Büyükşehir Belediyesi Yerel Gündem 21 tarafından gönüllü kişi, kurum ve sivil toplum örgütleri işbirliği ile yürütülmektedir.

Bursa'da, bünyelerinde muhtarlık ofisi, interaktif İngilizce eğitim ünitesi, çok amaçlı toplantı salonu ve kütüphane bulunduran toplam 9 Kent Gönüllüleri Evi bulunmaktadır. Kent Gönüllüleri Evleri bulundukları mahallenin yanı sıra etki alanlarında olan mahallelere de hizmet vermektedir.

Kent Gönüllüleri Evleri'nde yapılan çalışmalar tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Mahallelilerden oluşan kadın, çocuk, gençlik ve erkek kurulları bulunmaktadır. Bu kurullar kendilerinin belirlediği periyotlarda toplantılar yapmakta ve mahallelerinin öncelikli sorunlarını tartışarak, yapılması gerekenleri belirlemekte ve bu doğrultuda çalışmalar gerçekleştirmektedir.

Kurulların haricinde, Kent Gönüllüleri Evlerinde, o bölgenin muhtarları ve okul müdürleri de çalışmalara katılmakta ve birbirleriyle iletişime geçmektedirler. Bu çalışma sistemiyle mahallelerde sorunlar tespit edilmekte ve farklı grupların bir araya gelmesi sonucu oluşan güç birliğiyle sorunlara yerinden çözümler bulunmaktadır.

KENT GÖNÜLLÜLERİ EVİ ADI	ADRES	ETKİ ALANINDAKİ MAHALLELER
ALACAHIRKA	Alacahırka Mh. Köşk Cd. No:10	Ahmetpaşa, Aktarhüssam, Alaaddin, Alacahırka, Alacamescit, Alipaşa, Demirkapı, Doğanbey, Hamzabey, İbrahimpaşa, İvazpaşa, Kavaklı, Kocanaip, Kuruçeşme, Maskem, Mollafenari, Mollagürani, Muradiye, Nalbantoğlu, Orhanbey, Osmangazi, Pınarbaşı, Reyhan, Şahabettinpaşa, Şehreküstü, Tahtakale, Tuzpazarı, Yahşibey, Altıparmak
ÇEKİRGE	Çekirge Mh. Arka Sk. No:2 Vakıflar Binası	Alemdar, Beşevler, Çamlıca, Çekirge, Çırpan, Doburca, Gaziakdemir, Gümüştepe, Hocahasan, Hüdavendigâr, İnkaya, İntizam, Konak, Kükürtlü, Odunluk, Selimiye, Sırameşeler

ÇUKURCA	Çukurca Mh. Çiğdem Sk. No:6	Adalet, Alaşar, Armut, Çeltik, Çiftelhavuzlar, Çukurca, Dereçavuş, Fatih, Hürriyet, İstiklal, Mehmet Akif, Panayır, Soğanlı, Soğukkuyu, Yeniceabat, Yenikaraman, Yunuseli
HOCATAŞKIN	Hocataşkın Mh. Karıncadere Sk. No:1	Baruthane, Beyazıt, Davutkadı, Emirsultan, Haciseyfetin, Hocataşkın, Karamazak, Kurtoğlu, Mehmet Akif Ersoy, Meydancık, Musababa, Namazgah, Selimzade, Yediselviler, Yeşil, Yeşilyayla, Yıldırım, Selçukhatun
İHSANİYE	İhsaniye Mh. Fatih Cd. No:3 İhsaniye Mahalle Muhtarlığı Yanı	Ahmet Yesevi, Akpınar, Alaaddinbey, Altınşehir, Ataevler, Bağlarbaşı, Balat, Barış, Cumhuriyet, Demirci, Emek (Belde), Ertuğrul, Esentepe, Fethiye, Geçit, Hamitler, İhsaniye, Işıktepe, Karaman, Minareliçavuş, Özlüce, Ürünlü
PİREMİR	Piremir Mh. Çamlık İçi Muhtarlık Yanı	152 Evler, Akçağlayan, Davutdede, Değirmenlikızık, Eğitim, Karaağaç, Maltepe, Mollaarap, Piremir, Sinandede, Sıracevizler, Şükranıye, Teferrüç, Temenyeri, Umurbey, Yenimahalle, Zümrütevler
SİTELER	Siteler Mh. Selçukbey Cd. Verem Savaş Dispanseri Yanı	75. Yıl, Bağlaraltı, Cumalıkızık, Değirmenönü, Erikli, Ertuğrulgazi, Esenevler, Fidyekızık, Güllük, Kaplıkaya, Karapınar, Mimarsinan, Ortabağlar, Selçukbey, Siteler, Yiğitler
VATAN	Vatan Mh. Vatan Cd. 2.Bülbül Sk. No:3	Anadolu, Arabayatağı, Çınarönü, Demetevler, Doğanevler, Duaçınarı, Hacıvat, İsabey, İsmetiye, Kazım Karabekir, Mevlana, Millet, Samanlı, Şirinevler, Ulus, Vakıf, Vatan, Yavuzselim, Yunusemre
ZAFER	Zafer Mh. Zafer Bulvarı No:Bila	Altınova, Atıcılar, Bahar, Başaran, Çirişhane, Demirtaşpaşa, Elmasbahçeler, Gülbahçe, Hacıilyas, Kayhan, Kemerçeşme, Kırcaali, Kiremitçi, Kızıyakup, Koğukçınar, Küçükbalıklı, Küplüpinar, Namık Kemal, S. Garaj, Sakarya, Selamet, Tayakadın, Tuna, Ulu, Veysel Karani, Yeşilova, Zafer

Tablo 11: Kent Gönüllü Evleri'nin hizmet verdiği mahalleler

Mahallelilerin isteklerinin ilgili yerlere ulaştırılmasında, konuya göre ilgili kurumlarla işbirliklerinin yapılmasında ve organizasyonların düzenlenmesinde Bursa Büyükşehir Belediyesi Yerel Gündem 21 çalışanları aracı olmaktadır.

Kent Gönüllü Evleri'ndeki gönüllü grupların aktiviteleri şöyledir :

Gönüllü Gruplar

1. Bölge Temsilcileri (muhtarlar, okul idarecileri, kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları temsilcileri) ile toplantılar: Kent Gönüllüleri Evleri'nde yapılan bu toplantılarda, bölgede yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri tartışılmaktadır.

2. Kadın Kurulları: Zaman zaman bir araya gelen Kadın Kurulları, Huzurevi Ziyareti, Kermesler, Özel gün kutlamaları, kurs taleplerinin alınması vb... çalışmalar yapmakta, bölgelerinde yaşadıkları sorunları ortaya koymakta ve çözüm önerileri geliştirmektedirler.

3. Çocuk ve Gençlik Kurulları: Çocuk ve Gençlik Kurulları da bölgelerindeki sorunları ve çözüm önerilerin konuşmak amacıyla zaman zaman bir araya gelmektedirler. Tiyatro, piyes, koro, dans, futbol, interaktif İngilizce vb. aktivitelere katılıp, hazırladıkları gösterileri de çeşitli etkinliklerde sergilemektedirler.

Kurslar:

Kent Gönüllüleri Evleri'nde, özellikle bayanların el emeğini geliştirme ve ürettiklerini satarak ev ekonomilerine katkıda bulunmalarını sağlamak amacıyla, Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı Halk Eğitim Merkezleri ile işbirliği içerisinde ve sponsorların katkıları ile "Dikiş", "Makine

Nakışı", "Ev Mefruşatı", "El Sanatları", "Takı Tasarımı", "Ahşap Boyama", "Kırkyama" vb... kurslar gerçekleştirilmektedir.

Yine, Halk Eğitim Merkezleri ve gönüllü eğitmenler ile işbirliği içerisinde "Okuma - Yazma", "Bilgisayar", "Resim", "Aerobik - Step" vb. alanlarda bireylerin gelişimine yönelik kurslar da yapılmaktadır.

Gönüllü Gruplar:

Sağlık, hukuk, çevre vb... konularda çeşitli kurumlarla işbirliği içerisinde bilgilendirme toplantıları gerçekleştirilmektedir. Gerçekleştirilen bilgilendirme toplantılarından bazıları aşağıda verilmiştir:

TOPLANTI KONUSU	TOPLANTI KONUSU
Kadın Sağlığı	Üreme Sağlığı / CYBH
Zararlı Alışkanlıklar	Yaşlı ve Özürlü Sağlığı
Ergenlik Çağı Sorunları	Aile İçi İletişim
Çocuğun Psikososyal Gelişimi	Anne Baba Olmanın Altın Kuralları
Çocuk Sağlığı	Çocuk Eğitiminde Ceza ve Ödül
İlkyardım	Çocuklarda Duygusal Gelişim ve Korkuları
Aile İçi Şiddet	Çocuklarda Görülen Davranış Bozuklukları
Alkol ve Madde Bağımlılığı	Çocukları Tanıma ve Yönlendirme Sanatı
Basit İlkyardım / yanlış sağlık uygulamaları / tarım ilaçları ile zehirlenme	Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu
Bebek Bakımı ve Beslenmesi	Dil Gelişimi ve Konuşma Bozuklukları
Bulaşıcı Hastalıklardan Korunma	Sevgi Ama Nasıl?
Ergen ve Menopoz Beslenmesi	Aile Planlaması / Doğum Kontrolü
Ev kazalarından korunma / CO ₂ Zehirlenmesi	Gebelik Takibi ve Gebelikte Dikkat Edilmesi Gereken Konular (Sezaryen mi? Normal Doğum mu?)
Gebe, loğusa sağlığı ve beslenmesi / akraba evliliği ve kan uyumsuzluğu	İnfertilite (Kısırlık) Tedavisi
Sağlıklı su kullanımı, Hijyen, Konut ve Çevre Sağlığı	Kadın Hastalıkları ve Kansere Erken Tanının Önemi - Meme Hastalıkları
Sigara Kullanımı ve Etkileri	Meme Hastalıkları ve Kendi Kendine Meme muayenesinin önemi

Tablo 12: Kent Gönüllü Evleri'ndeki bilgilendirme toplantıları

Çeşitli Etkinlikler:

Önemli gün ve haftaların kutlanması, kursların sertifika töreni, kermes, sergi, şenlik gibi çeşitli etkinlikler de gerçekleştirilmektedir.

BURSA'DA SOSYAL GELİŞİM SAĞLAMAK

Bursa'da sosyal gelişimi desteklemek amaçlı birçok kurum ve kuruluş tarafından projeler üretilmekte ve uygulanmaktadır. Bursa şehri bu konuda gerçekten büyük bir zenginliğe, gönüllülüğe ve inanca sahiptir. Ancak bu kitapta Bursa Büyükşehir Belediyesi ve Bursa Sağlık İl Müdürlüğü tarafından veya ortaklığı ile yürütülen sosyal projeler aktarılmıştır.

1. RİSK ALTINDAKİ ÇOCUKLARIN MESLEKİ EĞİTİM VE REHABİLİTASYONU PROJESİ

HEDEFLER:

- Suça itilmiş 14-17 yaş grubundaki çocukları topluma kazandırmak
- Psikolojik rehabilitasyon uygulamak
- Projede yer alan çocuklara mesleki eğitim vermek (BESOB)
- Sosyokültürel aktiviteler yapmak

PROJE SÜRESİ: Ocak 2003-Nisan 2005

ORTAKLAR:

- Bursa Büyükşehir Belediyesi Yerel Gündem 21
- BOSCH Anonim Şirketi
- İl Emniyet Müdürlüğü Çocuk Şubesi
- E Tipi Kapalı ve Açık Ceza Evi Müdürlüğü
- Uludağ Üniversitesi Psikoloji Bölümü

PROJE BEKLENTİLERİ:

- Çocukların kötü alışkanlıklarını bırakması
- Mesleki becerilerinin gelişmesi
- Suça karışma oranının azalması

SONUÇLAR: Çocukların suça karışma oranı azalmış, bazılarının istihdamı sağlanmış, 5. aşama programı başlatılmıştır. Her aşama ortalama 6 aydan oluşmaktadır. Bu sürenin 3 ayı çocukların tespiti, aileler ve çocuklarla görüşme ve ikna ile, geri kalan 3 ayı ise yoğun mesleki eğitim ve psikolojik rehabilitasyon ile geçmektedir. Her aşamada farklı türde suç işlemiş ve farklı semtlerde yaşayan çocuklar seçilmektedir.

2. İHTİYAÇ SAHİBİ BAYANLARA ÇOCUK BAKICILIĞI EĞİTİMİ PROJESİ

HEDEFLER:

- İhtiyaç sahibi kadınlara ekonomik özgürlük kazandırmak ve yaşam kalitelerini arttırmak
- Çocuklarımızın daha eğitilmiş ve bilinçli kişilerce bakımının sağlamak

PROJE SÜRECİ: Mayıs 2005 - Aralık 2005

ORTAKLAR:

- Bursa Büyükşehir Belediyesi Yerel Gündem 21
- İl Milli Eğitim Müdürlüğü
- İl Sağlık Müdürlüğü
- Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü
- MBA Danışmanlık Yetkili Özel İstihdam Bürosu

PROJE BEKLENTİLERİ:

- Bursa'da 25-45 yaş aralığında bulunan ihtiyaç sahibi kişilere, 0-4 yaş grubu çocuklara bakıcılık yapmak konusunda mesleki beceri kazandırılarak istihdam imkanlarının artırılması
- Eğitimli ve bilinçli çocuk bakıcısı sayısının artması, ailelerin bilinçlenmesi

SON DURUM: Proje kapsamında eğitim verilecek kişiler için ön başvurular alındı. Başvuran 70 kişinin ihtiyaç sahibi olma durumları ve psikolojik test sonuçlarına göre aralarından 40 kişi belirlenmiştir. Projeye hibe katkı sağlayabilmek için SRAP'a (Sosyal Riski Azaltma Projesi) gönderilmiştir.

3. İŞİTME ENGELLİLERİN KAMU KURUMLARIYLA İLETİŞİMİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ PROJESİ**HEDEFLER:**

- Sağır ve dilsizlerin sosyal hayata katılımını arttırmak
- İlgili kamu kurumu temsilcilerine işaret dili eğitimi vermek
- Kurumlara yönelik, engelli çalışan ilişkileri hakkında eğitim semineri vermek

PROJE SÜRECİ: Mayıs 2005 - Eylül 2005

ORTAKLAR: Bursa Büyükşehir Belediyesi Yerel Gündem 21, Türkiye Sağır ve Dilsizler Derneği Bursa Şubesi, Bursa Valiliği

PROJE BEKLENTİLERİ:

- İşitme engelli vatandaşların kamu kurumları çalışanları ile olan iletişiminin kolaylaşması
- Kamu kurumu çalışanlarının engellilerle ilişkiler konusundaki bilgi seviyesinin artması

SON DURUM: Büyükşehir Belediyesi personeline 2004 yılında bu konuda eğitim verilmiş, elde edilen deneyimler diğer kamu kurumlarının personeline yönelik Mayıs ayında başlatılacak eğitimlere aktarılabacaktır.

4. ENGELLİLERİN MESLEKİ EĞİTİMİ PROJESİ**1) PLANLANAN HEDEFLER:**

- Engellilerin gelir seviyesinin artmasına ve toplumla entegrasyonlarına katkıda bulunmak
- Bursa kültürünün tanıtımına ve turizmin gelişmesine katkıda bulunmak
- Bursa'ya özgü, turistik hediyelik eşya eksikliğini karşılamak

PROJE SÜRESİ: Mayıs 2005 - Mayıs 2006

ORTAKLAR:

- Bursa Büyükşehir Belediyesi Yerel Gündem 21
- İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü
- İl Milli Eğitim Müdürlüğü
- TÜRSAB
- Türkiye Sakatlar Derneği Bursa Şubesi
- Bursa Böbrek Hastaları Derneği
- Bursa Yerel Gündem 21 Sosyal Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği
- Dağ-Der

PROJE BEKLENTİLERİ :

- Engelli vatandaşlarımızın mesleki beceri kazanması
- Özgüvenlerinin ve gelir seviyelerinin artması
- Engelli de olsalar kendilerine ve topluma yarar sağlayabileceklerini görerek yaşam sevinçlerinin artması
- Bursa'ya özgü hediyeelik eşya eksiliğinin karşılanması
- Bursa'nın tanıtımına katkı sağlanması

SON DURUM : Ortakların görüşleri alınarak proje metni hazırlanmış ve hibe fon desteği sağlamak amacıyla UNDP Yerel Projelere Destek Programı'na başvurulmuştur. Proje uygulama alanı olarak kullanılacak Siteler Kent Gönüllüleri Evi'nde engelli vatandaşlarımızın kullanımına uygun fiziksel düzenlemeler yapılmıştır. Proje, Nisan 2005'te Yerel Projelere Destek Programı'ndan fon almaya hak kazanmıştır.

II) TAMAMLANMIŞ HEDEFLER:

- Engellilerin istihdamını sağlamak kendilerine olan özgüvenlerini geliştirmek
- Psiko-sosyal destek sağlamak
- Engellileri sosyal hayata entegre olmaları için motive etmek

PROJE SÜRECİ: Aralık 2003- Temmuz 2004

ORTAKLAR: Bursa Büyükşehir Belediyesi Yerel Gündem 21, BEGEV, BUSİAD

PROJE BEKLENTİLERİ:

- Engellilerin mesleki becerilerinin gelişmesi
- Sosyal hayata entegre olma süreçlerinin hızlanması
- Bazılarının işe yerleşmesi

SONUÇLAR: 15 kişi konfeksiyon alanında kursu bitirmiş olup, 5 kişi sertifika almış, 8 kişinin istihdamı sağlanmıştır.

5. EVLAT EDİNER AİLELERE ANNE - BABA EĞİTİMLERİ PROJESİ

HEDEFLER:

- Ruhsal, sosyal ve bedensel açıdan çocuk gelişimine ve sağlıklı çocuklar yetiştirilmesine katkıda bulunmak
- Çocuk gelişimi ve yetiştirilmesi konusunda anne babaların bilgi düzeyini arttırmak
- Anne babalarda olumlu tutum değişiklikleri oluşturmak

PROJE SÜRESİ: Haziran 2004'te başlayan eğitimler, İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'nden gelen talep doğrultusunda devam etmektedir.

ORTAKLAR: Bursa Sağlık Müdürlüğü ve İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü

PROJE BEKLENTİLERİ :

- Evlat edinen ailelerin çocuk gelişimi ve yetiştirilmesi konusunda bilgi düzeylerinin artırılması
- Daha mutlu ve sağlıklı nesiller yetişmesine katkıda bulunulması

SON DURUM: 2004 yılında Bursa merkez ve ilçelerinden 27 evlat edinen aileye eğitim verilmiştir. Katılımcılara uygulanan ön ve son testler programın etkinliğini göstermektedir.

6. ÇOCUĞUN PSİKOSOSYAL GELİŞİMİNİ DESTEKLEME PROJESİ

HEDEFLER:

- Çocuk gelişiminin en hızlı olduğu gebelik ve 0-6 yaş döneminde çocuğun bedensel, sosyal ve ruhsal gelişiminin desteklenebilmesi için psiko-sosyal gelişim yöntemlerinin sağlık ocağı hizmetleri içine entegre etmek,
- Birinci basamak sağlık personelinin çocuk gelişimini destekleme konusunda bilgi ve becerilerini arttırmak ve gerekli materyalleri sağlamak,
- Sağlık personeli ile ebeveynler arasında olumlu, destekleyici bir ilişki gelişmesini sağlamak,
- Ebeveynleri ebe, hemşire ve hekimlerin yaptıkları görüşmelerle çocuk gelişimi, çocuk bakımı, gebe ve çocuk beslenmesi, sosyal desteklere ulaşma yolları ve çocuklara uyaran sağlanmasının önemi konusunda bilgilendirmek,
- Ebeveynlerin, çocuklarının gelişimini ve sağlığını etkileyebilecek ruhsal sorunları erken teşhis etmesini ve tedavisini sağlamak,
- Ciddi düzeyde yoksulluk yaşayan ailelere mümkün olan sosyal desteği sağlamak,
- Beslenme yetersizliği olan gebe ve çocukların tespiti, beslenme eğitimi ve düzenli besin desteği sağlamak,
- Erzak, giyecek, yakacak, sağlık giderleri gibi temel ihtiyaçları desteklemek,
- İhtiyacı olan çocuklara oyuncak sağlamak,
- Anne ve çocuğa yönelik istismarı önlemek,
- Çocuğun gelişimsel geriliklerini erken teşhis etmek,
- Çocuğu ve kadını destekleme amaçlı kurulmuş kamu kuruluşları ve STK'lar arasında koordinasyonu sağlayarak, olanakları erken çocuk gelişimini desteklemeye yönlendirmektir.

PROJE SÜRESİ: Mayıs 2000'de başlayan projenin devamlılığı planlanmaktadır.

ORTAKLAR:

- Bursa Sağlık Müdürlüğü, Adil Onar Eğitim Vakfı
- Ana Çocuk Sağlığı Yardım ve Eğitim Derneği
- Bursa Kimsesizler ve Yoksul Hastalara Sosyal Hizmetler Derneği
- Çocukları koruma Derneği
- Fakir ve Muhtaçlara Yardım Derneği
- HASVAK
- İl Sosyal yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
- Türkiye Kızılay Derneği Bursa Şubesi

PROJE BEKLENTİLERİ:

- Psikososyal gelişimi destekleme yöntemlerinin sağlık ocağı hizmetleri içine entegre edilmesi
- Anne-Baba-Gebelerde çocuklarının gelişimini destekleyecek olumlu tutum ve davranışların gelişmesi
- Sağlık ocağında görevli ebe/hemşire ve hekimlerle halk arasında olumlu ilişki kurulması
- Ruhsal ve bedensel açıdan sağlıklı nesiller yetişmesine katkıda bulunulması

SONUÇLAR:

A) Sağlık ocağı verilerinin aylık olarak izlenmesi sonuçları

	2002	2003	2004
Program kapsamındaki sağlık ocağı sayısı	10	10	15
Program kapsamındaki sağlık ocaklarının toplam nüfusu	225.000	225.000	341.000

İzlenen toplam gebe sayısı	1 911	2321	3581
İzlenen toplam çocuk sayısı	3976	6007	8490
Görüşülen toplam baba sayısı	279	266	520
Sağlık ocağı hekimine yönlendirilen olgu sayısı	178	280	1182
Sağlık ocağı hekimi tarafından görülen sayı	148	259	1042
Sağlık ocağı hekimi tarafından tanı konulan olgu sayısı	68	145	502
İkinci basamağa sevk edilen olgu sayısı	16	14	119
Psikososyal destek ve danışmanlık sağlanan olgu sayısı	60	91	425
Sosyal destek kuruluşlarına yönlendirilen olgu sayısı	118	247	206
Sosyal destek sağlanan olgu sayısı	39	224	156
Düzenli besin desteği sağlanan olgu sayısı	-	-	96
Oyun materyali sağlanan olgu sayısı	-	-	46

Tablo 13: ÇPGD Programı yıllık verileri

	2003				2004			
	Gebe	Anne	Çocuk	Baba	Gebe	Anne	Çocuk	Baba
Depresyon	12	17	–	1	44	105	3	10
Anksiyete bozukluğu	19	13	–	2	82	95	5	6
Diğer psikiyatrik bozukluklar	–	1	–	–	2	3	3	–
Gelişim gerilikleri	–	–	–	–	–	–	13	–
Diğer hastalıklar	13	9	32	8	9	4	44	–
Beslenme yetersizliği	–	–	5	–	12	–	48	–
Görme sorunları	–	–	–	–	–	–	–	–
İşitme sorunları	–	–	–	–	–	1	3	–
İstismar	3	5	5	–	15	36	11	–

Tablo 14: ÇPGD Programı kapsamında tanı konulan vakaların yıllara göre dağılımı

B) Düzenli besin desteği alan vakaların Denver Gelişim Tarama Testi ile izlenmesi ve düzenli ağırlık izlenmesi sonuçları

Düzenli besin desteği sağlanarak sonuçları izlenen ilk 21 olgunun, 3 aylık besin desteği sonunda 13 (%62)' tanesinde ağırlık persentilinde iyileşme olduğu görülmüştür.

Besin desteği sağlanan olgular aynı zamanda Denver Gelişim Tarama Testi ile izlenmektedir. Besin desteğinin başlangıcında yapılan ölçümlerde bu olguların %65'inin yaş düzeyinin altında ya da alt sınırdaki olduğu ve gelişimlerinin özel programlarla desteklenmesine gereksinim olduğu görülmüştür.

Bu çocuklardan 12 tanesine, üç aylık besin desteği sonrasında Denver Gelişim Tarama Testi ikinci kez yapılmış, bunlardan 3 (%25) tanesinin normal gelişim seviyesini yakaladığı görülmüştür. Düzenli besin desteği alan çocukların izlenmesi sürmektedir.

C)Saha etkinlik araştırmaları sonuçları

ÇPGD Programı kapsamında çocuğu izlenen annelerle yapılan görüşmelerin etkinliğini değerlendirmek amacıyla bir araştırma yapılmıştır. Araştırmaya ÇPGD Programı kapsamında hizmet veren on sağlık ocağı ve benzer sosyoekonomik ve kültürel bölgelere hizmet veren kontrol grubu beş sağlık ocağı alınmıştır. Çocuklarının izlenmesi amacıyla ebe/hemşirelerle en az üç görüşme yapılmış, 12-24 aylık çocuğu olan anneler çalışmaya dahil edilmiştir. Çocuğun gelişimine yönelik herhangi bir risk faktörü göz önünde bulundurulmamıştır. Bu sağlık ocaklarında, çocuklarının izlemi sırasında yapılan görüşmeler sonucu oluşabilecek bazı davranış değişikliklerini ölçmek amacıyla bir ölçek geliştirilmiştir.

Program kapsamında 109 anne ve kontrol grubu sağlık ocaklarından 67 anneye, tarafsız anketörler tarafından ölçek uygulanmıştır. Ölçeğin güvenirlik katsayısı Cronbach Alfa Katsayısı ile hesaplanmış ve 0.63 olarak bulunmuştur. Ölçek güvenilir olarak kabul edilmiştir.

7. "BİR ÇOCUK YETİŞTİRİYORUZ" PROJESİ

HEDEFLER:

- Ruhsal, sosyal ve bedensel açıdan çocuk gelişimine ve sağlıklı çocuklar yetiştirilmesine katkıda bulunmak
- Ebeveynlerin bu çocuğun psiko-sosyal gelişimi konusundaki duyarlılığını arttırmak
- Çocuğun ruhsal, sosyal ve bedensel gelişimini destekleyici tutumlar konusunda anne baba eğitimlerinde sağlık ocaklarını aktif merkezler haline getirmek

PROJE SÜRESİ: Ekim 2003'de başlayan eğitimlerin çeşitli dönemlerde Sağlık Ocakları'nda sürdürölmektedir.

PROJE YÜRÜTÜCÜSÜ: Bursa Sağlık Müdürlüğü

PROJE BEKLENTİLERİ:

- Çocuk gelişimi ve yetiştirilmesi konusunda anne babaların bilgi düzeylerinin artırılması
- Anne babalarda olumlu tutum değişiklikleri oluşturulması

8. KADINLARIN BİLİNÇLENDİRİLMESİ VE TOPLUMDAKİ ROLLERİNİN GÜÇLENDİRİLMESİ PROJESİ

HEDEFLER :

- Bursa'nın yoksul mahallerinde (Işıktepe, Yavuzselim ve Yunuseli) yaşayan kadınların eğitim seviyelerini yükseltmek ve sosyal yaşama katılımlarını arttırmak
- Kadın sağlığı, aile planlaması, üreme sağlığı, kadınlarda özgüven ve kişisel gelişim ve bulaşıcı hastalıklar konularında eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları gerçekleştirmek
- Sosyokültürel etkinlikler düzenlemek
- Okuma yazma kursları açmak
- Kadın Meclisi ve Kent Gönüllüleri Evleri'ndeki kadın kurulları etkinliklerine aktif katılımı arttırmak

- Yeni kurulmakta olan Yenişehir Yerel Gündem 21 kadın gönüllülerinin sayısını arttırmak

ORTAKLAR:

- Bursa Büyükşehir Belediyesi Yerel Gündem 21
- İl Milli Eğitim Müdürlüğü
- Türk Kadınlar Konseyi Derneği
- Işıktepe, Yavuzselim, Yunuseli Mahalle Muhtarlıkları
- Bursa Kuaförler Odası
- Yenişehir Yerel Gündem 21

PROJE BEKLENTİLERİ:

- Seçilen pilot bölgelerdeki (Yavuzselim, Işıktepe, Yunuseli) kadınların eğitim seviyesinin artması ve kent yaşamına daha aktif katılması
- 60 kadının okur-yazar olması
- Kadın Meclisi ve Kent Gönüllüleri Evleri kadın kurulları üye sayısının artması
- Yenişehir Yerel Gündem 21'in Kadın Meclisi altyapı çalışmalarına katkı sağlanması

PROJE SÜRECİ: Mayıs 2005-Mayıs 2006

SONUÇLAR : Projeye fon desteği elde etmek için Yerel Projelere Destek Programına (YPDP) başvurulmuş, 2005 Nisan ayında proje YPDP'den fon almaya hak kazanmıştır.

9. SOSYAL YARDIMLAŞMA VE YOKSULLUKLA MÜCADELE PROJESİ

HEDEFLER:

- Her Kent Gönüllüleri Evi'nde yoksulluk haritası oluşturulmasına ilişkin veri toplamak
- Gıda Bankası oluşturmak
- Alacahırka Kent Gönüllüleri Evi'nde Sosyal Dayanışma Proje Koordinasyon Ofisi oluşturmak ve tüm proje faaliyetlerinin ve veri toplama işinin bu ofisten koordine edilmesini sağlamak
- Bursa ili Yoksulluk Haritası'nı oluşturmak
- Alacahırka, Vatan, Siteler, Piremir, Hocataşkın, Çekirge, İhsaniye ve Zafer Kent Gönüllüleri Evleri'nde yoksul ailelerin çocuklarına yönelik okul öncesi eğitim programı uygulamak
- Alacahırka, Vatan, Siteler, Piremir, Hocataşkın, Çekirge, İhsaniye ve Zafer Kent Gönüllüleri Evleri'nde sevgi mağazaları oluşturmak, böylece yoksul vatandaşlarımızın giysi ve eşya ihtiyaçlarını karşılamak
- Alacahırka, Siteler, Piremir, Hocataşkın, Zafer, İhsaniye, Çekirge ve Vatan Kent Gönüllüleri Evleri'nde belirlenecek 40 yoksul kadının eğitim seviyesinin artırılmasına yönelik bilgilendirme toplantıları düzenlemek
- Yoksulluk haritası verileri doğrultusunda belirlenecek 60 kişiye mesleki eğitim vermek ve istihdam edilebilirliklerini sağlamak

PROJE SÜRECİ: Haziran 2004 – 2007

ORTAKLAR:

- Bursa Büyükşehir Belediyesi Yerel Gündem 21
- Bursa Yerel Gündem 21 Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
- Valilik SYDV İl Vakıf Müdürlüğü
- Tarım İl Müdürlüğü
- Uludağ Üniversitesi Çalışma Ekonomisi Bölümü
- Uludağ Üniversitesi İstatistik Bölümü

- Uludağ Üniversitesi Veterinerlik Fakültesi
- İl Sağlık Müdürlüğü
- İl Milli Eğitim Müdürlüğü
- Et-Ba A.Ş.
- Jinemed
- BUKED³⁶
- GÜMTOB³⁷

PROJE BEKLENTİLERİ:

- Yoksulluk Haritasının oluşturulması ve bu haritanın yoksullukla mücadele ile ilgili tüm resmi ve tüzel kişi, kurum ve kuruluşların daha sağlıklı ve yerinde çalışmalar yapabilmeler için rehber olması
- Sevgi Mağazaları ile yoksulların giysi ve eşya ihtiyaçlarına yardımcı olunması
- Gıda Bankası ile yoksulların gıda ihtiyaçlarının karşılanması
- Eğitim verilen 60 kadının mesleki beceriler kazanması
- Mesleki beceri kazananların en az %70'inin istihdamının sağlanması
- 360 tane 5-6 yaş grubu çocuğun okul öncesi eğitim alması

SONUÇLAR: Proje metni hazırlanmış, maddi destek elde etmek amacıyla Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Teşvik Fonu'na başvurulmuştur. Sevgi Mağazaları oluşturulmuş, Yoksulluk Haritası için veriler toplanmaktadır. Gıda Bankası oluşturulması için çeşitli kurumların desteği alınarak alt yapı çalışmaları devam etmektedir.

³⁶ Bursa Uludağ Kültür ve Eğitim Derneği

³⁷ GÜMTOB – Güney Marmara Turizm ve Otelciler Derneği

BURSA'DA GÜVENDE OLMAK

1. AFET BİLGİ BANKASI PROJESİ

HEDEFLER:

- Mevcut Afet Bilgi Bankası'nın güncellemek
- Afet senaryolarının düzenlenip kullanılabilirliğini arttırmak

PROJE SÜRECİ: 2000 yılında başlamış olan proje, süreklilik arz edecektir. Afet Bilgi Bankasına kentteki eğitim ve sağlık kurumları, laboratuvarlar, eczaneler, camiler, itfaiye, konaklama tesisleri ve depremde hasar gören binaların bilgileri girilmiştir.

ORTAKLAR : Bursa Büyükşehir Belediyesi teknik birimleri ve diğer kamu kurumları

PROJE BEKLENTİLERİ: Afet esnasında güncel ve kullanılabilir bir afet bilgi bankasına sahip olmak

SONUÇ: Afet Bilgi Bankası'na kentteki eğitim ve sağlık kurumları, laboratuvarlar, eczaneler, camiler, itfaiye, konaklama tesisleri ve depremde hasar gören binaların bilgileri girilmiştir. BBB sınırlarının 5216 sayılı yasayla genişlemesi sonucu BBB alanı genişlemiş yeni alanda öncelikli olarak kamu kurumu yerlerinin tespit edilmesi için çalışmalar başlatılmış, Afet Bilgi Bankasına altlık teşkil edecek eğitim ve sağlık kurumları, laboratuvarlar, eczaneler, camiler, itfaiye, konaklama tesisleri yerlerinin tespit edilebilmesi ve bilgilerinin edinilmesi 2 adet GPS alınmış ve 2 adet personel görevlendirilmiştir. Sisteme aşağıdaki bilgiler girilmiştir:

- 253 adet eğitim kurumu
- 142 adet sağlık kurumu
- 27 adet laboratuvar
- 481 adet eczane
- Büyükşehir sınırları içindeki camilerin adres bilgileri
- İtfaiye Daire Başkanlığı'na ait itfaiye grupları adres bilgileri, personel bilgileri (grup adı, personel adı, soyadı, görevi), araç bilgileri (grup adı, arozöz, merdiven, otomatik merdiven, jip, pikap, tanker, cenaze aracı, ambulans, kurtarma aracı sayıları)
- Büyükşehir sınırları içindeki otel ve konaklama yerlerinin adres bilgileri
- 17 Ağustos Depremi'nde Bursa içinde hasar gören 419 binanın hasar dereceleri

2. AKOM (AFET KOORDİNASYON MERKEZİ)

HEDEFLER:

- Normal hayatı etkileyebilecek büyüklükte deprem, yangın, su baskını, heyelan v.s. gibi afetlerin meydana gelmesine önceden hazırlıklı olmak,
- Bu tarz bir afet esnasında ve sonrasında oluşacak olan acil yardım hizmetlerinin tüm birimlerce koordinasyonu sağlanarak can ve mal kaybının en aza indirilmesini ve kent güvenliğini sağlamak.

PROJE SÜRECİ: Başlangıcı 17-08-2004 olan çalışma devamlılık arz etmektedir.

ORTAKLAR:

- İtfaiye Daire Başkanlığı
- Sivil Savunma Uzmanlığı
- Sağlık ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı
- Fen İşleri Daire Başkanlığı
- Ulaşım Daire Başkanlığı
- APK Daire Başkanlığı

- İmar İşleri Daire Başkanlığı
- Projeler Daire Başkanlığı
- Çevre Koruma Daire Başkanlığı
- Makine İkmal Bakım ve Onarım Daire Başkanlığı
- İştirakler ve İşletmeler Daire Başkanlığı
- Çevre Koruma Daire Başkanlığı
- BUSKİ Genel Müdürlüğü
- Yerel Gündem 21 Şube Müdürlüğü
- Yol Bakım ve Onarım Şube Müdürlüğü
- Kent Bilgi Sistemleri Şube Müdürlüğü
- Otobüs İşletmesi Şube Müdürlüğü
- Zemin Etütleri Araştırma Şefliği
- Basın Halkla İlişkiler Şube Müdürlüğü
- Protokol ve Dış İlişkiler Şube Müdürlüğü
- Zabıta Müdürlüğü
- BESAS
- BURULAŞ
- BURSAGAZ

PROJE BEKLENTİLERİ :

- Afet anında en kısa sürede koordineli ve süratli bir çalışmayla olaya hakim olunabilmesi
- Afet Acil Yardım Teşkilatı'nda yeterli, yetenekli personel, araç ve gerecin her an göreve hazır vaziyette olması
- Halkın afete karşı bilgili, tecrübeli olmalarını sağlanması
- Afet anında her türlü zayıflığın ve hasarın can ve mal kaybının asgari düzeyde olmasının sağlanması
- Hasara uğraması muhtemel mahallerde yaşayan halkın can ve mal kaybını en aza indirici tedbirlerin alınması
- Sağlık tesisleri, stratejik öneme sahip bina ve tesisler, Kriz Komuta Merkezi, Silahlı Kuvvetler Tesisleri, şehirler arası otobüs terminali, havaalanı, BOİ Hareket Şeflikleri ve Otobüs İşletmesi hizmet alanına, BOTAŞ, BUSKİ, Türk Telekom ve Tedaş kritik noktalarına, İtfaiye birimlerine ve Çadırkent alanlarına ulaşım alternatiflerinin hazırlanarak ulaşımın sağlanması ile iskele olarak kullanılabilecek ilçe ve beldeler arasında ulaşım bütünlüğünün sağlanarak ulaşım karmaşasının önlenmesi

SONUÇLAR: Personel, araç, gereç, müdahale ekipleri ve arazi ile ilgili mevcut durum saptanmıştır. Bursa Büyükşehir Belediyesi ve BUSKİ arama kurtarma ekipleri tarafından ortak tatbikatlar yapılmış olup, çalışmalar devam etmektedir.

3. İTFAİYEİNİN REORGANİZASYONU PROJESİ

HEDEFLER : Bir şehrin sağlıklı olabilmesi için, aynı zamanda güvenli bir şehir olması gerekir.

Uluslararası uzman kuruluşların çalışmalarına (NEPA) baktığımızda, bir itfaiye aracının yangına ulaşması çok riskli bölgelerde 3 (üç), orta riskli bölgelere 5 (beş), az riskli bölgelere 7 (yedi) dakika sürmektedir.

İtfaiye Daire Başkanlığı "Sağlıklı Şehirler Projesi" iki dönem halinde olup; birincisi; "**KISA DÖNEM KENT GÜVENLİĞİ**", ikincisi; "**UZUN DÖNEM KENT GÜVENLİĞİ YATIRIMLARI**" şeklinde önerilmektedir.

Birinci dönem, hali hazırda uygulanan kısa dönem kent güvenliğinin hedefi; yoğun eğitim ve tanıtım çalışmalarına dayanmaktadır. İkinci dönem ise, uzun dönemli yatırımları kapsamaktadır.

Projenin temel hedefi ise; bir yandan eğitim ve tanıtım faaliyetlerini sürdürürken, diğer yandan yeni yetişmiş uzman personel, teknik donanım, depreme dayanıklı itfaiye istasyonları, yüksek kapasiteli itfaiye araçları temin ederek hem müdahale süresini, hem görev çıkış sayılarını rakamsal olarak sağlıklı şehirler seviyesine ulaştırmaktır. Hedeflenen seviyelere ulaşıldıktan sonra, personel ve araç yatırımlarını aşağılara çekmektir.

YATIRIMLAR

- Yeni nitelikli personel ve teknik donanım takviye edilmesi
- Mevcut itfaiye istasyonlarına proje kapsamında yenilerinin eklenmesi
- Özlüce İtfaiye Tesislerinin yapılması
- Mevcut itfaiye araçlarına, yüksek kapasiteli araçların takviye edilmesi
- AKOM' un faaliyete geçirilmesi
- Küçükbalıklı İtfaiye İstasyonu İnşaatı

PROJE SÜRECİ: 2005 - 2009

BURSA İTFAİYESİ İSTASYONLARININ DURUMU

Bursa'da 7 tane istasyon bulunmaktadır. Bunlar merkez Zafer Grubu olmak üzere; Gençosman, Yıldırım, Mimarşinan, Işıklar ve İhsaniye Gruplarıdır. Bunlardan 3'ü Yıldırım İlçesi, 2'si Osmangazi ve 1'i Nilüfer İlçesi sınırları içindedir.

Osmangazi İlçesi'ndeki grupların arası yaklaşık 1.7 km. olup, ilçenin en kuzey bölgesinin en yakın istasyona uzaklığı yaklaşık 4 km, en güney bölgesinin en yakın istasyona uzaklığı ise yaklaşık 1.5 km.dir. Ancak arazi engebeli yollardadır. İlçenin batısında itfaiye gruplarına yaklaşık 10 km. mesafeye ulaşan yerleşim yerleri mevcuttur; ancak bu bölgenin bir kısmı Nilüfer İstasyonuna daha yakındır.

Yıldırım İlçesi'ndeki Işıklar ve Yıldırım İtfaiye Grupları ilçenin güney doğusundadır ve merkeze yakınlıkları 2 km.dir. Mimarşinan Grubu, Yıldırım İlçesi'nin en doğusundadır ve merkeze yakınlığı 7 km 'dir.

Nilüfer İlçesi'ndeki istasyon ilçenin merkezindedir. En uzak mahalleler istasyona yaklaşık 15 km. mesafededir. Bir aracın yangın anonsunu aldıktan 30 sn. sonra grubu terk etmesi gerekir. Her ne kadar kritik noktalara ulaşma süresi 5-6 dakika olarak belirtilmiş olsa da bu teorik olup, trafik ve yol durumu ile mesafeler de dikkate alındığında bunun mümkün olamayacağı anlaşılmaktadır. Bu konuda yapılmış bir istatistik bulunmamaktadır.

PLANLANAN İSTASYONLAR

- Hamzabey veya Çekirge
- Değirmenlikızık veya Zümrütevler
- Soğanlı
- Duaçınarı veya Arabayatağı
- İsabey veya Cumalıkızık
- Beşevler küçük sanayi
- Bağlarbaşı
- Küçükbalıklı (İnşaat devam etmekte)
- Özlüce Eğitim ve İtfaiye tesisleri

Hamzabey, Çekirge, Değirmenlikızık, Arabayatağı, İsabey, Karapınar, Bağlarbaşı, Hamitler İstasyonları için yer belirlendiğinde projeleri ve keşifleri hazırlanıp bütçe ödenekleri tespit edilip 2005-2008 yılları arasında yapılması önerilmektedir

Bursa'nın bugünkü nüfus, yerleşim risk v.b. kriterler dikkate alınarak, tespit edilen ihtiyaçlara nüfus artış hızı, yerleşim alanlarındaki gelişmeler v.b. faktörler dikkate alındığı takdirde, 2005 yılından itibaren yeni istasyonların da yatırım planına ilave edilmesi gerekmektedir. 2030 yılına kadar Bursa için yapılan nüfus tahminleri ve ortaya çıkan yeni istasyon ihtiyaçları, aşağıda tablo halinde gösterilmektedir. Yeni istasyon ihtiyaçları her 100.000 nüfus artışı için bir istasyon olarak belirlenmiştir.

YILLAR	ARİTMETİK ARTIŞ	AZALAN GEOMETRİ	İHTİYAÇ OLAN İSTASYON SAYISI	YILLARA GÖRE YAPILACAK İSTASYON SAYISI
2005	1.600	1.543	2	2
2010	1.800	1.750	2	2
2015	1.900	2.000	2	2
2020	2.190	2.257	3	3
2030	2.650	-	3	3

Tablo 15: Bursa'nın Yıllara Göre İtfaiye İstasyonu İhtiyacı

Tablodan görüldüğü gibi yeni sınırlarımızı da (30 km) göz önünde bulundurursak; 2005 yılından başlamak üzere her beş yılda 1-2 yeni istasyona ihtiyaç duyulmaktadır.

4. AFET EĞİTİMLERİ PROJESİ

HEDEF: Kent içinde yangın önlemlerinin aldırılması ve Yerel Gündem 21 Koordinasyon Kurulu ile birlikte 17 hizmet bölgesinde yangın önleme, müdahale etme, afetlerden korunma ve acil yardım eğitimlerini vermek

PROJE SÜRECİ: 2005 - 2009

ORTAKLAR : BBB İtfaiye Daire Başkanlığı, Yerel Gündem 21

PROJE BEKLENTİLERİ : Arama Kurtarma ve İtfaiye Gönüllülerinin tespit edilmesi ve 2009 yılına kadar 17 hizmet bölgesindeki tüm mahallelerde eğitim verilmesi

SON DURUM : Yangın önlemlerinin aldırılması ve afet eğitimi çalışmaları başlamıştır.

SONUÇ

Bütün ülkelerin sağlıklı, güvenli ve refah içinde bir geleceğe sahip olması ancak küresel bir işbirliği ile mümkündür. Bu işbirliklerinden biri de WHO (DSÖ) Sağlıklı Şehirler Projesi'dir. Şehir sağlığı ile ilgili problemlerin DSÖ Sağlıklı Şehirler Ağı içindeki üye şehirlerle birlikte çözümü, yaşanmış tecrübelerin paylaşılması, başarılı proje sonuçlarının aktarımı Bursa'da kent sağlığının geliştirilmesi açısından büyük fayda sağlamıştır ve sağlamaya devam edecektir.

Bursa, Türkiye'den Sağlıklı Şehirler Projesi'nin IV. fazına üyeliği kabul edilen ilk şehirdir. DSÖ IV. Faz ana konuları, **sağlıklı şehir planlaması, sağlık etki değerlendirmesi ve sağlıklı yaşlanmadır**. Bursa Büyükşehir Belediyesi 2003 - 2007 yılları arasında bu ana konular üzerinde çalışacağını taahhüt etmiş ve çalışmalara başlamıştır.

IV. Faz çerçevesinde, Bursa için hedefimiz sağlıklı, çağdaş, sürdürülebilir, güzel, daha yeşil, tarihi ve geleneksel değerlerini daha iyi koruyan bir kenttir. Bu amaç doğrultusunda; sağlık, çevre, ulaşım, planlama, projeler, güvenlik ve sosyal çalışmaların temsil edildiği bir Sağlık Platformu oluşturulmuştur. Bu sektör başlıkları altında Sağlık Gelişim Planı hazırlanmıştır. Bu planda, Bursa'daki şehir sağlık seviyesini arttıran ve eşitsizlikleri azaltma amaçlı başlayan, devam eden, tamamlanan projeler ve programlar tanımlanmıştır. **“Sağlıklı Şehir Olma Yolunda”** oluşturduğumuz vizyon, plan ve stratejilere bağlı olarak yapılacak çalışmaların hedefleri, süreci, ortakları, beklentileri belirlenmiş ve uygulamaya geçirilenlerin sonuçları ortaya konmuştur.

Bursa'da Sağlıklı Olmak, Bursa'da Sağlıklı Çevre Yaratmak, Bursa'da Sağlıklı Ulaşmak, Bursa'yı Sağlıklı Planlamak, Bursa'ya Gönüllü Olmak, Bursa'da Sosyal Gelişim Sağlamak ve Bursa'da Güvenli Olmak başlıkları altında yürütülen bu projeler Herkes İçin Sağlık, ve Sağlık 21 Hedefleri doğrultusunda Sağlıklı Şehirler Projesi ortaklığı ile geliştirilen çalışmaları ortaya koymuştur.

Bursa, **“sağlıklı şehir”** olma yolunda...

Yaşanan tecrübeler çok ortaklı bir işbirliğinin çevresel, sosyal, sağlık, ulaşım, planlama ve güvenlik ile ilgili politikaların geliştirilmesi en etkili ve verimli yol olduğunu göstermiştir. Bu nedenle, Bursa Büyükşehir Belediyesi Sağlıklı Şehirler Proje Koordinatörlüğü, insan ve şehir sağlığına hizmet eden tarafları bir araya getirerek çalışmalarını yürütmeye devam etmektedir.

TEŞEKKÜR

Bu kitabın hazırlanmasına verdikleri katkı için Sağlıklı Şehir Projesi ortaklarına üyelerine teşekkür ederiz.

BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı
Genel Sekreter
Genel Sekreter Yrd.
APK Daire Başkanı
Sağlıklı Şehirler Pr. Koord.
Sağlıklı Şehirler Pr. Asistanı
SŞP Ofisi Sos.Projeler Sorumlusu
SŞP Dış İlişkiler Sorumlusu
SŞP Dış İlişkiler Sorumlusu
SŞP Basın Halkla İlişk. Sor.
SŞP Dış İlişkiler Sorumlusu
SSP Web Tasarımcısı
Planlama Şube Müdürü
Projeler Daire Bşk.
Projeler D.B Şube Müdürü
Projeler D.B Peyzaj Mimarı
Çevre Koruma Daire Bşk.
Çevre Kor.D.B Çevre Uyg.Şb. Md.
Çevre Kor. D.B Çevre Müh.
İmar İşleri Daire Başkanı
Kent Bilgi Sistemleri Şb.Md.
Kent Bilgi Sist.Şb.Md.lüğ-Şh.Plancısı
Fen İşleri Daire Başkanı
Fen İşleri D.B Şube Müdürü
Yapı İşleri Şb.Md.İnş. Teknisyeni
Park ve Bahçeler Şb.Md.lüğ-Peysaj Mim.
Bursaray Şube Müdürlüğü
İtfaiye D.B 2.Bölge Şube Müdürü
Sağlık Daire Başkanı
Ulaşım Daire Başkanı
Ulaşım D.B Yüksek İnş. Müh.
YG21 Genel Sekreteri
YG21 Şube Müdürü-Ziraat Müh.
YG21 Projeler Sorumlusu-Çevre Müh.

Hikmet ŞAHİN
Hüseyin KONÇAK
Recep AKYILDIZ
Hakan KOYUNLULAR
Nalan FİDAN
Jülide ALAN
Esin GÜNiÇEN
Ercüment YILMAZ
Ayçin EREN
Melike SUCU
Şenol DÜLGER
Erol ESEN
Murat UŞUN
Süheyla ÇAĞLI
Yasemin ÖZARSLAN
Nihan YALÇIN
Yaşar Dursun AY
Tuğba ALBAYRAK
Mihnet TEKİNAY
Mustafa ALTIN
İhsan KARAÇAR
Hakan ÇİFTÇİ
Fehmi ÖKTEN
Zafer AKKAYA
Fahriye YILMAZ
Bahriye BAHAR
Asuman SAYDAM
Canalp BERKDEMİR
Yıldırım KOCABEY
Güngör UĞUREL
Rüştü ŞANLI
Tahsin BULUT
Gülay YILDIRIM
Yıldız O.CİNDORUK

BURSA VALİLİĞİ

Bursa Valisi
Vali Yardımcısı
Valilik Koordinatörü
İl Sağlık Müdürü
İl Sağlık Müdürlüğü Md. Yrd.
İl Sağlık Müd. İstatistik Şb. Md.

Oğuz Kağan KÖKSAL
Hasan ERSAN
Vedat ATACAN
Osman AYYILDIZ
Dr. Serhat YAMALI
Abdülaziz KARHAN

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

Uludağ Üniv.Halk Sağlığı Böl.
Uludağ Üniv.Halk Sağlığı Böl.

Doç. Dr. Emel İRGİL
Doç. Dr.Kayıhan PALA

KAYNAKÇA

- Kaplanoğlu Raif, Doğal ve Anıtsal Eserleri ile Bursa, Osmangazi Belediyesi, 2003
- Akkılıç.Y. Bir Kentin Tarihsel Serüveni, Yıldırım Belediyesi 2001
- AKKILIÇ Yılmaz, Bursa Ansiklopedisi, 2002, I. Baskı
- Bursa Kent Müzesi kaynakları
- www.bursa.gov.tr, Bursa Sağlık Profili, www.kentler.com
- Bursa Şehir Sağlık Profil, 2003
- Faz IV (2003-2007) DSÖ Sağlıklı Şehirler Ağı Toplantısı, Faz IV Ana Konularının Açıklanması, Udine, İtalya, 27- 29 Ekim 2004
- DSÖ Avrupa Sağlıklı Şehirler Ağı, Faz IV: Hedefler ve gereksinimler. DSÖ Avrupa Bölge Ofisi, Kopenhag (EUR/03/5045199), 2003
- Population ageing refers to a decline in the proportion of children and young people and an increase in the proportion of people age 60 and over.
- Gothenburg Consensus Paper, ECHP, WHO Regional Office for Europe, 1999.
- Barton H & Tsourou C, Healthy Urban Planning, - A WHO guide to planning for people, Spon 2000
- Bursa Trafik Tescil Müdürlüğü, 2005
- Barton, H., Tsourou C., Healthy Urban Planning, World Health Organization,s:4, 2000
- Barton, H., Tsourou C.,s:9
- 1/100000 ölçekli Bursa 2020 Çevre Düzeni Planı Strateji Plan Raporu, Bursa Büyükşehir Belediyesi, s: 17,1997
- Uludağ Üniversitesi Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı 2004 yılı çalışma raporu
- Bursa Büyükşehir Belediyesi Kaynakları
- İl Sağlık Müdürlüğü raporları
- Bursa Sağlık Profili Göstergeler, 2004 Nisan
- Kent Sağlık Gelişim Planı (2003 –2007), Basım 2003
- BKTSV, www.bktsv.org
- Bursa Büyükşehir Belediyesi, www.bursa-bld.gov.tr
- Bursa Valiliği, www.bursa.gov.tr